

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

18

9 Mai 1877 — INDEPENDENȚA

9 Mai 1945 — ZIUA VICTORIEI

În freamătul istoriei adevărate

NOTIUNEA de independență națională este desigur o eucerire a înaintării în istorie a spiritului de libertate, de unitate, de conștiință a propriei identități a unui popor, într-o perspectivă a propriei rațiuni ființiale pe pământul, sacru, cel al patriei sale, în deplina-i legitimitate.

Nu întâmplător și nu zadarnic spunea Ștefan cel Mare și Sfânt spre dreaptă călăuză urmașilor săi : „Iar dacă dușmanul vostru v-ar preserie condiții rușinoase, atunci mai bine murii prin sabia lui decît să fiți privitori împilării și ticăloșirii țării voastre”, — îndemn eroic în freamătul istoriei adevărate, căci, în al său „apus de soare”, Ștefan adăuga că se va ridica oricum cineva „carele va așeza iarăși pe urmașii voștri în libertatea și puterea de mai înainte”. Argument de foc pentru Eminescu de a serie în „Timpul” din 17 noiembrie 1877 : „Niciodată pentru România nu a existat un timp de vasalitate”, iar într-un articol din 14 februarie 1880, de a formula acel pregnant adevăr că independența „e suma victii noastre istorice”. Prio aceasta autorul capodoperei de gîndire politică în cea mai elevată structură estetică, Scrisoarea a III-a, veritabil manifest peste veac al conștiinței noastre patriotice, însuma el însuși întreaga tradiție a înaintașilor săi, de la cronicari pînă la pașoptiști, pînă la făuritorii revoluției pentru eliberarea națională și socială, apoi ai Unirii și ai statului național român în accepția lui europeană modernă. Cuvîntul lui Nicolae Bălcescu, cel din „România viitoare” a anului 1850, stăruia ea o poruncă a-tot-cuprinzătoare : „Vrem să fim o nație, una, puternică și liberă prin dreptul și datorită noastră și a celorlalte nații, căci vom fericirea noastră și avem o misiune a implini în omenire”.

Acadar — dimensiunea reală a noțiunii de independență în întelesul profund multilateral, conferindu-i valabilitate peste timp, dimensiune ce avea să primească stiliul jertfei de singe a poporului român în războiul de la 1877-1878, spre a pecetlui astfel legitimitatea actului de proclamare a independenței României, la 9 Mai 1877.

Deosebit de semnificativ este faptul că prin eucerirea, astfel, a statului împlineind atributele de libertate și suveranitate, de stăpînire la ea acasă, pe avuțiile pămîntului și roadele muncii poporului său, ne dăruie de a-și afirma nestîngherită propria-i personalitate și conduită în lume, — dobîndirea independenței naționale — precum arată Programul Partidului Comunist Român — a dat un nou și puternic îndemn dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare.

În condițiile României ca stat independent, evoluția structurală modernă s-a accentuat, economia ei a eistigat noi capacități, mai adecvate, în sensul unei baze de dezvoltare industrială și, ca atare, de formare și pășire pe arena istoriei a noii clase — cea a proletariatului. Nu întâmplător, în primul număr, din 26 mai 1877, al ziarului „Socialistul”, se afirma : „Azi e timpul cînd românii, în avîntul și entuziasmul suvenirilor trecute, iau armele pentru a-și apăra independența”. Totodată, articolul exorima dorința ca pacea să vină cît mai curînd, pentru „înfrățirea oamenilor și dezvoltarea artelor în umbra păcii”. Cu alte cuvinte, umanismul, intrinsec ideologiei clasei muncitoare, era încă de atunci afirmat, în perspectivele lui.

Peste veac, Partidul Comunist Român avea să fie acela care să confere întreaga semnificație acestor legități ale evoluției istorice prin însăși concretizarea lor deplină, prin noua structură economică, prin revoluția socială, prin afirmarea viguroasă a voinței de a fi deplin stăpîni la noi acasă, printr-un întreg program, neîncetat îmbogățit în consecvența lui, de politică internă și internațională a partidului și statului nostru. Este concepția și modul de acțiune — astăzi cunoscute și apreciate pe toate meridianele globului — susținute și desfășurate de secretarul general al Partidului Comunist Român, de președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, — vechiul program al cărui fir conducător este independența națională, în toate valențele ei creatoare : independența în drept dar și în faptă mereu vie, independență politică, fortificată de cea economică și de cea culturală ; în același timp, dreptul și efectuarea în act a acestui drept ca fiecare națiune să-și spună — în condiții de autentică egalitate — cuvîntul privind soarta întregii omeniri, în vastul ansamblu năzuind la consolidarea păcii, la eliminarea subdezvoltării, la propășirea tuturor popoarelor sub semnul genului uman.

În acest spirit și în această perspectivă de efervescență încredere în viitor întîmpinăm centenarul Independenței României, sub acest arc al orizontului istoriei noastre ne înflăcăram sufletele, vibrînd profund la evocarea celui 9 Mai 1877.

9 Mai care, în 1945, avea să se integreze încă mai revelator, pe spirala glorioasei noastre istorii, ca ziua solidității întru înfrîngerea celui mai monstruos dușman al independenței, al libertății popoarelor — imperialismul fascist. Zi care, prin lupta noastră — plină de altele jertfe — alături de Națiunile Unite, o sărbătorim ca Ziua Victoriei.

George Ivașcu

CUCERIREA REDUTEI GRIVIȚA — litografie de Carol Popp de Szathmari

MONUMENTUL VICTORIEI — sculptură de Boris Caragea

Gînduri la anul '77

Sună gornistul din plin, ca atunci, —
și nu-i un părelnic ecou :
Inima, Patrie, arde să-i dal noi porunci,
oricînd și oriunde din nou.

Ce mîndru îți poartă destoinic stegar
albastru și galben și roș' tricolorul !
Danubii de jertfe nu a dat în zadar
copilul tău pașnic — Poporul.

Știu : Multe milenii de pace-ți rămin —
cît cele prin lupte trecute :
Viteaz de zici astăzi, ca și-atunci, zici român.
Zidirile-ți, Maică, pentru noi tot sînt redute.

Eu — ca la voievozi, în bătrîni, mă închin
stindardului muncii : Socotu-l
drept ctitor și scut la un mare destin.
Te dăruie, cîntec, cu totul,

te dăruie, cîntec, acestui pămînt
și demnului său viitor
cum cei de la Plevna — reduta luînd.

Altfel, — nici nu ai crezămînt, —
altfel — sfarme-și lira, arunce-și-o-n hău,
că-n van a trăit cîntărețul
de nu ă-nțeles, asemeni poporului său,
ce scump libertății i-e prețul.

Tiberiu Utan

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpăanu.

Din 7 în 7 zile

Semnificative declarații ale tovarășului Nicolae Ceaușescu

AMPLUL interviu acordat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în ziua de 29 aprilie a.c., ziariștilor japonezi Masashi Egawa, trimisul special al grupului de presă „Mainichi” din Japonia, este în atenția cercurilor internaționale prin deosebita însemnată a problemelor abordate. Într-adevăr, răspunzând la întrebarea asupra liniei fundamentale a politicii externe a României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, relevând că în politica internațională s-au produs și continuă să aibă loc mari transformări revoluționare, sociale și naționale, a subliniat că linia generală a acestor schimbări este în favoarea unei politici noi, de egalitate, respect al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne, de așezare a relațiilor dintre state pe baze echitabile, de recunoaștere a dreptului fiecărui popor la dezvoltare liberă, pe participarea cu drepturi egale a tuturor popoarelor la soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale.

REALIZAREA unei politici noi, democratice, de egalitate între națiuni a constituit axul întregului interviu, tovarășul Nicolae Ceaușescu fiind să sublinieze că are în vedere și rezolvarea problemelor subdezvoltării, fărâșirea noului ordin economic, realizarea dezarmării, precum și soluționarea altor probleme ce preocupă omenirea. Căci, numai odată cu găsirea soluțiilor care să decidă calea rezolvării acestor probleme complexe se poate vorbi de o reală destindere.

În acest context de ansamblu mondial, deosebit de relevantă este afirmarea că noi legăm problema destinderii în Europa de problemele dezarmării, de înfăptuirea unor relații noi, bazate pe respectul fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, fără nici un amestec din afară.

O DEOSEBITĂ pregnanță, în ansamblul interviului, o constituie răspunsurile privind problema drepturilor omului și, în finalul interviului, atitudinea față de apropiata Conferință de la Belgrad.

România — în centrul politicii căreia stă, ca țel suprem, asigurarea în fapt a exercitării drepturilor fundamentale ale omului, dezvoltarea largă a democrației, realizarea bunăstării și fericirii întregului popor — consideră — a declarat președintele țării noastre — că încercările pe care le fac anumite cercuri din străinătate de a denatura esența acestor noțiuni, de a escamota adevărul din propria societate și de a orienta mijloacele de propagandă asupra aspectelor formale ale libertății omului și în direcția incitării la emigrarea forței de muncă spre statele dezvoltate economic, nu servesc nici rezolvării problemei drepturilor fundamentale, nici cauzei destinderii și colaborării internaționale.

În ce privește apropiata Conferință de la Belgrad, presa internațională relevă din cuprinsul interviului afirmația președintelui României că la apropiata reuniune ce va avea loc la Belgrad trebuie să se asigure continuarea politicii începute la Helsinki — găsindu-se noi căi pentru realizarea în viață a documentelor semnate în comun și care constituie un tot unitar, pentru largirea colaborării economice, tehnicoștiințifice și culturale, a schimburilor spirituale și dintre oameni. În mod deosebit, România acordă atenție problemelor dezarmării militare, considerând că securitatea și destinderea în Europa și în lume sunt legate de reducerea înarmărilor, de trecerea la dezarmare. Noi dorim ca la această conferință să nu se ajungă la o confruntare, ci, dimpotrivă, să se acționeze pentru găsirea căilor spre realizarea acestor obiective — a încheiat tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării

RĂSPUNSUL Guvernului Republicii Socialiste România la scrisoarea secretarului general al O.N.U. privind sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării constituie un document-sinteză a poziției deosebite a țării noastre, a președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în problema problemelor contemporaneității noastre: dezarmarea. Prezum se arată în scrisoare, România acordă o mare importanță convocării sesiunii speciale a O.N.U. consacrate dezarmării din 1978 și se pronunță, totodată, pentru organizarea unei conferințe mondiale destinate opririi cursei înarmărilor, și îndeosebi a înarmărilor nucleare.

Guvernul român consideră că această sesiune specială este chemată să adopte măsurile necesare care să permită Organizației Națiunilor Unite să joace un rol mai activ în realizarea dezarmării militare și dezarmării ea parte integrantă a procesului de făurire a unei noi ordini economice și politice internaționale, care să asigure condițiile necesare pentru dezvoltarea liberă și independentă a tuturor statelor, fără nici un amestec din afară, extinderea largă a colaborării neîngrădite dintre toate națiunile.

În continuare, Răspunsul guvernului nostru desăfoară temeinicile sale argumente pentru ca această sesiune specială să constituie un for de sine stătător, în măsură a adopta hotărâri de importanță crucială pentru pacea și securitatea mondială, — în acest sens, sesiunii programate în mai — iunie 1978 revenindu-i sarcina de a dezbate și adopta principii, decizii și măsuri pentru o nouă eră de negocieri — era dezarmării concrete, reale.

Cronica

Viața literară

Asociațiile scriitorilor

București

● Asociația Scriitorilor din București, în colaborare cu Casa Universităților și Universitatea cultural-științifică București (Sala Dalles), a organizat două spectacole literar-muzicale ale căror încasări au fost depuse în Contul 1977. Au citit poeme patriotice Ion Bănuță, Vlaicu Bârna, Virgil Carianopol, Eugen Frunză, Dinu Ianculescu, Ioanichie Olteanu, Stelian Păun, Al. Raicu, Violeta Zamfirescu.

Și-au dat concursul numeroși actori ai scenelor din Capitală.

● Asociația Scriitorilor din București invită membrii Uniunii Scriitorilor și alți colaboratori să trimită materiale pentru „Almanahul literar” ediția 1978, până la data de 30 mai 1977. Manuscrisele, dactilografiate în trei exemplare, vor fi trimise pe adresa: Calea Victoriei nr. 115, pentru „Almanahul literar”. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Timișoara

● La Cenaclul Asociației Scriitorilor din Timișoara a fost prezentată expunerea „Războiul de Independență și inte-

Simpozion- dezbateri dedicat Centenarului Independenței

● Academia „Ștefan Gheorghiu” în colaborare cu „Muzeul Literaturii Române” organizează vineri 6 mai 1977, la Facultatea de ziaristică a academiei, un simpozion-dezbateri pe tema „Ideea de independență — o permanență a spiritualității românești”. Participă istorici și critici literari, cercetători, personalități ale vieții cultural-artistice din Capitală.

Tagore — prieten și vizitator al României

● Secția de indianistică a Facultății de limbi romane, clasice și orientale, Universitatea din București, organizează spectacolul Poetul lumii, Tagore — prieten și vizitator al României, în cadrul manifestărilor culturale-artistice închinete Centenarului independenței României. Spectacolul va avea loc în ziua de 8 mai 1977, ora 10 dimineața, la „Casa Universitarilor” din str. Dionisie Lupu.

lectualitatea din Banat”. A conferențiat istoricul Ioan Dimitrie Suciu. Au citit poezii dedicate marilor evenimente George Drumur, Al. Jebceanu, Victoria Corina Șein și Aurel Turcuș. De asemenea, Asociația Scriitorilor din Timișoara a organizat lansarea noului volum „Mozaic Bănățean” de Franz Liebhard prezentat la Cenaclul literar „Adam Müller Guttenbrunn” al scriitorilor de limbă germană de Nicolae Berwanger, și a volumului „Trec zilele” de Zvetimir Raičev, prezentat de Neboisa Popović la Cenaclul scriitorilor de limbă sârbă.

● La ultima ședință a Cenaclului scriitorilor de limbă germană, organizată în colaborare cu studioul de radio, au citit Nikolaus Berwanger, Franz Liebhard, Hans Kehrer, Hans Mokka, Peter Riesz, Erika Scharf, N. Samson, Ștefan Ludwig Schwartz.

Iași

● La Bibliotecă „M. Eminescu” din Botoșani, Asociația Scriitorilor din Iași a organizat lansarea volumului „Poeme” de George Lesnea, apărut în Editura Junimea. Despre activitatea poetului au vorbit Nicolae Iliuță, directorul centrului jude-

țean de literatură. Lucian Valea și Horia Ziliu.

● Revista „Convorbiri literare” a inițiat, cu sprijinul Asociației Scriitorilor, în cadrul Festivalului „Cîntarea României”, o întâlnire cu muncitorii, tehnicienii, inginerii și funcționarii de la „Întreprinderea Metalurgică Iași”. Despre istoricul revistei, care a împlinit 110 ani de existență, au vorbit Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu și Horia Ziliu. Au citit din lucrările lor George Lesnea, Ioanid Romanescu și Dumitru Ignea.

● Editura Junimea anunță cititorii care i-au adresat scrisori în legătură cu procurarea volumului „Puterea de a fi” (4 martie 1977 — din cronica unui cutremur) că nu dispune de stocuri destinate comercializării. Toate solicitările vor fi adresate direct librărilor și centrelor de librării din întreaga țară.

Cluj-Napoca

● Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca a organizat sesiuni literare, având ca teme „Răscoalele țărănești de la 1907” și Războiul de independență de la 1877, la Liceele nr. 6 și 15. Au citit poeme patriotice Valentin Tașcu și Eugen Uricaru.

„Independența e suma vieții noastre istorice”

● Muzeul Literaturii Române a organizat o nouă manifestare omagială „Independența e suma vieții noastre istorice”. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Șerban Cioculescu. Expoziția de la sediul

Muzeului Literaturii Române ilustrează printr-un bogat material documentar — manuscrise, stampe de epocă, fotografii, publicații ale vremii etc. — lupta de veacuri a poporului nostru pentru libertate, unitate și independență națională.

Lansarea volumului

„Aforisme și cugetări”, de Constantin Tsatsos

● La Bibliotecă „Mihail Sadoveanu” din Capitală a avut loc lansarea volumului „Aforisme și cugetări” de Constantin Tsatsos, președintele Republicii Elene. Cartea, apărută în Editura Univers, este tradusă de Ion Brad și Dumitru Nicolae, iar prefața este semnată de Mircea Mălița.

La festivitatea lansării au participat Mihail Dobrescu, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Vasile Gliga, adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, Virgil Teodorescu, pre-

ședintele Uniunii Scriitorilor, reprezentanți ai Institutului Român pentru relațiile culturale cu străinătatea și al Asociației internaționale de studii sud-est europene, academicieni, directori de edituri, scriitori, profesori, cercetători, alți oameni de cultură din Capitală.

A fost prezent Dimitrie A. Papadakis, ambasadorul Republicii Elene la București.

Volumul a fost prezentat de Romul Munteanu, directorul Editurii Univers.

În spiritul colaborării reciproce

● La Moscova s-a desfășurat o consfătuire organizată de revista „Dețika Literatura” cu tema „Literatura socialistă pen-

tru copii”. Din țara noastră, la lucrările consfătuirii a participat o delegație compusă din Vițeniu Gafița și Lucia Olteanu.

Calendar

1.V.1921 — s-a născut Vladimir Colin
1.V.1933 — s-a născut Miron Seorobete
1.V.1938 — s-a născut Marin Tarangul
2.V.1909 — s-a născut Teodor Rudenco (m. 1967)
2.V.1924 — a murit folcloristul L. G. Bibicescu (n. 1848)
2.V.1928 — a murit George Răneti (n. 1875)
2.V.1940 — s-a născut Ion Lotreanu
3.V.1906 — s-a născut Paul B. Marian
3.V.1946 — s-a născut Mihail Neagu Basarab
3.V.1971 — a murit Sidonia Drăgușanu (n. 1908)

4.V.1902 — s-a născut Elena Iordache Săreanu
4.V.1922 — s-a născut Vlad Mușatescu
4.V.1928 — a murit Ion Dragoslav (n. 1875)
4.V.1974 — a murit Radu Tomoiagă (n. 1916)
5.V.1919 — s-a născut Mihnea Gheorghiu
5.V.1927 — s-a născut Vicu Mândra
6.V.1908 — s-a născut Ion Vlasu
6.V.1922 — s-a născut italianistul George Lăzărescu
6.V.1930 — s-a născut Dorel Dorian
6.V.1943 — s-a născut Laurențiu Ulici
6.V.1961 — a murit Lucian Blaga (n. 1895)
7.V.1920 — a murit C. Debregeanu-Gherca (n. 1853)
7.V.1937 — a murit George Topliceanu (n. 1886)
7.V.1938 — a murit Octavian Goga (n. 1881)

Semnal

● Marin Preda — **VIATA CA O PRADA**. După Imposibila Inter-cere și alte pagini de mărturisiri, noua carte a lui Marin Preda se constituie ca un roman-biografie, evocând o epocă literară și fazele formării unei personalități scriitoricești. Ca intraga creație a prozatorului, volumul stă sub semnul reflexivității lucide: „Totuși, aventurile vieții noastre sint ale conștiinței, deși viața ei adevărată nu e niciodată liberă de instincte și nu o dată e neputincioasă în fața lor, în rău, dar și în bine”. (Editura Albatros, 350 p., 7,50 lei, 105 000 ex.).

● Nicolae Ciobanu — **INSEME ALE MODERNITATII**. Volumul cuprinde o suită de studii și eseuri menite să pună în evidență conceptul de modernitate în literatura română, raportat la opera și personalitatea unui important număr de scriitori clasici, moderni și contemporani: V. Alecsandri, C. Negruzzi, Șt. O. Iosif, Liviu Rebreanu, G. Ibrăileanu, G. Bacovia, Hortensia Papadat-Bengescu, Lucian Blaga, Camil Petrescu, G. Călinescu, Ionel Teodorescu, Pavel Dan, A. E. Baconsky, Eusebiu Camilar, Marin Preda, Șt. Augustin Doinaș și alții. (Editura Cartea Românească, 296 p., 11,50 lei, 4 070 ex.).

● Toma George Maiorescu — **HOINAR PE MERIDIANE**. O nouă carte de însemnări de călătorie a autorului Escalor Mediteraneene din Operațiunea 0,17 (1972). Zona geografică străbătută cu sentimentul descoperitorului de valori umane este cuprinsă acum „Între Tanger și Cereul Polar”. (Editura Sport-Turism, 276 p., 11,50 lei, 8 915 ex.).

● Jacques Chabannes — **IN RANIȚA, BASTONUL DE MAREȘAL**. Apărută în „Colecția romanului istoric”, lucrarea președintelui Societății oamenilor de litere din Franța, apreciat autor dramatic, romancier și jurnalist, este consacrată zbuciumatei perioade 1796-1813 din istoria franceză. Traducerea romanului este semnată de Andriana Fianu. (Editura Univers, 240 p., 6,25 lei, 40 130 ex.).

● — **PERSONALITĂȚI ALE ȘTIINȚELOR**. Micul și utilul dicționar (2 800 termeni) care deschide seria de dicționare de personalități se referă la domeniile matematicii, logicii, chimiei, fizicii, astronomiei, biochimiei, medicinei, botanicii, zoologiei, paleontologiei, antropologiei, geologiei și geografiei. (Editura Științifică și Enciclopedică, 312 p., 20,50 lei, 20 000 ex.).

● În colecția „Rampa” a Editurii Univers au apărut: Lucian Moga — **MEȘTERUL MANOLU** (164 p., 1,25 lei, 15 000 ex.); Lucia Brădăreanu — **TREI GENERAȚII** (22 p., 6 lei, 2 100 ex.).

● La Editura Junimea au apărut: — **CARTEA PATRIEI** (22 p., 7 lei, 15 000 ex.); G. Călinescu — **IMAGINIS** (124 p., 14 lei, 5 000 ex.); George Lesnea — **PRIME** (100 p., 17 lei, 4 000 ex.); Al. Andreescu — **STIL ȘI LITERATURĂ** (22 p., 8 lei, 15 000 ex.); A. Brănuț — **POEZII CU JUCĂRI** (22 p., 7,50 lei, 50 000 ex.).

LECTOR

Literatură și istorie

POATE mai mult decât în alte literaturi, datorită și condițiilor specifice în care ne-am făurit ființa națională și originalitatea culturii, sentimentul acut al istoriei constituie unul dintre stimulii fecundii ai creației noastre. Un itinerar bogat în semnificații atestă de-a lungul veacurilor un intim raport între istorie (istoria reală) și „istorie” (povestire, discurs poetic) de la un cap de drum, al cronicarilor, stind sub semnul mamei al „pajerelor înțeleșate”, recunoscutibil și în opera epică a lui Dimitrie Cantemir, până la scriitorii autentici ai contemporaneității. Desfășurarea acestui raport complex e detectabilă (ca fenomen al istoricității literaturii) atât la nivelul producției operelor — autor, grup social — în spiritul concepției lui Goldmann, cit și la acela al unei sociologii preconizate de Escarpit, al difuzării și recepției operelor, ori la nivelul textului și lecturii. Încît, pînă și diversele tipuri de metodă critică modernă (în de un coeficient al relației istorice, după încercările (și tentațiile) succesive de a eluda, în analiza textuală, orice raport de istoricitate. În ce ne privește, o reabilitare a studiului istorico-literar trebuie să țină seama de cel puțin trei vectori mereu activi în spațiul scrisului românesc: ideea de participare la istorie, de solidarizare cu destinul național și cea de creație (în spiritul unei tradiții, al unui ethos, al invocării istoriei în fine). De-a lungul vremilor, scriitorii români și-au asumat (nu o dată cu riscul vieții) rolul activ în viața statului, ocupînd funcții de răspundere și contribuind astfel la progresul istoric al neamului, de la Ureche, Miron Costin și Neculce, la Dimitrie Cantemir și Cantacuzino Stolnicul, de la Bălcescu, Kogălniceanu, Heliade, Alecsandri, Bolintineanu — la Maiorescu, Delavrancea, N. Iorga, Sadoveanu ș.a.

Exponenți ai politicii de unire și neamținare, apărînd interesele țării în oficiile diplomatice ori în marile foruri internaționale ei au marcat — de la misiunile strălucite plectate ale lui Bălcescu și Alecsandri, la acelea, nu mai puțin dificile, din preajma marii Uniri din 1918, ilustrate de O. Goga, Elepa Văcărescu, Delavrancea și pînă la prestigioasele prezențe diplomatice mai apropiate, ale lui Lucian Blaga sau Tudor Vianu, Mihai Ralea ș.a. — o funcție civică, patriotică, implicit istorică. Ea nu s-a limitat, firește, la simplul rol al unei reprezentativități în afara granițelor țării, ci s-a extins adesea la participarea politică internă, ca forță a unei intelectualități superioare, de care trebuia să se țină seama chiar în concepția unei orînduiri mai curînd dispusă a-l privi pe scriitor drept niște „paria”, împingîndu-l la marginile vieții publice.

Cînd Gherea definea condiția „proletarului intelectual”, cînd așa-zisa „boomă literară” de la 1900 își analiza la rîndul ei relațiile cu oficialitatea (magistral exprimate apoi în lirica bacoviană), cînd Camil Petrescu iniția, îndată după prima conflagrație, mișcarea „noocratică”, de solidarizare a „muncii intelectuale”, cînd — mai apoi — un Al. Sahia, M. R. Paraschivescu, Șaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu ș.a. exorau pentru artist revindicarea altui destin, conștient de lupta de eliberare socială și națională, ideea participării n-a fost mai puțin strălucit ilustrată. Dacă Delavrancea avea acces în parlamentul țării pentru a-și rosti viguroasa retorică, cuvîntul unor „dezmosteniți” (în optica guvernanților) precum Eminescu sau Caragiale, Tudor Arghezi sau N. D. Cocea nu atrîna mai puțin greu în conștiința publică a momentului. Convertirea acestei forțe virtuale, de nimeni ignorată pînă la urmă, în actul de solidarizare cu istoria țării s-a concretizat cu prilejul fiecărui moment decisiv pentru destinele naționale, de la cuvîntul scris ori rostit — la acțiunea directă, uneori cu prețul prigonirilor, exilului, închisorii ori suprimării: surghiunul lui Kogălniceanu și Alecu Russo, tragicul exil al lui Bălcescu, cel voluntar (ca protest în extremis) al lui I. L. Caragiale, riscurile militanților unioniști, pri-goana dezlănțuită în 1907 împotriva „instigatorilor” Iorga, Sadoveanu, Vlahuță, Coșbuc, procesele de presă de lăse-majestate, complotul de anulare a operei și autorilor (în cazul lui Arghezi și Camil Petrescu), pînă la asasinatul propriu-zis: Iorga, Fundoianu etc. Nici unul dintre acești scriitori — și enumerarea ar putea, desigur, continua — n-au refuzat implicarea în actul politic, ieșirea în arena deschisă, odată cu grupările, revistele, scrisul lor cotidian, de atitudine alăturată luptei pentru salvagardarea intereselor majore ale patriei. Căci în fiecare rînd al lor vibrează conștiința ardentă exprimată de N. Iorga în memorabila frază: „Cînd o țară are de apărut o muncă cinstită, nimic n-o poate doborî”.

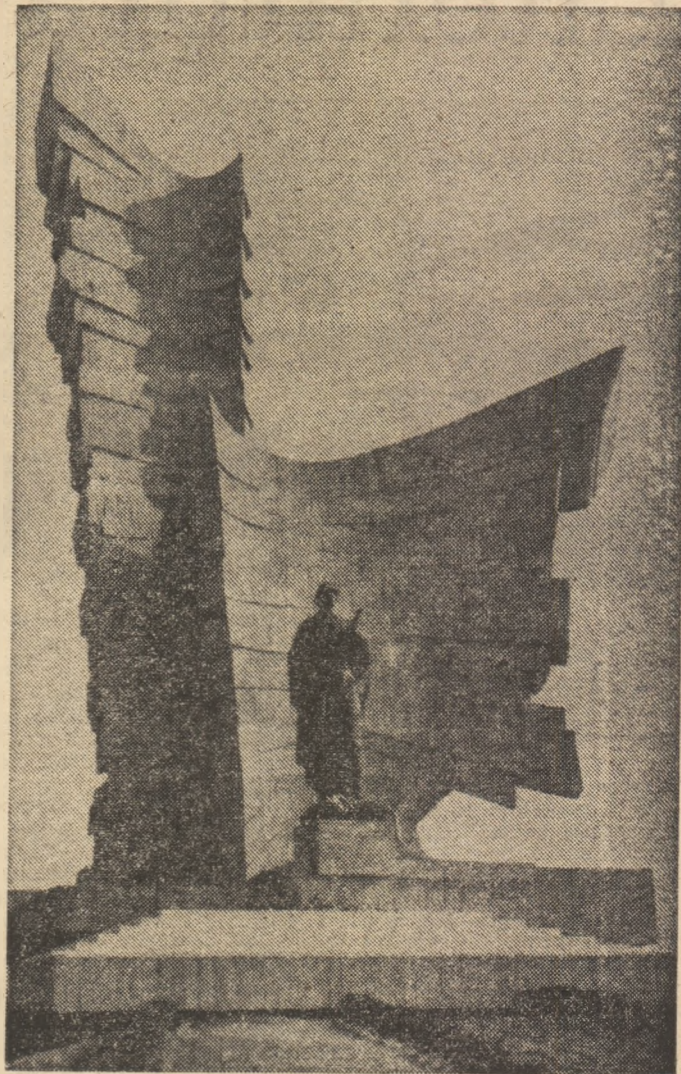
IMPLICAREA în istorie semnifică însă și creația, înțelcșă ca o datorie a depozitului pentru posteritate. Simpla răsfoire a revistelor ce apar în momentele de cotitură ale devenirii noastre ca popor liber, cu o limpede conștiință a rosturilor sale în această parte a lumii, o atestă: în 1848, în 1877-78, în 1907, în preajma actului de la 1918, în timpul rezistenței antifasciste și în tot ceea ce a urmat actului de la 23 August 1944, creația literară se conjugă cu mărturia directă, cu documentul trăit. E suficient să exemplificăm o atare situație cu momentul luptei pentru independență (1877—1878) așa cum apare diseminat în poezia, proza și publicistica vremii. Inventarul pur și simplu al acestei producții literare (important și pentru studiul de sociologie literară: centru de interes, difuzare, receptare, climat spiritual etc.) însumează poate sute de nume de literatură ce și-au cheltuit generos entuziasmul sincer, dacă nu și talentul. O antologie recentă, datorată lui Teodor Vărgolici, *Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale*, enumerînd multe texte uitate, nume intrate în quasi-anonimat, reține însă și relieful particular al participării prin creație (sau texte par-literare) a lui V. Alecsandri, G. Coșbuc, Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Al. Odobescu, Duiliu Zamfirescu, Emil Gârleanu, Gala Galaction etc. Între faptul de sociologie, reacție spontană a unei conștiințe publice soldată ades în forme naive, cu valoarea unui document doar, și opera unui Coșbuc sau Duiliu Zamfirescu, consacrată, aceasta, prin criteriul estetic al istoriei literare, există un raport analog celui stabilit undeva de Iorga între istoria înțeleasă nu ca o „colecție de amănunte”, ci ca însuși nexul dramatic al vieții naționale.

Pentru creatorii autentici așadar, istoria nu poate fi simplă ilustrare în maniera, oricît de sinceră, a cromolitografiilor de epocă, și ea a fost cu adevărat înțeleasă altfel de marii scriitori din toate epocile: Neculce ori Cantemir au avut sentimentul acestei istorii tragice, ale cărei semne și simboluri prințul moldav le-a convertit în meditația alegorică; Școala ardeleană are conștiința unei istorii-stimul, cu generația de la '48 o avea pe aceea a istoriei în marș, în continuu progres, cum Bălcescu, Hasdeu și Eminescu credeau în istoria-model iar marii poeți ai secolului XX (Arghezi în primul rînd) o invocă drept hrisov al drepturilor legitime, grav amenințate (ciclul *Letopiseții*) în vreme ce pentru alte voci lirice (Bacovia, Philipide, Blaga dintr-un anume moment), presiunea istoriei, a celei cotidiene, e trăită în tangajul prezentului. Din viziunea sceptică ori eroică a „panoramii deșertăciunilor”, filon eminescian insinuat în țesătura prozei lui Mihail Sadoveanu, descînd și patosul, exaltația, sarcasmul ori duioșia „imnelor” lui Ioan Alexandru, elegiilor lui Nichita Stănescu sau Răceala lui Marin Sorescu. La rîndul ei, proza contemporană, în cîteva din operele capitale, multe apărute în ultima cîteva ani și semnate de scriitorii tinerei generații, se revendică de la aceeași implicare în istorie, depoziție, document al unei participări amintind parcă versul poetului *Imnelor*: „Ceea ce știm și am văzut / Sînt strîns de gît de nu voi spune / Și mărturia mea va fi / Că nemurirea va rămîne”.

DE LA cronicari și pînă azi, nexul marii drame, consemnată ori evocată de scriitorii succesivi a fost în esență apărarea independenței, a ceea ce Eminescu numea „suma vieții noastre istorice”. Și a tot ce avea să decurgă de aici, schițat premonitoriu tot în viziunea genialului Poet: „Vom fi un stat independent; cum vom face uz de această independență, aceasta e chestiunea cea mare” (1879); ori: „Soarta, viitorul nostru și al urmașilor noștri atîrnă de înțelepciunea noastră și de buna chibzuință cu care vom înainta spre realizarea misiunii istorice ce ni se cuvine și numai spre a acesteia uneia și singure misiuni”. Căci, așa cum El avertiza în 1880, „ar fi un act de adîncă ingrățitudine către strămoșii noștri, dacă ne-am închipui că cu noi se începe lumea în genere și România îndeosebi, că numai noi am fost capabili a avea instinctul neamținării, cînd la dreptul vorbind, n-am făcut decît a mîntînea cu mult mai mult ori mai puțin succes ce ei au cîștigat, fie prin singeroase lupte, fie prin dezvoltarea unei isteții extraordinare, puse amîndouă adeseori în serviciul acestei unice preocupări, a păstrării neamului și țării”. Consonantă și, într-un fel, testamentară prin prelungirea gîndului izbucneste slova de foc a lui Nicolae Iorga, plătita în cele din urmă cu ființa sa însăși: „Neam părăsit la răsruce furtunilor care bat aici din veac în veac și vor bate totdeauna în aceste locuri de ispititor belșug și de trecere a oștilor. Apoi pentru cea mai înaltă civilizație și siliți a trăi de la o bejenie la alta. Oricare alții s-ar fi risipit în lume... Noi am rămas. Cu sabia în mină de strajă la toate zările, iar cînd s-a frînt o clipă, ca să se lege din nou, tainic, oțelul, am întins brutalității arma subităre a inteligenței noastre. Și iată, suntem tot acasă”.

Superbă lecție de istorie pentru o întreagă literatură, a prezentului ca și a viitorului.

Mircea Zăciu

MONUMENTUL EROILOR DE LA PAUL

Arborele cu o sută de cercuri

Mă gîndesc la nopțile acelea topite în noi
să ne apară chipul în fîntina cerului
la timpul trecut prin arterele noastre
să trecem noi înșine în Timp
la pașii noștri inecați în noroaiele drumurilor
ca drumurile să devină istorie
și la sămînța
pe care smulgînd-o din vis
cu presimțirea unui arbore falnic
am îngropat-o-n pămînt;
la cele o sută de cercuri ale arborelui din vis
mingiînd cerul cu păsări cîntătoare
la acel arbore ce trebuie să fi existat
în noi Dintotdeauna

de unde altfel putea cuprinde dintr-odată
majestuoasa coroană
munți cu creste de gheață
țărîmuri zbuciumate de mare
cimpii pierdute-n orizont
și inimi bătînd
ca niște clopote de-aramă vestind Ora
Mă gîndesc că purtînd Dintotdeauna
nostalgia libertății
rădăcinile celui arbore din vis
erau în noi de cînd suntem
risipite sub pămînt
și se numeau uneori Decebal și Horia
alteori Ștefan și Tudor
sau Mihai și Nicolae Bălcescu
Mă gîndesc la zilele și nopțile acelea curgînd în noi
într-o sută de cercuri deschise
ca o spirală fără sfîrșit
ca să rămînem noi înșine
și să urcăm ca o ștafetă a generațiilor
mereu alții
Mă gîndesc
la acei bărbați supti de tranșee
dispăruți în furturile neamținării
la acei flăcăi căzuți cu fruntea-n țărînă
fără altă identitate decît un vag miros de busuioac
la cei viteji care smulgînd arborele din vis
l-au sădit în pămîntul opărit de lacrimi
cu presentimentul eternității
să crească și să-nflorească după voia urmașilor
sub cerul curat și albastru
pe holde de aur
arborele pe care cei mai buni între bărbați
l-au botezat cu singele lor numindu-l simplu:
Libertate.

Toma George Maiorescu

Literatura Independenței

Capitularea trupelor otomane de la Plevna
(după o cromolitografie de epocă)

EMINESCU este primul gazetar român, care, reluând o frază a lui Mihail Kogălniceanu, a pus în discuție, chiar în 1877, vechimea ideii de independență în conștiința poporului român, adică în manifestările acestei conștiințe, în literatură și artele române.

Ideea de independență națională n-a fost inventată la 1877, n-a fost imprumutată din istoria altora, n-a fost nici măcar sugerată de evenimente și conjuncturi. Această idee se suprapune unui vis milenar pe care ni l-au însemnat în scripturi de aur „cronicarii și rapsozii”, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu, Alecu Russo, Alecsandri, Heliade... Iar pregătirea momentului însemnat în istorie cu data de 9 mai s-a făcut în toată istoria noastră.

Eminescu lega firele istoriei vechi de epoca sa luându-i martori pe Basarab, pe Mircea, pe Ștefan, pe Mihai...

Războiul nostru pentru „neatîrnare”, cum l-a numit poetul George Coșbuc, a avut un puternic răsunet în sufletele românilor de pretutindeni; s-a afirmat cu această ocazie, în mod direct, conștiința certă a întregului popor român. Conștiințele s-au unificat pe întregul spațiu geografic locuit de români, inimile au bătut la unison. Din Transilvania și Banat au venit numeroși voluntari care au luptat — și mulți au și murit — pentru independență la Plevna, la Smîrdan, la Rahova, la Opanez. Presa politică a timpului e o dovadă a acestei solidarități și a acestei conștiințe românești unitare; *Gazeta Transilvaniei* din 2 iunie 1877

scria în acest sens: „Cauza ostașului român este o cauză generală română, victoria lui e victoria întregii națiuni, fie aceea răsărită în oricare parte a lumii”.

Ziarele și revistele românești din București și Iași (*România liberă*, *Timpu*, *Presă*, *Telegraful*, *Războiul*, *România* etc), *Familia* din Budapesta, *Amicul* familiei din Cluj, *Gazeta Transilvaniei* din Sibiu, dar și cele străine au elogiat contribuția armatei române la înfrângerea trupelor turcești. Aceste ziare și reviste conțin, în afara știrilor de pe front, numeroase creații literare scrise sub înflăcărarea momentului. Este impresionant numărul de poezii dedicate războiului de independență. Multe din numele cu care s-au semnat poezii sau proze, care s-au încercat în teatrul cu subiecte eroice au căzuț azi în neant, dar prezența lor în presă însemna, într-o accepție de sociologie a literaturii, o participare a culturii și artei la luptă. Al. Cărpinișanu, George Sion, B. P. Rădulescu, N. Orășanu, Zaharia Antonescu, C. R. Cornățeanu, V. D. Păun, Ioan Ianov, A. Zorilă, Sava M. Șoimescu, N. Pruncu, Gr. Bengescu, G. Baronzi, Iosif Vulcan, Scipione Bădescu, Petre Dulfu etc. sunt numai câteva din aceste nume de poeți ai momentului.

Devin notabile ca documente istorice versurile tinărului Delavrancea, înflăcărat până la incandescență, poemele directe ale simbolistului Macedonski, cadențele de imn ale lui Ioan Nenițescu, luptător pe front, autorul acelor prea bine cunoscute acorduri: „Eroi au fost, eroi sunt încă”. Prezența cea mai impresionantă și cea mai importantă pe

plan literar este aceea a Bardului de la Mircești care declara lui Iacob Negruzzi: „Mi-am văzut visul cu ochii! Nu mai pot vedea nimic mai frumos!” Ideea coincide și ca expresie cu poemele din ciclul independenței, *Ostașii noștri*:

Juni ostași ai țării mele
însemnați cu stea în frunte,
Dragii mei vultani de cimpuri,
dragii mei șoimani de munte!
Am cîntat în tinerețe
strămășeasca vitejie...
Vin acum la rîndul vostru
să v-aduc o închinare,
Vin cu inima crescută
și cu sufletul mai tare!

Alecsandri cînta la un mod elevat vitejia dorobanților privită din perspectiva omului de rînd, a omului cu demnitate țărănească. Astfel Sergentul, soldatul modest care primește defilarea unui mare regiment rus, e un om simplu și demn, un țaran, iar Penes Curcanul povestește cu un farmec rural încă necăzut în desuetudine.

FĂȚĂ de euforia generală a victoriei, față de petardele verbale cu care poeții au întâmpinat pe ostași întorși de pe front, Mihai Eminescu este un realist, pentru că știe și reușește să vadă și suferința eroilor, care se întorceau acasă goi și flămânzi. Eminescu se declara solidar cu această masă de țărani în haine rupte ostășești, încălțați numai pe jumătate. (*Dorobanții*, *Oștirea română*).

În proză, cum era și firesc, evenimentul a intrat în atenția scriitorilor puțin mai târziu, mai ales după întoarcerea ostașilor de pe front, care au furnizat prin povestirea luptelor material de inspirație. Astfel, o circulație deosebită a avut în epocă narațiunea lui Nicu Gane, *Andrei Floarea Curcanul*, în care un erou își povestește „romanul” său de război: recrutarea, lupta eroică, șederea în spital, întoarcerea în sat, unde găsește iubita moartă. Conflictul erotic al narațiunii e ușor melodramatic, dar povestirea prin narațiunea expunerii în scenă a faptelor trebuie menționată.

Duiliu Zamfirescu a dedicat războiului un întreg volum din ciclul *Comăneștenilor*, *În război* (romanul „regenerării prin sînge”), dar cea mai bună creație a sa cu această temă este nuvela *Locotenentul Sterie*, în care este tratată dragostea unui ofițer ce se sinucide pentru că cedase subiectivelor sfaturi familiale de a nu mai merge pe front, după ce-și pierduse fratele în lupte.

George Coșbuc reconstituie documentar atmosfera războiului și în viziunea sa originală scrie, începînd cu anul 1891, poeme aspre țărănești: *Trei Doamne și toți trei*, *Rugămintea din urmă*, *Dorobanțul*, *O scrisoare de la*

Muselim-Selo etc. Dar, „poetul țărăniștii” scrie și proză, un fel de istorie literaturizată a războiului: *Povestea unei coroane de oșel*, 1899, *Războiul nostru pentru neatîrnare*, 1900.

O creație de nivel superior ne-a dat, pe această temă, Mihail Sadoveanu, în *Povestiri din război*, 1905. Povestirile lui Sadoveanu sunt reconstituiri după narațiuni reale; chiar povestirea faptelor se face la persoana întâi, dînd impresia de autenticitate, de participare.

Emil Gârleanu, în *schitele sale de război* surprinde momente de duioșie, în care dialogul dintre soldații angajați în luptă devine uneori un dialog între oameni; astfel, un dorobanț trimis în recunoaștere îl face scăpat pe un soldat turc obosit și rebeget de frig, gîndindu-se că și el e om.

A. Vlahuță, reconstituind biografia pictorului Nicolae Grigorescu, face în același timp și un reportaj de front, o dare de seamă asupra activității acestui corespondent de război, chemat imortalizeze în creion, în peniță, în ulei avîntul luptătorilor noștri dar și dramele profund umane ale frontului.

În romanul *Papucii lui Mahmud*, Gala Galaction își imaginează o scenă în circumsa unui oarecare Vancea din Rușii de Vede, în centrul căreia stă povestirea unui participant la căderea Plevnei.

Pe urmele lui Eminescu, St. O. Iosif în 1912 și Tudor Arghezi în 1914 vorbesc de veteranii de la 1877. Poetul Iosif face portretul unui veteran fără adăpost, un fel de naufragiat al soartei „pe-o scîndură de vas sfărmat”. Arghezi, într-un pamflet, vorbește de sergetul Marin Ionescu, mare mutilat de război ajuns cerșetor.

În extraordinara biografie a lui Nicolae Iorga, *O viață de om, așa cum a fost*, un fragment este consacrat amintirilor din copilărie, la Botoșani, unde copilul recepționa starea de război prin intermediul atmosferei de acasă, a comentariilor din jur, a fizionomiilor familiare.

Ar mai trebui amintiți mulți autori și multe opere, conferința lui Odobescu despre căderea Rahovei, rostită la un an de la război, nuvelele naționale ale lui N. D. Popescu, cunoscutul autor al biografiilor de haiduci, însemnările aceluia prieten al lui Eminescu, Chibici-Rivneanu, luptător pe frontul de la Plevna.

Centerarul independenței devine un mare muzeu imaginar în care eroii devin în imaginația noastră monumente: la conturarea acestor monumente au contribuit și acești literatori pe care i-am amintit mai sus.

Emil Manu

Ursitoarele

Und wozu Dichter
in dürftiger Zeit?
HÖLDERLIN

Stau nevăzute, și-n groiul păstorilor
murmură cîntec de leagăn. Dar cînd
patria însăși se naște — și-aceasta
într-una se-ntimplă, și-n taină —

ce fel de limbă vorbesc Ursitoarele?
Miezul e-n fruct, și gustării menit;
simburii, însă, țărîinii: căci numai
atunci — voievod care-și ține

fara și oamenii-n crengi — ridica-se-va
tinărul pom. Tot așa, cînd vorbim,
carnea cuvintelor noastre-i plăcere,
se mistuie-n gură. Dar cine,

spuneți-mi! zvîrle în țărînă simburii
limbii — să crească un groi mai curat,
singurul care, rostit, primește
și ține-n rostire poporul?

Cel ce sădește uda-va cu lacrimă.
Nu orice lacrimă însă va fi
stingere-a lacrimii: numai poezii,
cînd plîng, ne răscumpără plînsul.

Mume, voi — suflet de neguri al mamelor
voi ce-auziți — cînd atît de adînc
bubuie timpul, că-n noi e tăcere —
pe cei ce-ntr-o limbă virgînă

schimbă grăind ale patriei scutece,
dați, Măsuratelor! verbului lor,
celui de sînge și foc, bunătațe,
să-i pară poporului cîntec...

Ștefan Aug. Doinaș

Desen de Mihu Vulcănescu

Din lirica românească antifascistă

SUB sugestivul titlu *Ceea ce nu se uită*, Editura Minerva ne oferă o antologie *Din lirica românească antifascistă*, de George Togan, cu o prefață de Ioan Adam. Autorul ei și-a propus și a izbutit să realizeze „o reproducere exhaustivă a textelor ce ilustrează epopeea luptei antifasciste [...] prin neomitarea nici unei atitudini lirice esențiale, a nici unui moment important al devenirii poeziei de rezistență”. Acestea i se adaugă contribuția scriitorilor care au debutat după Eliberare, unii contemporani ororilor fasciste, alții reprezentând „evoluția conștiinței politice a scriitorilor români contemporani”.

Dintre cei dinții, s-au afirmat cu forță și strălucire Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Teodor Mușășanu, Bartalis János, Demostene Botez, Franz Liebhard, Zaharia Stancu, Marcel Breslașu, Traian Chelariu, Emil Giurgiuca, Horváth Imre, Szemlér Ferenc, Mihai Beniuc, Măliusz József, Virgil Teodorescu, George Togan, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Salamon Ernő, Aurel Baranga, Maria Banuș, Magda Isanos și Geo Dumitrescu (în ordinea din volum).

Se remarcă marea frecvență a poezilor ardeleni și a celor maghiari și germani, solidari în lupta pentru integritatea Ardealului nostru, împotriva Diktatului de la Viena. Fenomenul este dintre cele mai elocvente. Unele din aceste poezii au fost publicate în pofda vigilanței cenzurii. Ba chiar profesorul D. Caracostea, om al regimului antonescian, a făcut loc în „Revista Fundațiilor” poeziei lui Mihai Beniuc, *Melița*, fără a-și da seama de transparentul ei simbol antifascist și relevându-i cu exclusivitate sugestiile sonice.

Același poet reprezentativ figurează cu alte șase poezii, cifră egalată numai de Tudor Arghezi, care a reușit din lagăr să publice sub pseudonim, ca să nu atragă atenția cenzurii, câteva poezii protestatare. „Furii din ogrădă”, în 1941, erau armatele hitleriste, stabilite în țară după odiosul Diktat. Și alte poeme argheziene sînt contemporane detențiunii de la Tîrgu Jiu, unde, în afară de notorii oameni politici antinaziști, erau puși la poprire și cîțiva din scriitorii progresiști.

În *Ceasul de piatră* și în celelalte cinci poeme ale lui Vasile Voiculescu, surprindem o notă de disperare cosmică, înrudită cu accentele poeziei expresioniste, din ajunul și din timpul primului război mondial. În *Amurg ardelenesc* (1942),

„Rostogolit, pămîntul s-a întors cu fața-n umbră” pentru că

„Stă răstignit Ardealul pe crucea-ntunecării”.

Ultima poezie din același ciclu se încheie însă cu un strigăt de nădejde:

„O, Iulie-Albă, odraslele-ți strînge,
Sbucni-va-nviera hotarelor dragi!”

(*Alba Iulia*, 1943)

Din poeziile lui Lucian Blaga, reținem mai ales *Cîntec despre regele Ion*, în care sub masca suveranului englez din secolul XIII, se regăsește fiecare dintre cei ce au suferit de mutilarea hotarelor noastre firești și, în straturi mai largi și mai adînci, întregul nostru popor, ostil orientării politice antonesciene. Simbolul e divulgat din prima strofă.

„Avem același nume, tu și eu,
că-i iarnă sau că-i primăvară —
ne cheamă azi pe toți la fel:
Ion fără de țară”.

Simțindu-se alături de sentimentul unanim al țării, Lucian Blaga își intitula o altă poezie: *Nu sunt singur*. Interesantă este experiența poetică din *Timp fără patrie*, în care șase distihuri începînd cu aceeași norocoasă sintagmă, izbutesc totuși să evite efectele monotonei:

„Timp fără patrie: rîu fără ape,
secetă-n albie, și subț pleoape.
Timp fără patrie: inimi învinse,
vîrste nerodnice, cugete stinse.
Timp fără patrie: sură poveste,
vuiet de cetină neagră pe creste.
Timp fără patrie: țărini nentoarse,
zboruri defuncte și suflete arse.
Timp fără patrie: stingere-a torței,
boltă neprietenă, clopot al sorții.
Timp fără patrie: dragoste-amară,
roiuri tinjînd după raiuri și ceară”.

Repetiția adîncește sentimentul jalei unanime, căreia-i corespunde întunecarea întregii naturi și a viețuitoarelor ei.

RECRUTAREA forțată a sașilor și șvabilor, cu jertfele de sînge de la *Narva* (1943), a inspirat lui Franz Liebhard o suită rîguroasă de distihuri, impresionante și în tălmăcirea veteranului culegerii, Lazăr Iliescu. O altă mărturie a rezistenței naționalității comlocuitoare ne-a dat același poet în *Cei șapte din Jimbolia* (traducerea de Tudor Măinescu).

În versiunea magistrală a poetului ardelen Emil Giurgiuca figurează apocalipticul poem al lui Bartalis János, *Rugăciunea pentru fiecare în anul 1940*. Finalul vestește însă apropiata zi:

„Dar în curînd se va face lumină
Și va fi primăvară-n lume.
Cîmpurile vor da flori.
Semănături de aur se vor legăna pe ogoare.

Omul va ieși
cu mincile suflecate
în mijlocul cîmpurilor.
Omul va înfrunta
puternic
urgile dezlănțuite peste lume,
ridicîndu-și steagul cît mai sus,
și va strîga, va strîga din toată ființa lui
împotriva morții:
Viață! Viață!”

Autodefinindu-se în spirit critic, Marcel Breslașu scria în *Alfabet pentru o școală de seară* (1942):

„Și eu am fost un galeș compozitor de lieduri,
romante lălii pentru glas și clavier;
astăzi îmi public poemele pe ziduri
în autografe cu tibișir”.

Adaptînd momentului nostru istoric cunoscuta *Baladă* (după Villon și împotriva dușmanilor țării), poetul bucovinean Traian Chelariu își încheia astfel cuvenitul „envoi” în 1943:

„Mărite Doamne, doară-l dor nespuse
rămîie morții și nemerniciei
și stee, pururi, de robii răpus
acela ce-ar vrea răul României!”

Emil Giurgiuca rostea în *Nu plînge, codre...* (1943), speranța zilelor istorice viitoare:

„Nu plînge, codre, nu jeli, cîmpie!
Azi-mîine rîndul nostru o să vie”.

Dintre primele poeme revoluționare, în fața primejdiei fasciste, este acela al lui Virgil Teodorescu, *Cum se deschid jurnalele* (1934):

„Ce aștept nu va fi tipărit în gazete,
e prea mareț ca să poată fi tipărit în gazete —
dar eu deschid jurnalele cu ochi
scăpărători

și mirosul de tuș
îl iubesc ca pe un parfum primordial
al unei flori de o frumusețe
copleșitoare”.

Din primul an al instalării lui Hitler la putere (1932), Eugen Jebeleanu slăvea, în *Răscoală*, ideea dreptății sociale, corolar al libertății:

„Astăzi, conduși. Dar de cine?
Otravă, nu lotuși scuiți zilnic.

Vin tocmai de la Plevna...

ÎN COPILĂRIA MEA, nu știam nume mai sonor și mai plin de prestigiu decît acela de Plevna. Contribuia la aceasta, desigur, faimoasa poezie.

— De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna...

„rosteam, cu un glas ce se exersa să fie teatral, și mintea mi se umplea de un răpăit îndepărtat de tobe. Eram în sala de clasă, „scoși la tablă” pentru a spune lecția, sau ne aflam pe cîmp, strigînd spre ciobanii ce-și păzeau turmele în depărtare, ceea ce din arida programă analitică ne entuziasmase și preluam pentru orele de joacă:

— De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna...

„și ni se părea că nu poate fi lucru mai grozav pe lume decît să vii tocmai de la Plevna.

Iar acum, într-o seară liniștită de vară, mă găseam pe străzile Plevnei, privind în jurul meu cuprins de o mare uimire. Știam cu precizie punctul geografic în care mă aflam, la nu prea mulți kilometri de București, și totuși mi se părea că am ajuns undeva pe un tărîm îndepărtat, în preajma unui ocean, al cărui mîmur imens îmi venea de pretutindeni în auz. Foșneau în mine, ca într-o uriașă scoică, toate amintirile copilăriei, venind tare de departe, mult mai de departe decît orice punct posibil pe rotundimea globului pămîntesc.

— De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna...

O, cît de mult era de-atunci! Dacă m-aș fi găsit în acea seară la Sidney sau la Buenos-Aires, nu mi s-ar fi părut că am ajuns atît de departe. Eram pe cel mai îndepărtat tărîm al amintirilor mele, undeva de unde, înăuntrul meu, nu puteam merge mai departe, fiindcă începea neantul.

Așa mă aflam acolo, în seara liniștită, privind cerul înstelat ce se boltea asupra Plevnei și a celor mai vechi amintiri ale mele. Mergeam pe străzi, amestecat într-o mare mulțime de oameni, iar foșnetul ei — al clipei pe care o trăiam, alcătuit din glasuri de bărbați și de femei a căror față o priveam atent — se întîlna în auzul meu cu mîmurul imens al amintirilor, balansîndu-mă între trecut și prezent, ca într-un leagăn uriaș.

Apoi, treptat, străzile s-au golit de oameni, și eu însumi am urcat în camera mea. În „camera mea” de la Plevna. Am invîrtit comutatorul, dar lumina care a țîșnit din tavan n-a putut să împrăstie cu nimic ciudata senzație pe care o trăiam. Vedeam, după cea mai reală optică, mobilierul camerei, și mi se părea cum nu se poate mai tulburător faptul că aveam să poposesc o noapte acolo, la Plevna.

— De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna...

M-am apropiat de patul în care urma să dorm, și am atins ușor cu degetele cearșaful și perna. Gestul ar fi putut părea banal, prozaic aproape, dar mie acea clipă mi se părea de necrezut, fiindcă totul era privit, dinlăuntrul meu, cu ochi mari de uimire, de cel care fusesem odată, demult.

— De unde vii, străine?

— Vin tocmai de la Plevna...

Așadar, îmi fusesem dat să trăiesc această neașteptată și solemnă aventură, de a petrece la Plevna una din nopțile vieții mele. În acea clipă, viața și lumea mi s-au părut de o imensă, indescriptibilă frumusețe.

Geo Bogza

(„Contemporanul”, nr. 19 din 10 mai 1957)

BRĂDUȚ COVALIU: În bivouac la Opanex

Decoratelor ruine
le dau ca tocu-n dor, zilnic.

Miine? O știți. De Dreptate.

Pentru tine, pentru oricine,
pentru suflet și pentru cea care vine,
pentru Libertate!”

Lui Jebeleanu îi aparține de fapt titlul volumului, cu al său profetic poem, *Ceas ce nu se uită* (Martie — august 1944, București-Naipu):

„Dar eu nu uit nimic. Eu sînt strigătul
Din plînă zi, cu buze de cenușă,
Cel ce-și deschide vinele și vede
Că nu mai curg în ele decît lacrimi
Din plînsul celor răstigniți de voi”.

Nu voi încheia fără a releva contribuția generației ultime de poeți, care n-au trăit zilele de groază și de revoltă, dar le-au întins esența: Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoș,

Dumitru M. Ion. În *Momentul*, Ioan Alexandru remarcă jertfa anonimilor din ambele războaie mondiale, ale căror prenume sînt aceleași, ilustrative și simbolice:

„În mijlocul satului se află
monumentul eroilor:

Cei căzuți în primul mare război
Cu numele de Ion, Petre, Gheorghe,
Vasile,

Și iar Ion și iar Petre și așa mai

departe,

Și cei căzuți în al doilea mare război

Cu numele de Ion, Petre, Gheorghe,

Vasile,

Și iar Ion și iar Petre și așa mai

departe”.

Nu altul este „datul” orașului, la

jertfa de sînge de la temelia țării.

Șerban Cioculescu

Unitate de artilerie română în marș spre Plevna

Scara de la Plevna

Pe scări, sub gloanțe, urcă Patria !
Vin Dorobanții cășunind alegru,
Prin iureșul de gloanțe, fum integru —
Și Plevna va să cadă ! Va cădea !

Destul au fost trecutul crunt și negru !
Acum, pe această Scară-n slăvi suia
Carpatul și Balcanu-alătura —
Bulgarul, sirbul, cei din Muntenegru !

La Plevna, cind românii urcau scara —
Urca — în pas cu Ei — întreagă Țara !

Ci nu luptau aici doar luptătorii,
Ci se-nălța, cu Ei, întregul Neam —
Pe treapta zbuciumatei Lui Istorie
Și-a mindrului Destin, care-l aveam L.

Goarna

Colac stă goarna-n cobra ei metală,
Nemaisăltindu-și dansul șui spre
slavă —
Fantoma ei de spaimă și otravă,
Sunind atacul, Dunărea-n răscoală !

Surpat ca vintu-n trestia bolnavă,
Văd timpul colbuit, strins în spirală,
Răstitul Sunet doarme sub cocleală,
Ca glonțul ruginit uitat pe țevă !

Dar eu l-aud și cred că nici un ev n-a
Sunat cindva mai dulce,
sfintă-alarmă ! —

Aud gornistul zările cum starmă
Și-asaltul Dorobanților la Plevna !

Cum fiara Noptii-și surpă semiluna,
Și clonțu-i de mistreț — mușcînd
țarina L.

Panegiric

La Grivița, cumplită fu arsura
Și grindina de foc — spre parapete !
Căzură Dorobanții, cete-cete,
Purtînd spre culme țipătul lor : —
Uraaa !...

Necum focosul viscol să se-ncete,
Cind ei pe trepte și-nălțau statura,
Nemuritoare fie-le bravura,
Luptînd pe metereze — la baionete !

Sublim moment, cind Valter puse-n
prag —
Nimbat de gloanțe — mindrul nostru
steag !

Asemeni jertfe nu-s de dat uitării —
De az' pe miine, nici de ier' p-alalter —
Ci-n veci fii pomenit,
spre slava Țării,
Brav Căpitan — Mărăcineanu Valter !

Peneș Curcanul — venerabilul !

Curcanul Peneș, mindrul Căciular —
Eroul lui Vasile-Alecsandri,
Cu care însăși Țara se mindri —
De-a pururi stă de veghe la hotar !

La Plevna, nici o moarte nu-l opri !
Rănit în șapte-șapte, zdravăn iar,
Oituzul L-a primit ca voluntar,
C-un nou indemn : „Nu-i de trecut
p-aci !”.

În Ochiul Lui un astru-aprins palpită
Și-n Inima-l se-nalță un altar :
Independența, Vatra Re'ntregită ! —
O Veșnică Trăire-i, așadar !

Erou-Acesta virstă nu mai are —
Decît Memoria Nemuritoare L.

Atacul de la Smîrdan

(Transcrierea unui tablou
de Grigorescu)

În primul plan : un turc cu fesul roș,
Căzut pentru Alah — îi văd figura,
Privind la cer cu negri ochi ca mura,
Cu trunchiul răstignit ca-ntr-o cruce !

Văd și-un chipiu rostogolit d-a dura
Și-un dorobanț, cind glonții cad
virtuși,

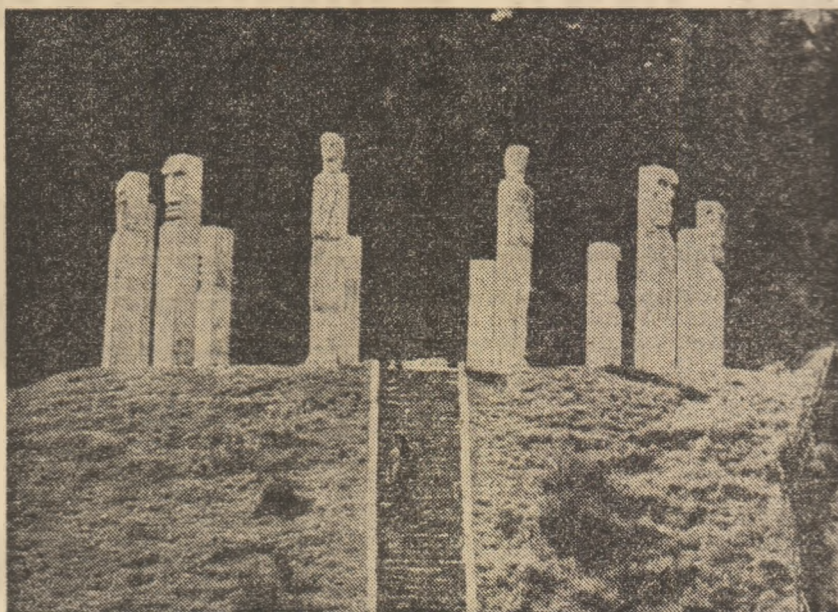
Surpat înspre pămînt — către
strămoși —
Cu arma-n pumni, asalt de veci dînd :
Ura L.

Dar, peste-aceste jertfe, se repetă
Un iureș ne-ncetat, la baionetă !

Din cei căzuți, se-nalță alt duim
De Dorobanți semeți, croindu-și drum :

Pe-o aură de flăcări, trup din trup —
Cuceritor se-ncheagă, zări se rup...

Tudor George

GHEZA VIDA : Monumentul martirilor de la Mălșei

Gloria trecută — Gloria viitoare

I
Noi,
Pentru Independență
nu am făcut
Doar un Război !
Am făcut
o Istorie !
Am teaurizat
cu răbdare
Jertfele, așteptarea,
sensul speranței,
Am privit libertatea
firească
A cerului
cu gîndul
La libertatea firească
a pămîntului
Am închis și deschis
pumnii
În fiecare zi
a acestei aute
De ani,
Ce ne-au despărțit
De severa Dată
de oțel
A Istoriei !
1877 !
Noi, pentru
Independență
Nu am făcut
doar un Război !
Am făcut
o Istorie !

II
Au căzut trupuri, cuvinte,
conștiințe...
S-au născut
într-o înclăștare
Cumplită
Mari idealuri !
Zborul păsării
a fost măsurat
În fiecare mișcare
a sa !
Oare cum poate să
zboare ?
Oare cum poate să urce
atît de sus
Spre medalia soarelui ?
Oare cum arată lumea
de la înălțimea
Libertății supreme ?
Zborul păsării
a fost studiat,
Măsurat, cronometrat
în fiecare secundă

A sa !
Ochii noștri au sorbit
aripile
Care se eliberau
de leșul văzduhului.
Oare cum poate
pasărea,
Această vietate fragilă,
Să se mențină
în lumină
La altitudinea
visului omenesc ?
Au căzut trupuri, cuvinte,
conștiințe,
Cu o ultimă privire,
în care o pasăre,
O albă pasăre de speranță,
Își continua
zborul său
Înspre pulberea soarelui...
Sufletul nostru
are ochii frumoși.
Ochii aceștia
nu ne-au putut fi
Închiși,
niciodată...

III
Celebrăm astăzi gloria
trecută.
Aducem flori la mormintul
eroilor.
Aducem aceste cuvinte
la căpătușii eroilor
Dizolvați în teritoriul
lor.
Ei sînt pămîntul, roadele sale,
piinea sa.
Îi trăim cu fiecare
fibră
A existenței noastre,
Sîntem contemporani
împreună !
Ale noastre sînt
aceste cuvinte,
Ale lor,
Sînt aceste tăceri
uriae
Ca niște scuturi
care apără
Pieptul
Istoriei !
Celebrăm astăzi
gloria
Viitoare...

Claudiu Iordache

Independența

N-a fost un dar al celor ce zvoniră
că le sîntem supuși și-ndatorați.
O luptă-a fost, o luptă milenară
purtată-n umbra munților Carpați.
N-a fost o vorbă inventată-anume
spre măreția vreunui gînd vicelan.
O luptă-a fost, cum n-au fost multe-n
lume,
purtată-n vremi de două mîi de ani.
Țara era a noastră, moștenire
de la strămoșii bravi, daci și romani,

și noi eram ai țării, plămădiți
din romănesc pămînt, din nemurire.
Ne-au vămuit cei tari, și-au vrut
stăpîni pe vrerea noastră să tot fie,
la Grivița, la Plevna, la Smîrdan,
am scos din jugul lor, străbuna glorie
Și-am înălțat pe Omul din Carpați
Independența, mindrul tricolor,
și ne-am unit românii toți, ca frați
rotund am împlinit străbunul dor.

Radu Selean

1877 în literatura populară și în cea cultă

O IMPRESIE de prospețime și autenticitate degajă textele publicate de Aurelian I. Popescu în antologia, scoasă la Editura Scrisul românesc, intitulată *Războiul pentru independență în viziune populară*¹⁾. Sînt adunate versuri și fragmente de memorii ale unor combatanți din rîndul maselor largi țărănești sau orășenești, exprimînd într-un limbaj simplu, colorat, expresiv prin naturalețe și spontaneitate, suferințele, curajul, elanul patriotic, dorul de casă și de muncă pașnică, fericirea victoriei, complexul sentimentelor stîrnite de acest eveniment istoric. Autorul antologiei deplînge în prefața cu care însoțește textele lipsa de interes care s-a manifestat în epocă pentru adunarea „documentelor orale” ale războiului de la 1877 (culegerea unor atare istorii verificate sau a scurtelor povestiri cu caracter memorialistic a fost sporadică și s-a datorat, în general, aceluiași pasionați folcloriști I. A. Candrea, Ov. Densușianu, Th. D. Speranția, Tudor Pamfile, Gr. Tocilescu, și unor învățători ca Șt. St. Tușescu sau N. I. Dumitrașcu), cele mai multe din ele dispărînd cu timpul, odată cu apariția unor alte evenimente istorice de importanță copleșitoare, cum a fost primul război mondial.

Ia o analiză atentă a cîntecelor populare create în perioada luptelor de la Grivița, Plevna, Vidin, se constată, cum bine observă Aurelian I. Popescu, procedeele lirice, procesul artistic specific ale creatorului popular — impletirea pasajelor noi, sugerînd starea de

¹⁾ *Războiul pentru independență în viziune populară*. Antologie îngrijită și prefăcută de Aurelian I. Popescu. Editura Scrisul românesc, Craiova, 1976.

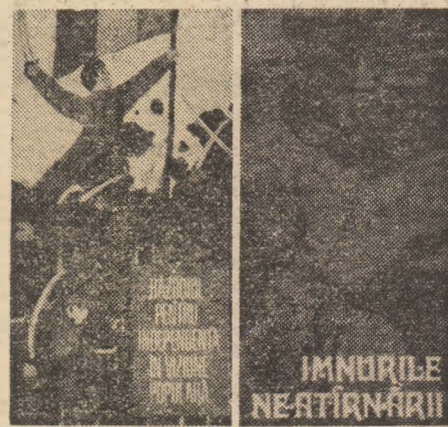
²⁾ *Imnurile neamului*. Antologie prefăcută și note de Victor Rusu. Editura Scrisul românesc, Craiova, 1976.

spirit, imediată, cu pasaje codificate deja ale doinelor și baladelor străvechi. Poetul anonim adaptează cu suptele motivele, formulele de largă circulație în vederea exprimării unei trăiri directe, personale. Motivul mioritic al mamei bătrîne este actualizat și combinat cu alt vechi motiv dunărean în intenția comunicării suferinței delicate a ostașului la gîndul nefericitei mame. „Dunăre, Dunăre, / Drum fără pulbere, / Nu cumv-ai văzut / Pe aici trecînd / Pe fiuțel meu? / — Ba eu l-am văzut / Pe aici trecînd / Nu știu de-i al tău! / Fețișoara lui, / Spuma laptelui, / Ochișorii lui / Mura cîmpului, / Spîncenele lui, / Pana corbului. / Cînd pe-aici trecea, / Din gură zicea: / „Spune-i, de-a-ntreba / Măicuța mea / Că robi-amară, / Ce-o pățim în țară, / M-aruncă în lume / Ca să ciștig nume / Și nu m-oî întoarce / Pînă nu voi stoarce / Din mînă de leu / Pe tot neamul meu / Și nu voi veni / Pin' n-oî dobîndi / Neamîrîrea-n țară, / Să scap de ocară!”

O altă trăsătură caracteristică acestor texte este infiltrarea în formulele arhaice ale versului, a limbajului orășenesc, jurnalistic, a expresiilor moderne, încă neasimilate pe deplin. În special în povestirile participanților la război asemenea pasaje cu iz gazetăresc — dovadă a forței pe care începea să o aibă presa în rîndurile maselor populare — sînt foarte frecvente. În relatarea emoționantă și pitorească a luptei de la Rahova, făcută de Gh. Nicola Stoian-Ojuneanu, de exemplu, se întîlesc expresii culte pe care brutarul din Bechet le folosește cu vădit orgoliu: „De acolo apoi s-a dus (șalupa Batalionului I) înainte și pe la două post meridian iar au venit, tot pe acea parte și cînd s-a întors au mai stat iar puțin în post, fără ca turcii să dea nici cel mai mic demers de viață, atît li se tăia corajul lor cel păgîn.”

Sau în altă parte, istorisind întîmplarea cu un dorobanț rănit care se retrăsese de la Rahova: „Peste puțin, venind și în fire, sărmanul, căci era cu furie de ecsaltare, îmi spuse că intrînd în atac au mers asupra redutei inamice pînă cînd nu mai avea ca 20 metre, cînd ridicînd arma ca să o trîntească mai tare de pămînt căci se întepenisese un tub de cartuș și nu-mai ieșea din ea și în deșert: manevrasse cu camera, închizînd-o și deschizînd-o, ca să lapede tubu. Atunci au venit numaidecît un glonț de la turci și i-a zburat pușca din mînă împreună cu degetele. Văzînd dar că este pus în impas de a mai lupta, s-a retras înapoi și a mers la corp”. Toate istorisirile cuprinse în antologie redau în căldura și farmecul expresiei lor, trăirile directe, emoțiile simple, autentice ale oamenilor care au participat la lupte, constituind, fără artificii retorice, un reportaj impresionant al războiului, văzut din perspectiva celor ce l-au purtat jertfindu-și liniștea, familia, viața pentru ideea neamîrîrii. Sînt texte care dincolo de valoarea lor istorică de document viu, uman posedă o valoare sentimentală deosebită. Ele evocă eroi și întîmplări pe care istoria nu le-a consemnat, dar care au făcut istoria, au contribuit la victorie, la cîștigarea definitivă a independenței țării.

ALTĂ antologie, apărută tot la Editura Scrisul românesc, sub îngrijirea lui Victor Rusu, intitulată *Imnurile neamului*²⁾, adună odele, marșurile, cîntecurile și poemele scrise în perioada războiului de independență sau mai tîrziu, în memoria jertfelor umane ale acestui război, de poeți consacrați. Din lectura versurilor cu caracter agitatoric, militant, patriotic ale lui Vasile Alecsandri, Scipione I. Bădescu, G. Baronzi, Alexandru Cărpeneșanu, George Coșbuc, George Cretzianu,

Barbu Delavrancea, Petre Dulfu, Alexandru Macedonski, Ioan Nenițescu, N.T. Orășanu, G. Sion, Iosif Vulcan, N. Vulovici și alții, unele mai inspirate, altele meritorii doar pentru intenția lor, pentru înflăcăratele sentimente pe care încearcă să le toarne în forme artistice, se poate observa că memoria colectivă culturală a păstrat pe cele mai expresive, mai convingătoare sub raport literar, uitînd sau aproape uitînd pe cele prea amplu retorice, prea prozaice sau prea simpliste sub raport prozodic. Autenticitatea unor poeme ca *Hora de la Plevna* a lui Vasile Alecsandri, *Pe dealul Plevnei*, *Cîntecul redutei*, *O scrisoare de la Muselin-Selo* ale lui George Coșbuc izvorăște din valorificarea cu naturalețe și simț artistic a versului popular, din descoperirea valorii emoționale pe care o conferă poeziei vocea lirică subiectivă, apariția eroului liric.

Cele două antologii se întregesc una pe cealaltă, comunică între ele prin vibrația profundă a sentimentelor, prin elanul patriotic, prin spontaneitatea expresiei poetice folclorice și culte într-un moment de mare încordare istorică, cum a fost războiul de independență, demonstrînd avîntul, entuziasmul ce cuprinsese întreaga țară.

Dana Dumitriu

Spiritul autentic

ÎN fruntea cuprinzătoarei antologii¹⁾ — întocmită de Rodica Florea, sub egida Editurii Minerva —, un text al lui Mihail Kogălniceanu, nu se poate mai revelator, întrucît reprezintă o simbolică sinteză a spiritului de acțiune cu spiritul de reflecție, o sinteză pe care autorul său, cărturar strălucit și totodată om al faptelor, unul dintre principalii făuritori ai independenței naționale și totodată unul dintre istoricii și scriitorii ei, o întruchipează într-un fel memorabil în această persoană sa, una și aceeași persoană. Este vorba de Declarația rostită de ministrul treburilor din afară²⁾ la adunarea deputaților (ședința de luni, 12 mai 1877), privind proclamarea independenței României; un document istoric de o excepțională importanță care este figura — și figurează — foarte bine, foarte la locul său într-o antologie cu caracter dominant literar, chiar de deschiderea ei, ca un fel de prefată literară și totuși extrem de nuanțată, echilibrată și totuși echilibrată, anticlimatică o întreagă literatură a independenței, plină de nume ilustre de scriitori — Alecsandri și Odobescu, Eminescu și Slavici, Duiliu Zamfirescu și Călinescu, Macedonski și Delavrancea, Sadoveanu și Gala Galaction, Victor Bogza.

Ministrul de externe, patriotul ardelean, omul învățat și omul de mare suflet nu se stînjenesc între ei în textul lui Kogălniceanu, ci se întîlnesc și colaborează, fără să se confunde cu totul, păstrîndu-și, fiecare, o relativă identitate proprie: din contactul și din acțiunea unuia asupra celuilalt, din jocul factorilor stimulativi și al factorilor temperanți, al notelor tari și al acestor surdine, se naște sub ochii cititorului o capodoperă nu numai de „dramă” dar și de curată, înaltă pro-

ză, de oratorie politică la nivel european, dar și de literatură, în sensul cel mai propriu al cuvîntului.

Mihail Kogălniceanu vorbește cu extraordinară convingere, în același timp însă, dată fiind calitatea sa oficială, el fiind cine este dar și ceva în plus, știe că trebuie să-și măsoare cuvintele, să-și cîntărească fiecare silabă și fiecare ton, întrucît nu poate și nu trebuie să „dea drumul” sufletului și cuvintelor, cum ar face-o oricare altul într-o împrejurare ca aceasta. Calitatea „literară” iese în chip paradoxal consolidată din amestecul de impersonalitate și personalitate, emoție și distanță critică, savoare expresivă și răceală impusă de împrejurări și responsabilități. „Inima” înflăcărată și „rațiunea rece” (ca să-i folosim formula) dau această pagină exemplară, atît de potrivită politicii și literaturii, și care prin înseși greutatea, echilibrul, vibrația ascunsă și înțelepciunea ei, prefigurează conținutul, spiritul (și chiar „stilul”) prezentei antologii.

„Cînd toată Europa predică simțămîntele de justiție, este cu drept ca aceste simțămînte să se răspîndească și asupra noastră și să ne lase să trăim cu viața noastră proprie, răspunzînd numai pentru greșelile noastre și primind chiar pedepse pentru greșelile noastre, iar nu pentru ale altora [...] Mă rezum domnilor: voim să fim independenți, pentru că voim să trăim viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai plătim pentru greșelile altora, pentru că voim ca la gurile Dunării de jos să fie un bulevard în contra răzbelului [...] și dacă energia noastră va fi nedezlipită de înțelepciune, eu cred că vom ajunge ca, atunci cînd pacea se va face, România să fie și ea națiune de sine stătătoare și să nu i se mai zică nicăieri că face parte din Imperiul Otoman [...] O mai declar încă o dată, nu cred eu că dreptatea Europei, că chiar interesul Europei ar voi să ne mai întoarcem în condițiile

de mai înainte, jignitoare și nouă și chiar păcii Europei întregi”.

Rostite cu pasiune cumpătată, de ministrul „treburilor din afară” care se nimerea (dar nu tocmai la întîmplare) să fie un eminent scriitor, unul din ctitorii literaturii române moderne, cuvintele lui Kogălniceanu, atît de deosebite, de însușite, cărora tocmai de aceea le stă bine nota de cumpătare („această rezervă care sunt dator s-o pun sentimentelor mele”) își descoperă echivalențe în toate straturile și substraturile literaturii inspirate de războiul independenței; sînt reluate parcă din far în far, semnalînd, dincolo de marea diversitate de personalități implicate, existența unui fond stabil de afectivitate, dar și de „raționalitate”, a unui fond stabil de simțire patriotică și bună-cuvîntă general umană intr-adevăr specific. Un spirit și un „climat” comun, un aer de familiaritate unește aceste pagini altfel atît de deosebite ca factură, ca stil și — desigur — ca valoare. Pentru generațiile actuale, spiritul specific de care vorbeam — cu multiple „trimiteri” spre Odobescu, spre Eminescu, spre Mihail Sadoveanu — iradiază în admirabilul text scris de Geo Bogza în „Contemporanul”, la una din aniversările mai apropiate ale Independenței:

„Din guri umbrite de fuiorul de cîne-pă al mustăților, pe prispe care miroseau a lucernă și a frunză de porumb, am auzit înțîia oară acel cuvînt, și mi-am dat seama că e născocit de oameni, că nu poți vedea cu ochii ceea ce denumeau. Ce descoperire tulburătoare! În-de-pen-den-ță... Avea un înțeles de necuprins, în care putea intra tot satul, cu toate casele, cu biserica și cu cimitirul, și cu nukul bătrîn în frunzișul căruia dormeau stelele, de vreme ce datorită lui atîta omenire, bărbați și flăcăi în cămăși albe, plecase departe de tot, tocmai pe cîmpiile de la Plevna și din mulți nu rămăsese decît numele: — Ce flăcău era Pătru al tușii Catrina și l-a străpuns un turc cu baioneta.

De atunci singele n-a conținut să curgă de jup împrejurul lumii, pentru dobîndirea sau apărarea independenței naționale. Cei ce și-o apără acum, nu mai înfruntă baionete, ci bombele și

napalmul. Dar într-o celulă îndepărtată a memoriei mele, cuvîntul auzit în copilărie își mai păstrează mirosul de lucernă și frunze de porumb”.

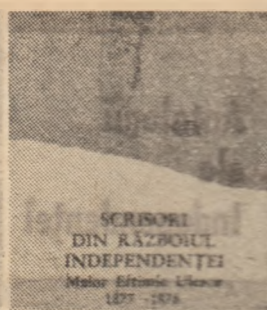
Cuvîntul auzit din copilărie nu desemnează doar o noțiune fundamentală, un drept istoric inalienabil, el a devenit, pentru totdeauna, un element al firii înseși, un „miros” care nu se mai destramă; o „senzație” caracteristică, intactă, pe care o dau numai lucrurile apropiate. Adevărata literatură receptează această senzație făcînd din ea un cadru de existență determinată și, în același timp, „un înțeles de necuprins”.

Este un merit al antologiei faptul că lasă să se desprindă spiritul autentic al războiului de independență din desfășurarea vie, din fluxul larg al literaturii române înseși, reprezentate în toate sectoarele ei: folclor, poezie, proză, teatru, publicistică, memorialistică. Acest din urmă capitol, alcătuit din scrisori de pe front, pagini de jurnal redactate sub tensiunea luptelor, amintiri, mărturii directe și loiale, aparținînd unor combatanți — generalul Cernat, doctorul Carol Davila și mulți alții — prezintă de altfel un interes cu totul deosebit pentru înțelegerea, realizată „pe viu” a importantelor evenimente actualizate în conștiința noastră, după o sută de ani.

Lucian Raicu

¹⁾ „Pui de lei 1877”, Antologie din literatura independenței naționale. Editie și prefata de Rodica Florea. Editura Minerva, 1977.

Memorii și scrisori

PUBLICAREA memoriilor generalului Alexandru Cernat¹⁾; ministrul de război al României între 2 aprilie 1877 și 25 noiembrie 1878, interval în care se înscriseră, așadar, întreaga perioadă de foc a luptei armate pentru dobândirea independenței, constituie o surpriză plăcută nu numai deoarece ele se tipăresc acum, pentru întâia oară, integral. Ci și pentru că sub o înfățișare modestă de broșură, format mic, 41 p. + XL (însemnările lui Alexandru Cernat nu însumează mai mult de 19 pagini de caiet de școală) se ascunde o admirabilă ediție științifică, deci și critică: cu toată valoarea lor documentară, notațiile care alcătuiesc un fel de „jurnal intim de campanie” — sintem preveniți — „trebuie privite, apreciate și interpretate” nu fără „un anumit discernământ”, ediție datorată generalului-maior doctor Constantin Olteanu și cuprinzând un **Cuvânt înainte** explicativ, o substanțială **Notă biografică**, textul propriu-zis al memoriilor, tipărit, într-o confruntare nu numai utilă pentru specialiști, dar și de frumos efect grafic, față în față cu facsimilele celor 19 pagini de caiet ale originalului, un bogat subsol de note lămuritoare, alte facsimile și fotografii. **Nota biografică** (p.p. IX—XL), solid documentată, concepută într-un spirit de exemplară obiectivitate și redactată într-un stil simplu, limpede și ferm, de bună proză istorică, reconstituie nu numai viața lui Alexandru Cernat (1828—1893), ci și campania antiotomană, ruso-română, din 1877—1878. Această legătură dintre biografie și eveniment apare cu atât mai firească dacă ținem seama de faptul că, la războiul pentru cucerirea neamului, generalul Cernat participă nu din cabinetul ministrului său, ci — numit la 19 august comandant al Armatei de operații — direct de pe cimpul de luptă. Împreună cu corpul de note și, evident, cu textul central, al însemnărilor generalului Cernat, **Nota biografică** formează, se poate spune, o mică dar lămuritoare enciclopedie a războiului din 1877. Autorul ediției, om de arme și el, a știut, aducând un omagiu de muncă reputatului său înaintaș, să se ridice la nivelul interesului trezit de obiectul lucrării sale.

Din prea laconicul, spre părerea noastră de rău, memorial de campanie al generalului Cernat aflăm mai ales detalii privitoare la unele aspecte ale cooperării armatelor aliate. Interesantă este de pildă evocarea consiliilor de război. Precum cel din 29 august, care fixează, la insistențele Marelui Duce Nicolaie, pentru a doua zi, deoarece atunci cădea onomastica țarului Alexandru al II-lea, asaltul asupra redutei Grivița (1), cu

toate că din unele surse se știa că Osman Pașa era prevenit de acest atac. Sau cel din 9 septembrie, de la Radești, în care s-a pus chestiunea ridicării asediului Plevnei; partea română, ca și ministrul de război rus D. A. Miliutin (după cum aflăm dintr-o notă) nu au fost însă de acord cu această propunere și au opinat pentru blocarea Plevnei. Opinii care nu numai că a avut câștig de cauză în consiliu, dar a fost și confirmată, după cum se știe, de desfășurarea ulterioară a operațiilor militare. Un anumit interes prezintă și faptul că generalul Cernat, după cum rezultă din relatările sale, a salvat viața țarului Alexandru al II-lea, care, vizitând reducta ce-i purta numele, se expusese obuzelor turcești (Bombele, s-ar putea zice, îl urmăreau încă de pe atunci pe Alexandru, care va fi ucis la 1 martie 1881 în urma unui atentat). Nu va putea fi citită apoi fără emoție, și fără a medita asupra ei din unghiul a ceea ce înțelegem de obicei prin verosimilitate, pagina ce evocă imaginea celui dinții soldat român căzut în luptă, care moare ca în literatură: „Cel întâi soldat român care au căzut în aceste lupte au fost sergentul Pastia, care au avut intestinale scoase de un obuz și în momentul morții s-au ridicat și au strigat «Înainte copii! Să trăiască România!»”. Iată că viața nu se sfârșește să „invente” situații și atitudini care într-o operă de ficțiune ar putea părea teatrale, retorice, convenționale!

O FOARTE frumoasă corespondență de familie, purtată într-un răstimp de aproape un an, de la 18 aprilie 1877 la 31 martie 1878, de către maiorul Eftimie Ulescu²⁾, participant la războiul de independență, plecat în campanie înainte de a se declara oficial starea de beligeranță cu Turcia și reîntors acasă după încetarea ostilităților și încheierea armistițiului, și tinăra sa soție, Smaranda, rămasă la București, mamă, pe atunci, de doar câteva luni a unei fetițe, publică, însoțind-o de un aparat de note și de un amplu și informat studiu introductiv (care însă din punct de vedere stilistic se resimte pe alocuri de o nedorită emfază). Andrei Brezianu, descendent, în linie paternă, după cum ne dezvăluie, înainte de a pune punct, în ultima frază a prefaței, al cuplului epistolar de la 1877. Aceste **Scrisori din războiul independenței** pe care tiparul le scoate la lumină exact la un secol după compunerea lor, nu se referă însă decât într-o măsură destul de mică, și rareori în chip expres, la campania militară propriu-zisă. Ele alcătuiesc o corespondență privată, plină de preocupări domestice, și în același timp o co-

respondență sentimentală. Pasionalitatea ei, în care se exprimă întreaga putere de simțire a unui mariaj tânăr, în cordată de o despărțire prea repede venită și care se anunța de lungă durată, înfrigurată de fireștile îngrijorări ale momentului, se revărsă în continue imputări. Tinăra femeie mai ales are mereu impresia că e neglijată, uitată. Soțul ei — i se pare — întârzie să-i răspundă la scrisori, nu se zbate îndeajuns ca să obțină — ca toată lumea — un concediu, nu o lasă, din cine știe ce motive, să vină ea la el, în tabără, ca altădată alte soții de ofițeri. Bărbat chipeș (după cum atestă cele câteva fotografii rămase de la el, reproduse în volum) maiorul Eftimie Ulescu putea să facă o femeie geloasă. Smaranda nu întârzie să devină. Din surse care nu lipsesc niciodată unei femei predispuse să se alarmeze în acest sens, Smaranda crede a ști că la Craiova soțul ei nu rămăsese indiferent avansurilor pe care i le fac „cuconițele de pe acolo”, strînse „grămadă pe la ferestre” ca să-l admire; sau că spre sfârșitul campaniei maiorul ar dispune (ca pradă de război probabil!) de un număr de „patru arăpoace prea frumoase”. Sentimentele tinerei femei își urmează implacabil cursul, în aparență independent de cel al evenimentelor, nesocotindu-le parcă. Ele își revendică drepturile, după o logică a lor, nemiloasă, ce poate părea în acele împrejurări — și chiar pare uneori — absurdă. Nu avem de a face însă cu capriciile tiranice ale unei femei oarecare, ci cu răbufnirile unei iubiri exasperate de așteptare și teamă: „Silențiul tău mă dezesperă, mă consumă, sint obosită de grija mare (s.n.) ce mi-o aduci prin lipsa completă de nuvele”; „totul ce mă preocupă în tot minutul este tu, singurul subiect de conversație plăcut mie e cind mă pot întreține cu tine. Alaltă-seară a fost Theodor, Guță aci, Sergiu, și jucau preferențe, am intrat cu sfesnicele tale cele albe să le pui la masă și mi-a venit groznic de greu cind am văzut că numai tu lipseai”.

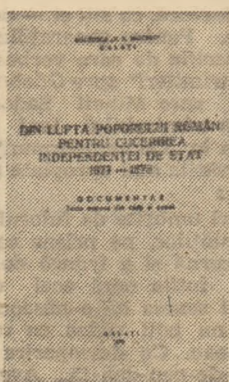
În scrisorile sale maiorul se arată mai puțin volubil iar în ce privește mersul operațiilor militare se poate spune că e chiar zgârcit la vorbă. Disciplina profesiei și grija de a nu-și speria soția explică desigur această reținere, care mai dovedește însă încă ceva. Și anume că adevărații eroi — iar maiorul Eftimie Ulescu a fost unul din eroii războiului de independență — nu obișnuiesc să se laude din cale afară cu faptele lor, să facă paradă. Menirea lor e pur și simplu să lupte, să înfrunte primejdia și la nevoie să-și dea viața (așa cum și-a dat-o în acele zile, printre mulți alții, și sublocotenentul Constantin Ulescu, fratele mai mic al lui Eftimie): „Drăguță — îi scrie maiorul soției sale într-o scrisoare localizată **Grivița-Plevna** și datată **1877, octombrie 25** —, îmi zici că de ce nu îți descriu de pe aici

cum merg lucrurile; îmi rezerv această să-ți-o descriu cind mă voi întoarce, la gura sobei și cu Cecilica în brațe”.

La începutul campaniei și chiar mai târziu, atita vreme cît maiorul, făcînd mai întâi parte din Armata de observație, rămîne — spre neazul său — în nordul Dunării, primejdia nu pare prea mare. Soția rămasă la București expediază într-una bărbatului ei, pe lingă scrisori, articole de corp și de îmbrăcăminte, băuturi fine, delicatose. Cizme comode și călduroase și potcoave pentru mersul pe gheață comandate special de pe front, prin intermediul soției, la București, briie și cojoace antireumatice, ciorapi și pantaloni groși, borcane cu dulcețuri, sticle de vin, rom și coniac, cafea și cacao, calupuri de ciocolată și cutii cu rahat și chiar o putinică cu icre călătoresc neîncetat de la soție, la soț, constituind obiectele de referință ale corespondenței lor. Un război din alte timpuri, și-ar putea zice, cu un zîmbet ușor, cititorul de azi, care are în urma sa două conflagrații mondiale. Luptele au fost însă și atunci deosebit de aspre. De acest lucru, același cititor se va putea convinge cind regimentul 6 de linie din care făcea parte și batalionul maiorului Eftimie Ulescu va intra — după 30 august — în foc, luînd parte la luptele pentru cucerirea redutei Grivița 2 și a Plevnei, de la Smîrdan și Vidin: „La 12 ianuarie am avut o luptă cu turcii, unde a luat parte batalionul meu, Reg. (imentul) 4-lea de linie și Reg. (imentul) nr. 9 dorobanți. Victoria a fost a noastră. Detașuri poți găsi prin jurnale, însă turcii s-au spăimîntat grozav văzînd că trupele noastre înaintau prin ploaia de gloante, obuze și șrapnele, căzînd camarazii lor în dreapta și în stînga, fără să eziteze un moment. În aceea zi am ocupat două sate și am luat trei redute, patru tunuri, trei sute prizonieri...”.

Din scrisorile Smarandei, care degajă un subtil parfum de epocă, pline de sugestive notații întîmplătoare, reînvie tabloul Bucureștiului aceluși memorabil an 1877 (un an, după cum rezultă și din această corespondență, friguros și ploios, de excepție și sub raport meteorologic), cu lectura asiduă a ziarelor, cu zvonurile contradictorii care circulă, cu grădiniile și soarele sale, cu teama de hoți, devenind mai îndrăzneți într-un oraș lipsit de trupe, cu convoaiele de prizonieri turci stîrnind curiozitatea mulțimii, cu festivitățile și iluminările prilejuite de marile victorii. Despărțiți de „atita pămînt, apă, șanturi și evenimente” Eftimie și Smaranda Ulescu încep să-și scrie fără alt gînd decît de a umple cu ceva distanța care-i separă. Fără ca ei s-o știe, pe scrisorile lor istoria și-a pus însă pecetea, dîndu-le o nouă destinație, în timp.

Valeriu Cristea

■ Dr. Florin Tucă evocă în volumul **Monumentele neamului**, apărut la Editura Militară (1977), itinerarul eroic al luptelor ostașilor români în timpul Războiului de Independență din anii 1877—1878. Paralel cu aceasta, autorul prezintă, iconografic și documentar, toate monumentele dedicate armatei și ostașilor români din orașele și satele din țară, precum și cele de pe cimpul de luptă de dincolo de Dunăre, în Bulgaria, la Plevna, Grivița, Opanez, Rahova și Poradim.

■ Printre lucrările artistice dedicate Războiului de Independență din 1877—1878 se numără și albumul **Armata română în Războiul pentru Independență** (Ed. Militară, 1972). Intocmit de Lt. col. Nicolae Popescu, albumul înmănușează cea mai mare parte din lucrările de artă consacrate acestui eveniment istoric: gravuri, picturi, desene, sculpturi, monumente și ilustrații ale celor mai importanți artiști români clasici și contemporani.

■ Serviciul bibliografic al Bibliotecii „V.A. Urechia” din Galați a avut laudabila inițiativă de a alcătui volumul — **Din lupta poporului român pentru cucerirea independenței de stat, 1877—1878** — nu ca o lucrare bibliografică tematică, ci ca un corpus de documente extrase din cărți și presă, din țară și de peste hotare. În peste 200 de pagini, volumul înmănușează texte oficiale istorice, beletristice și publicistice, dintre care, unele, republicate abia acum, (ordine, telegrame, ecouri etc.).

■ În romanul **Cei șase de la Plevna** (Ed. Militară, 1977), Mihail Joldea reînvie atmosfera entuziastă a acelor zile cînd Mihail Kogălniceanu declara, în Adunarea Națională: „Sintem independenți, sintem națiune de sine stătătoare...”. Printre alte personaje ale romanului se împune unul: eroul necunoscut. Eroul care reprezintă poporul, țărănul, cel care și-a lăsat coasa și-a luat arma pentru făurirea României independente.

Dorobanții

Vezuții de voință în piepturi

de brăzdare

Cu gîndurile-n iazuri de rouă năvodite

În căpriorii noștri armați ca o chemare

Dinspre fîntini de vîrste la piscuri

neprins

Cu Burebista, Mircea și Ștefan și Mihail

Împlîtoșînd hotarul cu cheagul

ne-njugați

Și trupuri nituite în bria de Noamă Mai

Incunurări-n lanuri neatințase țîrî.

Vasile Smărandescu

Cronica literară

Romane istorice

PÎNGEREA LUI DRACULA al lui Corneliu Leu este un roman istoric de formă epistolară, atribuit lui Vlad Tepeș o întinsă corespondență cu Ștefan cel Mare, după modelul, probabil, al *Memoriilor lui Adrian*, cartea Margueritei Yourcenar în care împăratul roman cu acest nume îi scrie lui Mare Aurelius. Originalitatea *Pîngerii* constă în alternarea ficțiunii biografice cu mărturii și documente de epocă (unele, cum ar fi poemul lui Michael Beheim, traduse acum pentru întâia oară la noi), prin care romanțarea poate fi la tot pasul verificată. Autorul îl imaginează pe Tepeș în închisoarea de la Vișegrad, unde îl duse neîncrederea oscilantului Matei Corvin, încercând să-l justifice în ochii domnitorului moldovean contemporan faptele de arme și politica. Apăruseră tipăriturile germane care-l încredințau cruzimile, prezentându-l Europei ca pe un sadic lipsit de scrupule. Își pierduse tronul în urma campaniei lui Mohamed al II-lea și Ștefan însuși îi luase (poate ca măsură de prevedere, pentru a nu cădea în mina turcilor) cetatea Chilia. Lovit deci din toate părțile, necruțat nici măcar de prieteni, Tepeș își rumegă la Vișegrad furia neputincioasă și dorința de răzbunare. Se observă că romanțatorul și-a asumat o sarcină dificilă și anume aceea de a atrage simpatia cititorului pentru personajul său, oarecum împotriva documentelor pe care, pe de altă parte, le transcrie cu fidelitate. Artistic, problema constă în a împăca spiritul inevitabil patetic al scrisorilor cu răcoarea literară a mărturiilor contemporane. Aici apare o discrepanță periculoasă pentru unitatea de ton a cărții. A sublinia mereu bunele intenții și patriotismul defăimătorilor domnitor nu e totul: trebuia găsit unghiul psihologic potrivit pentru „pîngerea” lui. Și încă: folosirea personajului într-un roman istoric e totdeauna riscantă. Cum să scapi de artificialitate, vorbind în numele și cu cuvintele lui Tepeș însuși?

Romanul este, în ciuda acestor dificultăți, onorabil. Dacă trecem peste prima scrisoare, închinarea nelegiuitului Vlad către făcătorul și legiuitorul său, către Dumnezeu adică, și peste alte câteva mai mult patimase în ton decât substanțiale, celelalte reprezintă o încercare izbită de a evoca avaturile scurtei domnii a lui Tepeș. Autorul se ține strict de documente. Uneori, evocarea se sprijină pe mai multe rinduri de documente, reproduse cu grijă pentru confruntare. De

Corneliu Leu, *Pîngerea lui Dracula*, Editura Cartea românească; Eugen Uricaru, *Rug și flacără*, Editura Dacia — 1977.

exemplu, cursa întinsă lui Tepeș de Katavolinos, trimisul sultanului, a relatată și de germanul Beheim în poemul său și de cronicarul grec Chalcocondil în *Creșterea puterii turcești*. La fel, prinderea și uciderea pretendentului la tron Dan (pe care Tepeș îl silește să-și asculte propria slujbă de înmormintare, înainte de a pune să i se taie capul) o găsim atît în broșura germană din 1477 cit și la Beheim. Dacă elementul brut, romancierul îl ia din document, sensul subiectiv îl creează el însuși. Iar scena cu Katavolinos ne înterează literar din două pricini: întâi pentru dezvăluirea motivației psihologice a lui Tepeș însuși, care, viclean, nu numai nu cade în cursă, dar întinde la rindul lui alta grecului și pașei din Vidin; apoi pentru portretul, dezagustat, pe care domnul muntean îl face solului turcesc, surprins în gestul de a-și scărpi (,,fără smernie în fața mea”), cu buricele degetelor îngreunate de inele, o bărbuță rară de jivină. Astfel de prim-planuri fac valoarea romanului istoric: vizita lui Ștefan la Tirgoviște, pe o iarnă geroasă, cînd turlele bisericilor strălucesc sub zăpada însoțită, o vinătoare în care jderul își înfige ghearele în beregata boierului trădător, stringerea unei mici armate de ciuși menită a răspîndi teroare în armata lui Mohamed, descrierea aparatului de tras în țeară etc. Coloratura subiectivă devine esențială, cu condiția să fie mereu bazată pe concretul psihologic. Romanțatorul greșese cînd, profitînd de persoana lui, se lasă antrenat în simple declarații, umflate stilistic, care amenință să transforme cartea într-o pictisitoare jelanie justificatoare a lui Tepeș. Respectarea titlului nu era deloc obligatorie! Mai ales că se găsesc destule sugestii în roman pentru o zugrăvire dinăuntru și complexă a firii sanguinarului domnitor, rămase de multe ori nedezvoltate: amestecul de admirație și ranchiună pentru mai norocosul Ștefan, complexul de inferioritate fizică față de Radu cel Frumos, clarviziunea politică mereu minată de impulsivitate etc.

EUGEN URICARU continuă în *Rug și flacără* proza de simboluri difuze, intelectuală și poetic realistă din cartea lui de debut: aceeași eleganță a stilului (mai neglijent, totuși, lăsînd să se simtă oarecare grabă), ce creează impresia de distanță ironică și de turnură aproape livrescă a frazei. *Rug și flacără* romanțează biografia puțin cunoscutului revoluționar ardelean Alexandru Bujor (în roman Alexandru Bota), pașoptist, voluntar în campaniile lui Garibaldi, luptător pentru independența

României, editor de ziare și autor al unei cărți. Nu știu ce anume este strict adevărat și ce anume este datorcează „interpretării libere a biografiei revoluționarului român”, cum spune Eugen Uricaru; în fond, nici nu are prea mare importanță. Procedul nu poate fi decît acesta: situația lui Bota în epoca și în biografia lui Bujor. Dar, deși probabil îi trăiește viața, Bota nu e Bujor. E un străin în casa celui-lalt. Îi poartă hainele, nu și sufletul, pe de-a-ntregul inventat de romancier, care face dintr-un om istoric un personaj literar.

În sufletul lui Bota sînt două conflicte majore: între vocația politică și lincezeala unei epoci de reflux revoluționar; între spiritul internaționalist al pașoptistului ardelean și sentimentele naționale ale românului de la 1877. Din acest al doilea punct de vedere, Bota se apropie de David Pop și de Bologa, eroii lui Rebreanu, cu deosebirea că el trăiește conflictul cu patru decenii mai devreme de războiul mondial. Romanul se compune din episoade scurte, înălțate convențional, care pot fi citite și ca narațiuni independente.

Destul de inegală ca interes, câteva merită atenție. În *San Giorgio* ne aflăm spre sfîrșitul războiului lui Garibaldi, contra Regatului celor două Sicilii. Rătăcit de legiunea transilvăneană a generalului Turr, Bota nimereste în mica localitate San Giorgio de la poalele Vezuviului, și e găzduit, împreună cu patru tovarăși, de Gerolamo Puddù, tip de Gargantua napolitan ce face abil jocul împrejurărilor. Mese bogate, băutură, muzică, destindere a „domnului revoluționar”, albeața gîtului frumosei Donzella — totul pe un fond de crispare și de frică. Trădarea pilpîie în aburul vinului. În *Napoli* se povestește primirea lui Bota în frăția secretă „Rosarum”. În *Fabia* regăsim deodată atmosfera semifantastică, densă, bogesiană, din *Despre purpură*. Bota se îndrăgostește de contesa Fabia, care, într-un Neapole plin de soldați, își urmărește neabătută experiențele de parafizică. Această dragoste actualizează deodată în inima luptătorului politic o neștiută latură de contemplație, de abstracție în reverii metafizice. Fabia îl învață să supună realul dorințelor sale. Experiență sortită eșecului (voința lui Bota nu poate aduce zăpădă la Neapole, ci doar albeața cenușii Vezuviului), cel dintîi eșec dintr-o serie mai lungă: de aci înainte, destinul lui Bota va fi acela al unei neîmpliniri amare. În episodul următor, eroul se află la Galați, ca agent secret al generalului Turr, în legătură cu un transport de arme destinat polonezilor insurgenți. Atmosfera Vladiei din *Despre purpură* apasă pe umărul agentului: por-

tul dunărean e un „teritoriu” misterios unde veștile, misiunile, toate locurile își schimbă pe nesimțite înțelesul. Revoluționarul se stinge în așteptarea armelor ce nu mai vin. Aici se simte prima oară tema a doua a cărții: nepotrivirea dintre aspirațiile luptătorului și epoca postrevoluționară, pragmatică, îndreptată spre compromis. Cu ironie abia perceptibilă, sînt înfățișate peregrinările lui Bota prin Principate, debusolat și pierzîndu-și încrederea, iubirea lui pentru Marina Velisar, ce repetă, ca o parodie palidă, iubirea pentru Fabia, așa cum concul de la Cirligele repetă castelul contesei naș politane. O notă din proza lui Borges răzbate acum și în discrepanța dintre programarea lui Bota pentru un destin mareț și alunecearea vieții lui într-unul rizibil. Omul pare a fi trăit de evenimente, neajutorat în fața lor, prins într-o plasă care-l îngăduie doar simulacre de gesturi și de acțiuni. Cîteva scene din viața politică românească în epoca lui Cuza colorează fundalul: trec, doar schițați, pe dinaintea noastră simpaticul Berlicoco (C. A. Rosetti), scepticul Barbu Catargiu, Nicu Bibescu, Valentineanu, Brătianu. Aripile de zburat fixează un moment ulterior cu peste zece ani: revenit în Ardeal, Bota își caută mai departe un rost setei lui de acțiune politică. Un bătrîn, poreclit Bonaparte, inventează o mașină de zbor. Povestea e simbolică: misterioasa mașină, ascunsă de ochii străinilor, semnifică nevoia românilor transilvăneni din imperiu de a poseda ceva care să le aparțină numai lor, de a-și perpetua originalitatea ființei naționale în pofida vicisitudinilor istorice. Ultimele două capitole revin la formula romanului pur politic și sînt admirabile. Poliția secretă din Viena sprijină mișcarea de eliberare a polonezilor pentru a împiedica pe țar să se consacre deplin războiului cu turcii; în speranța acestei diversivități, austriecii împing spre revolte locale și pe unguri, bineînțeles, fără știrea guvernului de la Budapesta. Bota e prins între interesele frăției din care face parte și acelea naționale românești. Revoluționarul se vede silit să „trădeze” cauza revoluției în imperiu pentru a-și putea anunța compatrioții de sensul acțiunii ce se pregătește, atît de primejdioasă pentru independența României. E omorît, după un scurt ritual, de membrii frăției, nu însă înainte de a fi apucat să transmită mesajul pri doi studenți ardeleni ce trec munții. Pori sonajul își recapătă spre final demnitatea patetică.

Rug și flacără e un bun roman istoric, inteligent și fin stilistic.

Nicolae Manolescu

Beculegere în amintirea lui Camil Baltazar

● DUPĂ marile catastrofe, disparițiile individuale se săvîrșesc înapoia fundalului unor prea cuprinzătoare dureri. Astfel, cu auzul atent sau covîrșit de impresionantul element colectiv, nu știm că trec pe lîngă noi și se pierd în tăcere și uitare contemporani prețuiți, dragi, a căror absență, a căror dispariție adaugă încă un pustiu în existența noastră.

Așa ar fi putut trece un Virgil Gheorghiu, așa s-ar fi întimplat și cu Camil Baltazar.

Plecarea dintre cei vii a unui poet semnifică moartea în embrion a unei lumi de idei, de senzații, de profetii nerapetabile, de stări revelatoare, de porțiuni de vis, cu care se mai vindecă asprimea, banalul și divorțul individualului, al multitudinii cu natura edenică.

Camil Baltazar a fost un poet pur marcat în întrecerea lui de sigiliul existenței tragice. A cîntat prevestitor, intuind propria sa întîlnire cu tragicul. Poemele sale de sanatoriu pe care le-a alcătuit crezînd că relevă o lume și o atmosferă aparte, nouă, în lirica noastră, l-au marcat, l-au expulzat din firea, nu contrăfacîndu-și romantice esența, ci rămînînd al zonei, al atmosferei recreate. Atunci cînd se profila ca poet de mișcare nouă poetică, în cercul „Zburătorului” unde trona Eugen Lovinescu, nu știa că-și va părăsi uneltele cu care-și făurise dimensiile lirice, că întors din drum, crezînd să se completeze cu o latură a exigențelor burghize de viață, lansîndu-se pe făgașul practic, mergea, pînă a-și deschide un salon de coafură pentru bărbăți, în Piața Palatului, în casele laturii stîngi, unde se afla Banca Națiunii și magazinul Ciobanu. Era deci în plin centru, mercantîl, pe o linie și companie ce-l rupea artei sale pentru arta practică a buncii stîr, prin

comert. Dar, dus și întors din această amăgire, lumistul practic abandona aceste tentații, își marca întoarcerea fiului risipitor printr-un mînunchi de poeme cu titlul: *Întoarcerea poetului la uneltele sale*.

Apoi a venit greul seism al destinului său. O boala grea și o umbră geloasă a umbrît memoria și profilul celui ce se definise în literatură: Poetul Camil Baltazar. De atunci mergea lîngă timpul nostru cineva ce-i purta numele și-i pierduse amprentele spirituale. Dar contemporanii îl luau cu ei, suprapunînd celui prezent, lumina sensibilă, memoria sensibilă a celui plecat.

Inventarul existenței, însă, te primește și te predă cu tot, cu trecut și prezent, și de aceea e bine să ne împropăptăm memoria, atunci cînd ne gîndim la cei ce pleacă, la cei ce ne părăsesc, lăsîndu-ne sarcina și datoria să-i trecem cu cîteva cuvinte viitorului.

Eugen Lovinescu îl asimila simbolismului românesc... Se impusese după răspîndite colaborări în cele mai bune reviste literare ale timpului, între 1920—1930. Presa literară, critica au avut aprecieri și judecăți deosebite, diferențiate. Unele condeie malicioase făceau jocuri de cuvinte, pornind de la titluri chiar: — Flaut de mîtase. Dar mîtasea lirică a flautelor lui Camil Baltazar a sunat cu o sensibilitate și delicatețe tragice pînă în *Vecerniile sale*.

Noi, cei ce l-am cunoscut și prețuit, am înțeles că durată valorii cîntecului său a fost oprită de umbre. Restul ce a urmat pînă ce Parcele i-au rupt fi-

rul a fost o melancolică amintire a timpului trecut. Poate ades sufletul și gîndul lui către marea cîntec a sunat elegiac și în răspîntii cu vechiul lui improcație în vers: „Întoarcem-mă mamă, întoarcem-mă, dar, înghițitu-l-a nămolul copilărescul nenufar”. S-a zbatut să fie cel vechi, a căutat ardent să fie cel nou, al timpului. Dacă a înțeles că timpurile n-au întoarcere, va fi plîns interior; cu vechi stihuri din *Reculegeri în nemurirea ta* — „Azi plîng basmul, amar să plîng / neîmplinita armonie de talan-gă; / Și-n zbuciumul de tîlăngă adînci, / Scutură-te jale, usucă-te creangă”.

Radu Boureanu

■ Scrieri: *Vecernii* (1923); *Flaute de mîtase* (1924); *Reculegeri în nemurirea ta* (1925); *Biblice* (1926); *Strigări trupesce* (1926); *Cîna cea de taină* (1929); *Antologia prozatorilor ruși* (1930); *Întoarcerea poetului la uneltele sale* (1934); *Tărîm transcendent* (1939); *Scriitori și om* (eseuri, 1947); *Poeme vechi și noi* (1949); *Poeme de zodie nouă* (1954); *Versuri* (1957); *Contemporan cu el* (memorialistică, 1962); *Ausria* (monografie, 1964, în colaborare); *Soare pe zăpezi* (1965); *Scriitori către Camil Baltazar* (documente, 1965); *Întoarcerea poetului la uneltele sale* (selecție retrospectivă, 1967); *Mi-e dragă fața omenească* (1971); *Soare pe culmi* (colecția „Retrospective lirice”, 1972); *Violoncel solar* (1973); *Glorie iubiră* (1973).

A tradus din: Pearl Buck, Theodor Däubler, V. Grossmann, Heinrich și Thomas Mann, E. M. Remarque, Rilke, Ludwig Renn, Trakl, Else Lasker Schüller, Franz Werfel, Jacob Wassermann,

IN ÎNTÎMPINAREA

CONFERINȚEI NAȚIONALE

A SRIITORILOR

Inovația pe tărîmul ferm al moștenirii

INTR-UN articol publicat la începutul anului în paginile acestei reviste, îmi mărturiseseam convingerea și satisfacția că, acum și aici, marile demersuri și realizări artistice ale culturii românești și universale își află o nouă și plină de originalitate deschidere, experiența ultimilor ani fiind una dintre cele mai interesante din istoria noastră contemporană.

Inercind să dezmiat părerea unora, care operează determinări rigide și imediate între climatul cultural și produsele artistice ale unui moment spiritual, nu întoideauna în raport direct de determinare, arătam acolo că sintem martori ai unui complex proces de asimilare și reconsiderare a tradiției și istoriei culturii, proces simetric și complementar celui pașoptist. Sub impulsul lui, mereu veghetori lucizi la noutățile devenirii, mereu receptivi la prefacerile realității, artiștii români se îndreaptă hotărât către importante descoperiri și realizări. Varietatea extraordinară a modelelor înlătură temerea alunecării în provincialism și specie, iar cit privește aderența la realități, pericolul de a nu le înregistra prompt, ca un oculo-graf, este neînsemnat, pentru că nu modelele realităților rețin atenția, ci atitudinea artiștilor invitați să interpreteze și să transfigureze. Numai un artist mediu va scrie astăzi ca Alecsandri, dar idealurile estetice și morale ale lui Alecsandri rămân un model de abordare a realității, numai un neprețut va picta ca Andreescu, dar îndemnul său de intimitate, sistemul său de motivații vor rămâne în veci exemplare.

Spațiul nu mi-a permis atunci să-mi dezvolt ideea, astfel că revin acum, în preajma Conferinței scriitorilor, cu unele precizări.

CĂILE de acces la valorile trecutului s-au luminat în ultimii ani de-a dreptul spectaculos. Datorită studiului unor cărturari singuricioși și de mare responsabilitate, sintem astăzi mai aproape ca oricând de izvoare, stîndu-ne la îndemînă serioase ediții critice ale clasici-

lor noștri, multe și elocvente documente privitoare la viața și activitatea lor. Ideile magistrale ale trecutului, luminile unor vreri și speranțe lucide, puternic străbătute de florul poeziei, atitudinea în fața devenirii realității, înțelegerea literaturii naționale ca o construcție organică, investită cu înalte funcții sociale și educative, ni se transmit integral, în toată bogăția și varietatea, prin intermediul textelor clasice devenite bunuri ale tuturor. Istoria nu se repetă. Învățămintele ei sint, este evident pentru oricine, utile și de neînlocuit instrumente de cunoaștere și investigație, în vederea înțelegerii și aprecierii noilor evenimente.

Paralel, o tot mai largă (deși încă departe de a fi completă) activitate de traducere și informare din (și despre) literatura și mișcarea de idei din alte țări oferă posibilitatea artistului să compare, să se confrunte, să-și perfecționeze aparatul critic și de argumentare estetică, să ajungă la sinteze originale și la veritabile inovații. Conștiința apartenenței artei românești la ilustra familia a popoarelor neolatine, cu ale cărei curente de idei și înțelegeri poetice a corespondat în permanență, conduce la conturarea tot mai precisă a trăsăturilor noastre stilistice definitorii, la descoperirea și explorarea filonilor fertili ale unei culturi cu caractere de neconfundat. Un lung și rodnic travaliu de investigație, de cunoaștere, acoperind un secol de strădanii și experiențe, a deschis în fața artistului de astăzi nenumărate ferestre către toate temele și modalitățile majore, care, cristalizate desăvîrșit sau numai schițate, arată fără putință de îndoială că arta noastră, atingînd vîrsta maturității depline, are toate mijloacele să patrundă subtil cele mai adînci sensuri și domenii ale realității contemporane.

Trimiterile și retrospectivile tendințioase, simplificatoare, etichetările didactice și interpretările subiective devin mereu mai inoperante, simplul recurs la textul de autoritate, la fapte incontestabile restabilind înțelegerea corectă. Temerile că experimentul ar duce la

construcții artificioase, că dramaticele căutări de laborator ar putea degenera în produse derizorii apar mai puțin întemeiate dacă ne gîndim că accesul la cultură, la texte îl au toți artiștii adevărați, că nici o încercare serioasă nu poate ignora depozitul de experiență și înfăptuiri, bine moștenit și cu grijă conservat. A fost o vreme cînd satira și comedia își pierduseră perspectivele, sub presiunea optimizantă și optimistă a altor specii; reconsiderarea puternicului filon tradițional al literaturii române clasice a pus în lumină absurditatea închiderii acestei modalități, compromisă, printre altele, și de alunecarea ei în anecdotă și calambur. A fost o vreme cînd, din extrem de variata paletă a stilurilor provinciale, doar culoarea sobră a realismului obiectiv ardelenesc părea a fi considerată fertilă, lăsîndu-se neprelungite virtuțile lirismului moldovenesc, cele caracterologice și satirice ale literaturii muntenești, considerate pe nedrept subiective. Astăzi, varietatea în unitate a tuturor viziunilor și modalităților, dreptul tuturor genurilor și speciilor la dezvoltare și înflorire sint, datorită cunoașterii atente a întregii construcții a literaturii și artei românești, pe deplin asigurate.

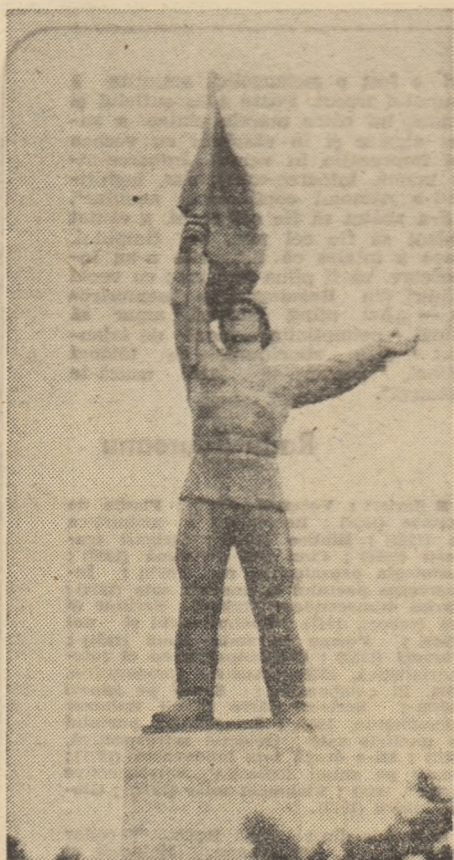
DEPARTE de a invita la mulțumirea de sine, străină spiritului nostru, rîndurile mele afirmative din articolul amintit erau polemice și îndemnu la meditație, ridicînd problema, mereu actuală, a raportului artistului cu climatul spiritual. Îndemnul partidului nostru de a cereța și a învăța neconținut din nobilul tezaur al tradiției artistice românești trebuie înțeles nu ca un paseism de documentarism respectuos, ci ca o amplă activitate de reinscriere pe orbita înaltă a unei gîndiri perfect structurate, presărată de monumente inspiratoare de inițiativă și oferind cele mai largi posibilități de exprimare. Cînd se rupe această legătură, nu tradiția este vinovată, ci subțirimea spiritului nostru, care nu ajunge la argumentele și binefacerile culturii. Opinia unora, după care arta se poate dispensa de

cultură, de strădanie acerbă, de frecvete și dureroase reveniri apare în acest caz de-a dreptul primejdioasă.

Literele și arta românească cunosc, astăzi și aici, prefaceri de substanță, de calitate, tocmai datorită cîștigului de cultură al slujitorilor ei. Pentru cine urmărește îndeaproape activitatea din laboratoarele scriitorilor, din atelierele artiștilor plastici, din cabinetele compozitorilor, și nu se mărginește să înregistreze automatismele veleitarilor, producțiile de duzină ale unor, în fond, ignorați cu pretenții, fenomenul e concludent. Se scrie frumos și adevărat, se pictează inspirat, se compune ingenios. Dar lucrările noi trebuie citite, văzute, ascultate, operațiunile de selecție mai puțin amînate, urmărite pînă la nuanțe. Apariția unor cărți foarte diferite, ca acelea ale unor Dumitru Radu Popescu și Mircea Cioba-nu, Constantin Toiu și Tudor Toța, Iordan Chimet și Tudor Octavian, Leonid Dimov și Mircea Dinescu, simultaneitatea descoperirii unor viziuni și modalități atît de variate ca acelea ale unor pictori și graficieni ca Octav Grigorescu și Paul Gherasim, Horia Bernea și Wanda Mihuleac, comprehensiunea și puterea de expresie ale unor Aurel Stros și Anatol Vieru, Ștefan Niculescu și Myriam Marbê, Liviu Glodeanu și Cornel Țăranu solicită explicații mai puțin simplificatoare, mai strîns legate de organismul și imperativele culturii, a cărei varietate ei o ilustrează.

După părerea mea, apropiata Conferință pe țară a scriitorilor va trebui să pună în discuție felul în care se afirmă noul în literatura noastră, să sublinieze trăsăturile procesului de îmbogățire a valorilor moștenite, să pună în lumină faptul că, datorită îndrumării competente a partidului, literatura de azi sporește posibilitățile de înțelegere a proceselor celor mai complicate și mai fine din realitatea socialistă, din conștiința oamenilor însetați să cunoască frumosul, adevărul, binele, în transfigurările sublime ale artei.

Mircea Horia Simionescu

MONUMENTUL EROILOR DIN TG. MUREȘ

SABIN BALAȘA: Nașterea poporului român

Unitatea

DESCIFRAREA relațiilor dintre parte și întreg, dintre general și particular este o străveche cucerire a gîndirii umane. De la aserțiunile filosofilor Greciei antice și pînă la viziunea sintetizatoare marxistă, a zilelor noastre, s-a parcurs un drum sinuos și complicat, angajînd această problemă-cheie a cunoașterii lumii. Filosofia contemporană, desigur, nu are aceleași răspunsuri în debatarea ei. Un Husserl sau un Heidegger neagă însăși existența reală a întregului unitar obiectiv, refugiindu-se în opțiuni transcendente. Dialectica marxistă contemporană găsește însă suplețea necesară pentru cuprinderea nuanțată, nedogmatică a contradicțiilor fenomenului. Întregul și generalul se definesc tocmai prin particularul și specificități, al căror cîmp de varietate se constituie ca întreg printr-un lanț de reacții. Particularul și generalul nu se refuză, ci se atrag. Nu este vorba de o complementaritate mecanică, ci de o fuziune dialectic-dialectică.

Ne-am permis această scurtă incursiune filosofică pentru a ne apropia de un fenomen literar actual, și anume unitatea în spirit a literaturii României socialiste, unitate care se articulează prin fîntarea în spațiul ei spiritual a literaturii române împreună cu literatura maghiară, germană, sîrbă, ucraineană și alții din România, adică a literaturii naționalităților con-

Din problemele traducerii literare

DIN 1948, cind traducerea literaturii universale în limba noastră a devenit parte a politicii de stat în domeniul culturii, am asistat cu îndreptătită emoție la una dintre cele mai spectaculoase explozii culturale pe care a cunoscut-o țara noastră și, am putea spune, din cîte s-au cunoscut în lume. Cu o planificare de lungă perspectivă, cuprinzătoare în timp și spațiu — timpul măsurat în milenii ale istoriei civilizației umane și spațiul culturilor de pe toate meridianele și paralelele planetei noastre — s-a ajuns ca într-un sfert de secol să se realizeze transpunerea și publicarea în limba română a operelor capitale din literatura universală, de la Mahabharata pînă la ultimul roman la zi. Și e bine ca și în continuare transpunerea valorilor literaturii universale în limba noastră să se facă la zi.

Acestei producții spectaculoase cantitativ, vorbind despre numărul de titluri și aproape incredibile tiraje de care se bucură traducerile, i-a corespuns și un ciștig de ordin calitativ. Traducerea literară care pe vremuri, cu rare excepții, încăpea pe mîna celor mai neavizați — preocuparea de căpetenie a editorilor fiind ciștigul și nu

neapărat calitatea — traducerea artistică a fost ridicată la rangul de nobilă îndeletnicire. S-a recunoscut și s-a statuat, atît la noi cît și pe plan mondial, că traducerea artistică este act de creație.

Iată, așadar, în linii foarte mari, ce s-a realizat într-un sens, acela al absorbirii literaturii universale, de către cultura noastră. Dar fenomenul osmozei dintre culturi este prin sine un proces care impune ambele sensuri. Cultura noastră și, în speță, valorile literaturii noastre cer cu cea mai deplină îndreptățire să intre în circuitul universal. Fiindcă avem ce da. În Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la realizarea Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural educative se fac referiri speciale la popularizarea valorilor culturale românești în străinătate: „În domeniul cărții editurile vor intensifica eforturile pentru editarea unui număr sporit de lucrări românești în limbi de circulație internațională, care prin conținutul lor să propage marile valori ale culturii noastre, să facă cu-

noscute străinătății realizările poporului român de-a lungul existenței sale și, în mod deosebit, realizările actuale”.

Se cere, așadar, extinsă difuzarea literaturii noastre pe glob. Este nevoie de o planificare cuprinzătoare și de lungă perspectivă, de genul celei amintite mai sus în domeniul traducerilor în limba română.

Ceea ce s-a realizat pînă acum se cere amplificat. „Revista română” care apare în cinci limbi de circulație internațională a contribuit în ultimul sfert de veac, prin conținutul ei reprezentativ și cuprinzător, la cunoașterea culturii noastre în străinătate, însă forța ei de difuzare este încă prea redusă. Au apărut cîteva lucrări ale scriitorilor noștri clasici și contemporani, editate fie la noi, fie în străinătate — Eminescu, Rebreanu, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu etc. — dar numărul lor este extrem de mic. Mai mult, unele traduceri, în special cele de poezie, au fost încredințate unor persoane care vor fi cunoscînd cutare limbă străină pentru că este limba lor maternă, dar nu au nici un fel de conținut cu poezia. (Aceasta ne amintește de un personaj care, vizitînd capitala Franței, a exclamat: „Dom’le, la Paris pînă și birjarii știu franțuzește!”) Rezultatul a fost că un Eminescu, un Arghezi, în anumite versiuni, au ajuns sub ochii cititorului străin mutilați în modul cel mai jalnic.

Și cu aceasta ajungem la problema atît de controversată: Cine are calitatea de a traduce în limbi străine literatura noastră? Firește, un poet autentic sau un prozator autentic al limbii respective, cu condiția ca el să cunoască limba română pînă în fibră și cu condiția ca el să aibă și darul traducerei artistice. Acesta este idealul, dar nu ușor de realizat. Iar a lucra prin intermediul unor traduceri așa-zis, și bine zis, brute, a dat pînă acum rezultatele cele mai nedorite, mai ales în materie de poezie. Pentru că transpunerea în altă limbă a unei bucăți literare nu

este o simplă operație de traducere a unor cuvinte, nici măcar a unor sensuri. Este vorba de re-crearea într-altă limbă a celui univers unic pe care-l reprezintă opera literară.

Altă întrebare: Poate cineva stăpîni într-o asemenea măsură o limbă străină, îndeplinind și condițiile calificării pe plan artistic, încît să realizeze traduceri valabile pentru cititorul străin de azi, cu exigențele sale artistice de azi, nu de alaltăieri, sau de acum un secol? Există cazuri, însă acestea sînt extrem de puține. Totuși, dramaturgul englez Harold Pinter, în piesa *No Man's Land* — Țara nimănui — (1975), spune prin glasul unuia dintre personaje: **Translating verse is an extremely difficult task. Only the Rumanians remain respectable exponents of the craft.** (Traducerea de versuri este o sarcină extrem de grea. Numai românii rămîn exponenți respectabili ai acestui meșteșug.) Foarte tare ne-ar plăcea să credem că așa’ este.

Oricum, soluția optimă și realizabilă s-ar contura sub forma unei colaborări strînse, aș spune de lucru cot la cot, între un literat român perfect cunoscător al limbii respective și poetul sau prozatorul străin care să se dăruiască acestei îndeletniciri. Lucrările astfel realizate ar asigura atît redarea autentică a scriiturii române tradusă, cît și valabilitatea artistică și modernă a celei redări.

O asemenea soluție se leagă și de o prevedere cuprinsă în Documentele mai sus menționate: „Se vor dezvolta relațiile editurilor românești cu casele de editare străine, acționîndu-se pentru realizarea unor coeditări sau perfectarea publicării unor traduceri”.

Toate aceste probleme invită la reflecție și la luări de poziție în cadrul dezbaterilor apropiate Conferinței a scriitorilor din Republica Socialistă România, pentru a lua măsuri corespunzătoare și a trece la fapte.

Dan Duțescu

Masa de lucru

PENTRU mine, Conferința națională a scriitorilor va fi, în primul rînd, o dezbateră asupra creației, asupra rosturilor înalte ale literaturii. O carte nouă își începe destinul în clipa în care experiența de viață, oricît de personală și de dramatică, s-a așezat într-o zonă unde nu-mi mai aparține, cînd capăt puterea de a o privi cu un chip străin dar lucid. Intensitatea creației, veghea în fața mesei de lucru transformă suferința subiectivă în una obiectivă, satisfacțiile personale în minune generală a existenței. Această chinuitoare și binecuvîntată trecere de la subiectivitate la obiectivitate e cea mai bună dovadă că scrisul e o formă a iubirii, a nevoii de comunicare. Eu știu: cu cît voi reuși să fiu mai obiectiv, mai realist, cu atît va crește romanul. Subiectivitatea exagerată e o formă de trîndăvie a spiritului, de egocentrism. Marii scriitori sînt oameni pătimași, generoși, din această flacără s-a născut puterea de sinteză, capacitatea de a transforma intime ceasuri de deznădejde în metafore nemuritoare, apropiate și comune tuturor.

Lucruri miraculoase se întîmplă cînd autorul ajunge în fața mesei de lucru. Îmi amintesc că sfînta mea mamă, care își iubea copiii cu o dragoste de o egalitate aritmetică, avea la adresa mea nu un plus de tandrețe, ci de îngrijorare și de admirație. „Toader — le spunea ea celorlalți — e cel mai curajos dintre voi. Serie”. Cine a poposit zile și nopți în fața paginilor încă albe știe că scrisul e un act de curaj. Iubesc meseria mea fiindcă e o meserie grea, de multe ori eroică. A sacrifica experiența ta de viață, și uneori chiar fericirea personală, pe altarul rațiunii, a face din viața ta nu o înșiruire de certitudini, ci un

mod de a înțelege viața și de a ajuta și pe alții să o înțeleagă, nu e la îndemîna oricui. Din punctul meu de vedere mi-ar fi ostilă o fericire coplesitoare, care m-ar domina, m-ar izola, m-ar împiedica să trăiesc de-a binelea și suferințele contemporanilor mei. Așa cum spunea și Steinbeck despre eroul său principal din romanul *Bătălia*, scriitorul e un om care „nu vrea nimic pentru el”.

Cel mai greu este pentru un scriitor să ajungă în fața mesei de lucru, în fața sfîntei pagini albe. Rebreanu veghea în fața paginii albe chiar în nopțile în care nu scria un rînd. Dar această veghe, chiar cînd pagina rămîne albă, este tot un act de creație; de test scriitorii care gîndesc puțin și scriu enorm, care se ridică la generalitate fără să înțeleagă realitatea imediată, căreia îi aparțin de drept. Dostoievski, cînd se dedica scrierii unui nou roman, întrerupea aproape orice comunicare, ducea o viață de sihastu, voia să rămînă singur cu viața fabuloasă a personajelor sale, să le judece cu înțelepciune, să le iubească, să le aperse dacă acest lucru mai e cu putință. Izolarea în cei patru pereți ai camerei înseamnă, de fapt, intrarea într-o lume mai vastă, cea a înțelegerii lumii, a comunicării cu toți oamenii. Cine nu suportă singurătatea camerei de lucru n-are cum să devină un scriitor autentic, el va trăda masa de lucru la cea mai banală ispită.

Să rămînem credincioși neobositelor veghi în fața paginii albe; s-o preferăm întotdeauna crizelor de egocentrism și vanitate. Ceasurile petrecute în fața paginii albe reprezintă jurămîntul nostru de credință, nevoia noastră de a iubi și de a comunica.

Teodor Mazilu

MONUMENTUL OSTAȘILOR ROMÂNI (Baia Mare)

de viziune și idealuri

locuitoare. Unitatea lor se definește prin realitatea patriei comune, a celorlași funcțiuni în cadrul societății noastre socialiste, a celorlași idealuri ale umanismului revoluționar. Este evident că în același timp componentele fenomenului unitar constituie structuri particulare, specificități determinate de limbă, de trăsături psihice, de tradiții naționale și de moștenire literară, care diferențiază și nuanțează fenomenul fără a-i știrbi cu nimic caracterul unitar. Într-adevăr, nu este vorba de o simplă complementaritate mecanică, ci de o fuziune reală. Fuziuni reale nu se pot însă produce fără magnetismul central al fenomenului, care dă mișcării cîmpului de varietăți particulare un sens centripetal. Tocmai aici se poate surprinde organicitatea caracterului unitar al fenomenului. Și tocmai realitățile expuse mai înainte — patria comună, tradițiile conviețuirii frățești în decursul istoriei, idealurile revoluționare comune — constituie acel magnetism cu putere fuzională, care definește existența întregului unitar prin particularitățile sale specifice. Iată de ce susținem că una din victoriile de seamă ale democrației socialiste românești este tocmai această unitate organică a fenomenului literar, capacitate culturală de mare eficiență și forță educatoare, de înfrîurire a conștiințelor umane. Constituirea și articularea

acestui fenomen, dezvoltarea lui continuă este după părerea noastră un model de soluționare a unei problematice de o mare complexitate. Caracterul și dinamica fenomenului unitar al literaturii României socialiste refuză paralelismele mecanice, lipsite de înțepătrunderi fecunde pe care le putem observa în literatura unor țări ca, de exemplu, Elveția sau Canada, unde chiar și traducerile reciproce constituie o adevărată excepție. Constatarea noastră este atestată printre altele și de monumentală operă **Literaturile contemporane ale Elveției** (Editura Kindler, 1974), în care se spune textual despre viața literară: „Despre coordonare se poate vorbi numai la nivelul termenului rudimentar, iar despre o «organizare» în nici un caz”.

Desigur, coordonare și organizare sînt doar atribute administrative, pe cînd, la noi, dincolo de condițiile organizatorice create, dar determinate și de viziunea unitară a literaturii este în primul rînd un fenomen social, rezultatul direct al caracterului orînduirii noastre. Și mai ales, o consecință a politicii consecvente marxist-leniniste creatoare a partidului nostru în problema națională. Considerăm, deci, că un asemenea fenomen creator este unul de istorie a literaturii și că a venit timpul să-l tratăm ca atare.

Szász János

9 MAI
1877

INDEPENDENȚA

■ **Rezultat al luptei eroice a armatei române împotriva imperiului otoman, al voinței ferme de libertate și neatințare a poporului nostru, care și-a dovedit încă o dată marea capacitate de luptă — dobândirea independenței naționale a dat un nou și puternic imbold dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o profundă inriurire asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare.**

(Din PROGRAMUL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN)

„Sîntem națiune de sine stătătoare”

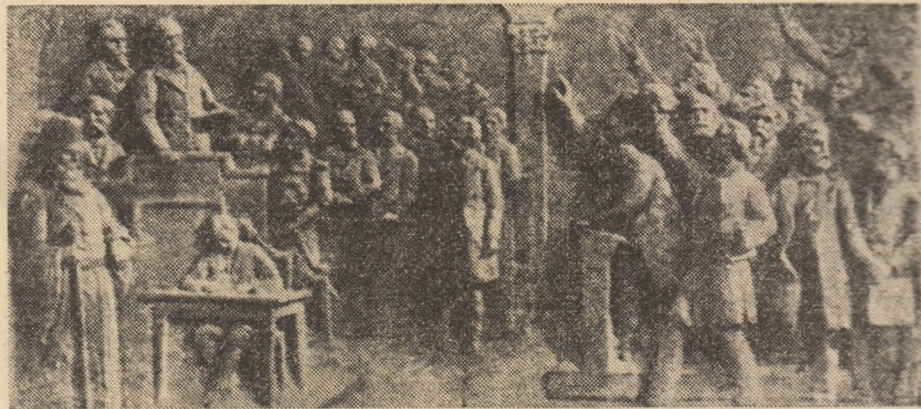
ÎN PROCESUL constituirii sale ca stat independent, unitar și suveran între statele moderne ale Europei, doi ani au fost în istoria țării noastre, ca două praguri la care ne întoarcem cu argumentele milenare ale ființei noastre: 1877, anul declarării Independenței și 1878, anul cîștigării Independenței prin vitejia oștirii române pe cîmpia din sudul Dunării. În aceste împrejurări, fluviul spre gurile căruii căutau priviri îndepărtate n-a mai fost o margine de țară, ci însăși inima ei, prin tot ceea ce sentimentele și armele poporului român erau pregătite să aducă în lupta popoarelor balcanice pentru dezrobire. În acest răstimp s-au clarificat raporturile României cu marile puteri. Recunoscută ca singura în drept să decidă asupra teritoriului său, a participat ca putere militară suverană în acord bilateral alături de armatele Rusiei, iar demersurile diplomatice ale guvernului român s-au rostit cu autoritate firească în raporturile cu guvernele statelor interesate în politica acestei părți a Continentului. În nici unul din actele decisive ale veacului, cu excepția actului Unirii, întîiul, pregătitor al Independenței, nu s-a pronunțat cu atîta hotărîre și întemeiată judecată a istoriei dreptul națiunii noastre la viața de sine stătătoare, ca în Declarația lui Mihail Kogălniceanu privind Proclamarea Independenței, în Adunarea deputaților, din 9 mai 1877: „Am ajuns la scopul urmărit nu de azi, ci, pot zice, de secole, și mai cu deosebire urmărit de la 1848 încoace... Ce am fost înainte de declararea răzbelului? Fost-am noi independenți către turci? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru. Însă era ceva. Erau niște legături sui-generis, niște legături care erau slabe cînd românii erau tari; niște legături care erau tari cînd românii erau slabi”.

Din ceasul acela decisiv, puterea românilor s-a arătat într-alt chip, atît pe cîmpurile de bătăie, unde spiritul de jertfă al dorobanților noștri a uimit întreaga Europă, cit și în energicele acțiuni diplomatice, intrate sub zodia nouă a realizării străvechilor năzuințe. Gîndul la întreaga ființă a neamului s-a exprimat și acum, în termenii noilor rapoarte, dar mai cu seamă în realitatea participării la război a românilor de peste munți, cu sentimentul unanim al însoțirii frățești și cu fîntirea unor gînduri mult mai înalte. Neodihnite forțe revoluționare, de la mijlocul aceluia veac aveau să se ridice pe toate tărîmurile, la granița dintre imperii, în afirmarea supremă a statului român. Cîmpia Blajului și ce i-a urmat, Cîmpul Filaretului și ce avea să vină, Divanurile, ca ultimă expresie turcească în dicționarul politicii române, Unirea și statornicirea legilor noi ale României moderne, destinul stăpînirilor cu figuri luminate și involburări de partide, treptata recunoaștere a țării, cu voia ori fără voia Sublimei Porți, la capătul unui timp în care s-au prăbușit imperii dar n-au pierit neamuri asuprite, cită istorie într-un mînunchi de ani, cită așezare a Europei pe dreptul istoric al popoarelor, și cită lucrare a poporului român de pretutindeni pentru realizarea de fapt a independenței și a unității sale!

Anii aceia au fost însă meniți să hotărască odată pentru totdeauna soarta statală a poporului român. Ne întoarcem în spațiul lor cu emoție, găsim acolo punctele de sprijin ale propriei noastre existențe, de-atunci nu s-a stins înțelesul nici unui cuvînt rostit în apărarea suveranității noastre, și peste tot ce avea să vină, răzbelul Independenței rămîne așa cum s-a arătat și cum s-a povestit, de-a lungul Dunării, cu încrucișări de obuze, cu poduri legate și rupte de furtuni, în cîmpia bulgară cu Dorobanții și Curcanii rămași în legendă, cu Domnitorul țării reprezentînd puterea armatei în raporturi de alianță cu înaltele fețe imperiale, și cu țărani țării pe drumuri grele adunînd și cărînd provizii către malul Dunării, cu medicii și ambulanțele militare, și cu toate suferințele unei asemenea angajări a întregii națiuni.

Viața de sine stătătoare a fost pentru țara românească viața eroismului și a jertfei, a suferinței și a trecerii peste umilințele timpului și peste neînțelegerile lui, a rezistenței și a înțelepciunii politice, a gîndului de pace și de bună vecinătate în plin răzbel și nesiguranță a hotarelor, și toate aceste virtuți ale ceasului decisiv au rămas valori de neînlocuit în conștiința și în destinul vieții noastre.

Ion Horea

9 MAI 1877 — Votul pentru INDEPENDENȚA, la Adunarea Deputaților (Basoreliev de pe statuia lui C. A. Rosetti, din București)

Rădăcini adinci

● INDEPENDENȚA își are rădăcinile adinci înfipte în trecutul de luptă al neamului românesc — pînă la revoluțiile de la 1848 și 1821, și mai departe, pînă la Mihai Viteazul. Întîiul act pus la temelia independenței ar putea fi aceea sacra consemnare manuscrisă, din 1600, a lui Mihai Viteazul: „Și hotărîru Ardealului pohta ce-am pohtit, Moldova și Țara Românească”. I s-ar mai putea adăuga: Proclamația din 1821, de la Padeș, a lui Tudor Vladimirescu; Proclamația de la Blaj, de pe Cîmpia Libertății; Dorințele Partidei Naționale din Moldova și Proclamația de la Islaz — din 1848. Iar în fruntea acestora ar sta întîiul act oficial care consemnează îndeplinirea Unirii — Proclamația dată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, la 11 decembrie 1861:

Români!

Unirea este îndeplinită! Naționalitatea Română este întemeiată! Acest fapt mare, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile Legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile garantate, și s-a inseris în datinele Națiunilor. Dumnezeuul părinților noștri a fost cu Țara, a fost cu noi. El a întărit silințele noastre prin înțelepciunea poporului, și a condus Națiunea către un falnic viitor. În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul națiunii, ați întrunit speranțele noastre într-un singur Domn. Alesul nostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiți Patria, veți ști a o întări. Să trăiască România!

Independența începe deci de la Unirea înfăptuită sub Cuza.

Sîntem independenți!

● REPORTAJ parlamentar, în zărele noastre de acum 100 de ani:

„ADUNAREA Deputaților s-a întrunit, ieri, 9 Mai 1877, în ședință extraordinară, la ora 1½. Sînt prezenți 84 de deputați; lipsă 61. Prezidează domnul C. A. Rosetti. Domnul N. Flea adresează guvernului o interpelare: Dacă în starea de răzbel în

care ne găsim, în urma provocațiunii Turciei, domnul ministru de externe a rechemat pe agentul nostru de la Constantinopol și dacă s-a comunicat în mod oficial puterilor această stare de răzbel, și dacă s-au luat toate măsurile necesare?

D-l M. Kogălniceanu, ministru de externe, spune: (reproducem pasajele esențiale): Sîntem independenți; sîntem națiune de sine stătătoare (Aplauze). Însă, domnilor, aci se oprește travaliul nostru? aci de oprește misiunea noastră? Am ajuns la scopul urmărit, nu de azi, ci, pot zice, de secole și mai cu osebire urmărit de la 1848 încoace? Mai întîi de toate, domnilor, să ne facem întrebarea: ce am fost înainte de declararea răzbelului? Fost-am noi vasali ai Turciei? Fost-am noi independenți către Turcia? Fost-am noi provincie turcească? Avut-am noi pe Sultan ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru. Însă, era ceva. Erau niște legături sui-generis, niște legături care erau slabe cînd românii erau tari; niște legături care erau tari cînd românii erau slabi. Încercările Turciei, pretențiile Turciei în contra noastră, dacă nu sporeau, cel puțin se repetau necontenit și mai mult în scris, căci în fapt nu se puteau face, pentru că Turcia slăbea din ce în ce mai mult, și numai cînd slăbea socotea de cuviință a-și arăta puterea către noi pe care ne credea slabi. În acest mod rezistența Turciei ni s-a manifestat mai cu seamă în acești din urmă 20 de ani, nevoind să intre în înțelegere cu noi spre a prefăce acele legături sui-generis, care nu mai sînt ale secolului actual și care, dacă nu mai erau de folos pentru noi, nu mai erau de folos nici pentru Turcia (Aplauze)“.

În stare de răzbel cu turcii

„Domnilor, eu nu voi face procesul Turciei: aceasta este treaba oamenilor de stat și care sînt în guvern, și care au fost, și care astăzi iau parte în parlamentul otoman. Ei sînt datori să vadă că au greșit cînd au răspuns pururea și într-un mod sistematic cu non possumus la toate cererile noastre. Aceasta este ceea ce ne-a adus pe noi în trista necesitate de a îndrepta armele noastre în contra

(Continuare în pagina 14)

Luarea Rahovei de către români. Pe planul din fund: reduta turcească, pe care o va cuceri armata română, la 9 noiembrie 1877. În stînga: cavaleria, avînd în față formațiunile de dorobani; în dreapta: artileria; mai sus: ambulanțe ale Crucii Roșii. Pe deal: comandanții armatei, călări — avînd în frunte pe colonelul George Slăniceanu. (Reproducere din volumul Histoire illustrée de la guerre d'Orient, apărut la Paris, în 1878)

VICTORIES

România literară 13

9 MAI
1877

INDEPENDENȚA

(Urmare din pagina 12)

Armele române sună
Pe-ale Dunării cimpii;
Ele lumii vin să spună
Că trăiesc ai Romei fii.
Sus, române, a ta frunte!
Vocea țării a sunat!
Brațul tău meargă să-nfrunte
Iataganul incruntat!

GEORGE ȘION
(27 mai 1877)

Cind trăiam și noi în lume
Altă fală nu dăream,
Deci să partăm un nume
Domn de țara ce-o lubeam;
Și-al ei steag pe nentrecurpe
Nobil, mîndru și curat
Prin mii taberi, prin mii lupte
Brațul nostru l-a purtat.

G. BARONȚI
(iulie 1877)

Sintem prea puțini la număr, fără
număr prin virtute;
Sintem tari e-avem dreptate;
neînvinși prin viitor;
Cu coroana triumfală, din durerile
trecute;
Prin unire și credință, noi
impunem ca popor!
Arma este brațul nostru; neamul,
forțe nevăzute;
Vremea veche-ncurajare; pieptul
— scut nepieritor!
Templu, scumpa Românie; avem
moartea drept credință;
Jertfa n-este rugăciune și
speranță — biruință!
Deviza: „căzind în luptă vom
trăi în viitor!”

BARBU ȘTEFANESCU-
DELA VRANCEA
(9 iunie 1877)

Din lirica anului 1877

■ PRIMUL poet român care a cîntat în versuri eroismul și sacrificiile ostașilor noștri în războiul de la 1877 a fost Vasile Alecsandri. El a scris, la Mircești, o seamă de poezii, datele, pe care le-a publicat în diferite reviste și apoi în volumul **Ostași noștri**. Prima dintre aceste poezii, care poartă data de 14 mai 1877, a apărut în „Presa” din București și apoi în revista „Familia”, la 27 mai 1877 (Balcanul și Carpatul):

În sus dar fruntea! — și voi năvală
Renviați astăzi străvechea fală!
Pentru-nturnarea cea triumfală
Gala v-așteaptă tot ce-i român!
Detune tunul! Bomba să zboare!
Porți de cetate jos să doboare!
Balcanu-n flăcări să-l înfășoare!
Să-și plece capul turcul păgîn!

AL. MACEDONSKI
(2 august 1877)

Mult timp trecut-a, seumpă țară,
de cînd înălțată stai,
De cînd ingenunchiată, mută, de
semne viață nu mai dai.
Înălță-te! A ta menire mai
mare-i între cele mari:
Ești apărută cu credință de
piepturi tinere și tari,
Făclia propășirii sfîntă în mină-ți
nu va tremura
Printre popoare, cu izbîndă,
menită ești a o purta.

IOAN NENIȚESCU
(23 august 1877)

Plecat-am nouă din Vasil
Și cu sergentul zec,
Și nu-i era, zău, nimănui
În piept inima rece.
Voiași ca șoimul cel ușor
Ce zboară de pe munte,
Aveam chiar pene la picior
Și-aveam și pene-n frunte.
Toți dorobanți, toți căfulari,
Români de viață veche,
Purtind opinel, suman, itari
Și eșma pe-o ureche
Ne dase nume de Curcani
Un hitru, bun de glume,
Noi am schimbat lingă Balcani
Porecla în renume!

VASILE ALECSANDRI
(august 1877)

armelor turcești îndreptate asupra noastră; aceasta ne-a dus în trista necesitate că, precum pe noi ne pira Poarta și ne învinovătea că am trădat interesele imperiului, că am rupt buna credință, să declarăm și noi la rîndul nostru că, fiindcă tunul raționează și pune în aplicare amenințările cuprinse în nota din 2 Mai a lui Savfet-pașa, asemenea și noi am făcut recurs la tun, și tunul nostru răspunde tunului otoman (Aplauze). Ne întrebați acum ce sintem? Sintem în stare de resbel cu turcii; legăturile noastre cu înalta Poartă sînt rupte și cînd va fi ca pacea să se facă, nu cred că un singur român va mai consimți ca România să reintre în pozițiunea ei de mai înainte, rău definită și jignitoare (Aplauze). Așa dar, domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoielă și frică de a declara în fața reprezentanței naționale că noi sintem o națiune liberă și independentă (Aplauze îndelung repetate). Însă, domnilor, acum încep greutățile, fiindcă noua noastră condițiune cu definirea independenței noastre într-un mod mai determinant și mai absolut trebuie să fie acceptată de Europa. Aci este cestiunea, aci se reclamă patriotismul, aci se reclamă singele rece. Eu, cit pentru mine, nu m-am îngrijit (în sensul de îngrijorare, n. red.) deloc de notele lui Savfet-pașa (Aplauze); dar foarte mult m-am îngrijit de acele cuvinte, zise la tribuna parlamentului din Londra, că România face parte integrantă din imperiul otoman și că armata otomană poate trece Dunărea.

Conștiința misiunii noastre

„ACESTE cuvinte m-au îngrijit. Dar ce facem? Să stăm morți? Nu, domnilor, căci morților nimeni nu le poate ajuta. Noi trebuie să dovedim că sintem națiune vie, trebuie să dovedim că avem conștiința misiunii noastre; trebuie să dovedim că sintem în stare să facem noi sacrificii pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și această misiune, în momentele de față, este incredințată fraților și fiilor noștri care mor la hotare (Aplauze prelungite). Așa dar trebuie să dovedim că, dacă voim să fim națiune liberă și independentă, nu este pentru ca să neliniștim pe vecinii noștri, nu este pentru ca să fim

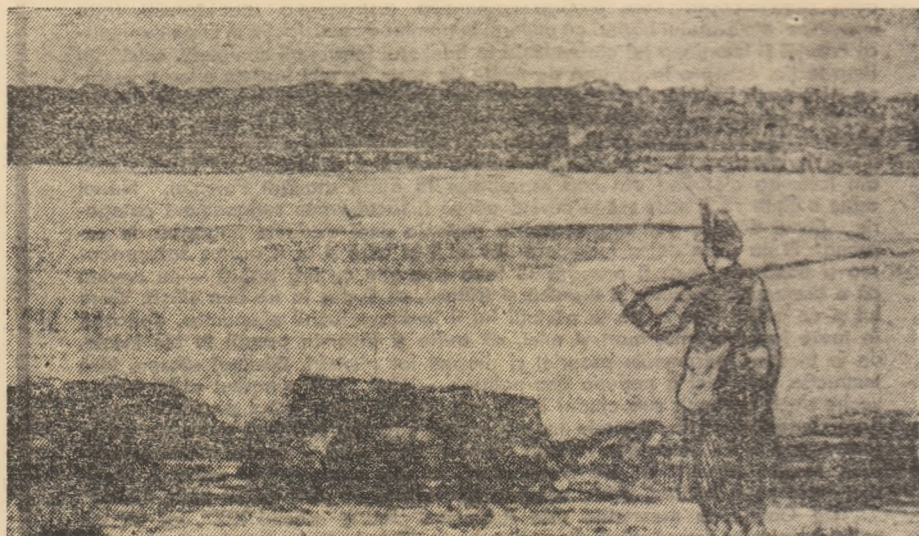
un popor de îngrijiri pentru diavoli; din contră și încă mai mult decît pînă acum, să arătăm că sintem o națiune hotărîtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei stări morale și materiale, iar nicidecum ca să îngrijim, ca să neliniștim pe cineva. Noi voim să fim bine cu toate puterile, și cu Rusia și cu Austria, și chiar cu Turcia; și cu Turcia vom face legături nouă, iar nu să rămînem în acele legături ca pînă astăzi, care nu mai au rațiunea lor de a fi. Mă rezumez, domnilor: voim să fim independenți pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai pămînim pentru grădile altora, pentru că voim ca la gurile Dunării de jos să fim un bulevard în contra resbelului (Aplauze). Încă odată vă declar, domnilor, în numele guvernului, că noi ne privim ca în resbel cu Poarta, că legăturile noastre cu Poarta sînt rupte, că guvernul va face tot ce va fi cu putință ca starea noastră de Stat independent și de sine stătător să fie recunoscută de Europa la viitoarea pace, pe care guvernul și Dv., și țara întreagă o dorește să o vadă cu o oră mai înainte. (Aplauze prelungite).”

Motivurile

„TOT ieri, 9 mai 1877. Senatul a ținut ședință extraordinară. D-l Al. Orăscu a făcut guvernului aceeași interpelare, ca aceea a d-lui Flea, din Adunarea Deputaților. A răspuns d-l M. Kogălniceanu, cu explicațiuni aidoma ca în fața deputaților. Mulțumiți de explicațiile primite, Adunarea Deputaților și Senatul au votat motiuni separate de aprobare a acțiunilor guvernului, declarînd: „Considerăm Statul Român Independent și invităm pe guvern a lucra ca independența să fie recunoscută și garantată de Marile Puteri Europene”.

LA Adunarea Deputaților votarea s-a făcut prin apel nominal. Au votat pentru 77 deputați și 2 s-au abținut. La Senat s-a votat cu bile. Rezultatul votului: 32 de bile albe, nici una contra, nici o abținere.

Pentru apărarea Independenței astfel instituită, 100.000 de ostași români așteptau, la graniță, ordinul de intrare în luptă. Curînd, acest ordin va veni și bravi noștri luptători vor da piept cu puhoiul inamic — și vor învinge.

De strajă la Dunăre (după ziarul „Resboiul” nr. 120 din 19.XI.1877)

CRONOLOGIE 1877

IANUARIE

1 — România are 5.000.000 de locuitori. Armata este organizată în două corpuri, cu patru divizii: infanterie, cavalerie, artilerie. În război vor intra 100.000 de oameni. Guvernul este condus de Ion C. Brătianu.
— Turcii, plănind o agresiune împotriva României, concentrează pe linia Dunării o armată de aproape 200.000 de oameni.
— Armata română începe construirea de fortificații la Calafat.

FEBRUARIE

23 — Grupuri de soldați turci trec pe malul românesc al Dunării; primul act de agresiune otoman. Urmează alte atacuri, detașamentele turcești jefuind sate în regiunea Giurgiu.

MARTIE

18 — Legea pentru contingentul 1877, prevede încorporarea a 14.000 de oameni (7.000 numai pentru trupele de dorobanți).
— Turcii întăresc garnizoana Rusciuk cu 24.000 de oameni.

APRILIE

2 — Mihail Kogălniceanu este numit ministru de externe, iar generalul Alexandru Cernat ministru de război.
4 — Se semnează, la București, convenția româno-rusă, privind trecerea armatei ruse, prin România, spre Turcia, în caz de război.
6 — Se decretază mobilizarea armatei române.
12 — Rusia declară război Turciei.
23 — Nave de război turcești bombardează Brăila.

— Armata română este eșalonată de-a lungul malului Dunării, de la Turnu-Severin pînă la Calafat.
26 — Artileria turcă, de la Vidin, bombardează Calafatul, apoi Oltenița. Bateriile române răspund atacului, timp de mai multe ore.
29 — Adunarea Deputaților votează o moțiune în care se cere proclamarea stării de război cu Turcia.

MAI

4 — Bateriile românești, de la Oltenița, răspund atacului turcesc, bombardînd Tur-tuția. Alte baterii, de la Oltenița, atacă nave de război turcești.
9 — Adunarea Deputaților și Senatul proclamă Independența de stat a României.
11 — Adunarea Deputaților votează anularea Tributului către Poartă (914.000 de lei anual).

IUNIE

6 — Artileria românească bombardează Intens Vidinul, zilnic, de la 8 la 12 iunie.

IULIE

16 — Primele unități românești trec Dunărea, la Nicopol (o brigadă de infanterie și una de cavalerie).
19 — Pentru a face față situației din fața Plevnei, marele comandament rus cere ajutorul armatei române. Unitățile noastre sînt eșalonate spre fronturile de la Plevna.
24 — Divizia 4 infanterie se află, în întregime, pe malul drept al Dunării.

AUGUST

19 — Pontonierii români termină podul de vase peste Dunăre, între Siliștioara și Măgura (1.036 de metri).
26 — Începe primul mare atac asupra Plevnei. Armata română contribuie cu 32.000 de oameni, 7.000 de cai și 108 tunuri.
30 — Trupele românești cuceresc reduta Grivița 1. Pierderile noastre sînt mari: 27 de ofițeri și 1.300 de ostași morți sau răniți.

SEPTEMBRIE

6 — Atac al trupelor noastre asupra redutei Grivița 2. Cad în luptă 929 de morți și răniți din rîndurile românilor.
12 — La București sînt aduse trei tunuri și un drapel turcesc, cucerite de dorobanți români în lupta de la Grivița.

OCTOMBRIE

7 — O nouă mare bătălie între români și tureci, la Grivița 2. Pierdem 964 de ostași.
12 — Trupele noastre, împreună cu cele rusești, după lupte grele, cuceresc pozițiile turcești de la Gorni Dubnik. Sînt luați 4.000 de prizonieri.

NOIEMBRIE

7 — Începe marea bătălie de la Rahova. După două zile grele, cetatea este ocupată de trupele române. Avem 11 ofițeri și 129 de ostași morți.
23 — Atacul decisiv asupra Plevnei. Trupele române cuceresc reduta Grivița 2. Osman-pașa, comandantul forțelor turcești, este rănit în timpul luptelor, și se predă colo-

nelului român Mihail Cerchez. Plevna a căzut. Armatele aliate capturează 45.000 de ostași turci și 77 de tunuri. Românii vor prelua: 10.500 prizonieri, 24 de tunuri și 5.000 de puști.

DECEMBRIE

2 — Domnitorul Carol dă un ordin de a se care mulțimește ostașilor pentru bătăliile și sacrificiile de pe fronturi.
5 — Marele duce Nicolae al Rusiei dă un ordin de zi prin care își exprimă recunoștința față de armata română care a contribuit la înfrîngerea dușmanului comun.
10 — Trupele românești cuceresc reduta Grivița 3. Pierderile noastre sînt mari: 27 de ofițeri și 1.300 de ostași morți sau răniți.
10 — Regimentele 4 și 6 Lince, care erau rețele de la Arzer-Paleas.
23 — Turcii cer armisticiu.
24 — Regimentul 3 Doctorescu ocupă bătăliile Osmaulik și Logoskren, apoi Sani-Pasakoi.
29 — Trupele Diviziei 1 Independente cuceresc bătăliile Bucovița, Nărbăc și Târnăveni.
Ultimile lupte sînt date la Turcoaia și la 22 ianuarie se ocupă încheierea războiului. La 4 februarie facem pacea de război cu Turcia. Prin tratatul semnat la Berlin, Turcia recunoaște independența României. La 1 iunie, Congresul de pace ținut la Berlin recunoaște independența României. La 29 iunie se decretă trecerea armatei române pe malul drept de pace.

Teatru

„HOTĂRIREA” de Mircea Bradu

CELEBRÎND Centenarul Independenței, dramaturgii au închinat acestui eveniment istoric un număr de piese mai mare decât al tuturor celor ce au fost scrise într-o sută de ani despre oamenii marelui război. Unele din lucrările actuale au și fost tipărite, s-au și jucat, altele se află acum, ca pagină manuscrisă, în laboratorul scenei: nu e deci posibil a se face o judecată globală asupra lor, pentru a se vedea ce e durabil ca literatură și ce e doar simplă bunăvoință momentană. Printre cele care le cunoaștem și s-au și confruntat cu publicul, *Hotărîrea* de Mircea Bradu se impune ca o scriere realmente originală, temeinic și inspirat întocmită, explorând un strat problematic nou, în formula modernă a teatrului politic documentar. E cercetat aici războiul rece al diplomaților europene, care își confruntau interesele încalcate fără să țină seama de aspirația poporului român, ele dorind mai ales să folosească pământul țării noastre ca teritoriu al iminentei conflagrații. Autorul prelungește aceste manipulații de cabinet negru pînă în parlamentul de la București, unde mari boeri turciți, sau agenți austrieci, ori pur și simplu ignoranți politici propun soluții inacceptabile privind atitudinea României. Cerința independenței e însă a celor mai largi mase populare și patrioți adevărați, oameni luminați, în frunte cu ministrul de externe, cărturarul Mihail Kogălniceanu, determină luarea istorice decizii pe care domnitorul o subscrie. Culminația piesei acesteia sobre, de ardență interioară și nu de inflamație verbală, e chiar clipa *hotărîrii*, care, înfățișată cu artă, produce un fior autentic. Ceea ce spun personajele, cu o convingere bizuită pe școlile istoriei românești — spusele lor fiind extrase direct din discursurile și articolele anului 1877, sau parafrazate — sună uneori atât de actual și exprimă o mîndrie atât de legitimă încît par ale zilelor noastre, cînd principiile independenței, suveranității, egalității în drepturi guvernează gîndirea de stat, în condițiile complexe ale lumii moderne.

Mircea Bradu face să scruiască printre scenele documentare și cursul unor biografii de ficțiune — cum e aceea a familiei personajului real Ioan Bălăceanu, fost pașoptist, unionist, apoi complotist împotriva lui Cuza, mai tirziu ministru plenipotențiar al guvernului regal la Paris, Roma, Viena, Londra, Constantinopol — sau imaginează întîmplări din viața lui Nicolae Russel, revoluționar socialist de origine rusă, care a fost prezent ca medic român pe front; expulzat mai tirziu, și-a continuat activitatea în Japonia și China, murind aici în 1930. Ceea ce e rod al închipirii în piesă, mai ales în teritoriul vieții afective, nu e de prea mare interes și nici de tensiune dramatică. Îmbinarea celor două planuri de concepție nu se face totdeauna convingător, astfel că lucrarea are un tonus narativ, cu episoade expositive și altele de încordare reală. Reușita ei e în latura documentar-politică, în afirmările viguroase ale idealului național al timpului și, deopotrivă, în considerarea lucidă a cuceririi independenței ca o treaptă spre întregirea țării în virtutea drepturilor străvechi, inalienabile.

Realizînd chipuri frumoase, aurcolate de noblețea patriotismului, piesa dă posibilitatea actorilor să releve scenic oamenii de caracter al momentului istoric, iar regizorul lui Alexandru Colpacci să evoce în mod creator, în liniile sobre ale dramei, într-un spectacol solid legat, esențializat, marea clipă a deciziei. Sînt tablouri de intensitate dramatică puternică: balul diplomaților la Viena, unde în convorbirile aparent frivole dar tăioase și spirituale se dispută în fapt chestiuni europene grave și unde cancelarul Andrassy (în intruchiparea excelentă a lui Dorel Urlățeanu — figurînd un diplomat încăpăținat și vetust ca însuși imperiul ce-l reprezintă) e înfruntat cu curaj și inteligență de ambasadorul român Bălăceanu (de asemenea, excelent zăgrăvit de Eugen Țugulea, ca un om care susține politicos, dar inflexibil cauza sfîntă a țării sale); apoi scena demonstrativă a ofiterului austriac, dorind să arate, la punctul de graniță, oaspeților români, cit de devotați îl sînt împăratului habsburg soldații de diferite naționalități, demonstrație eșuată atât de lamentabil, încît ofiterul Nehoda (jucat cu precizie și forță în obtuzitatea lui cazonă și politică de Ion Abrudan) se sinucide; toate secvențele în care apare Kogălniceanu, interiorizat dar și om de acțiune, om politic de anvergură și om în toată puterea cuvîntului, creat astfel de un actor de mîna

Actul Independenței ca sursă creatoare

Intii, serios și pe deplin stăpîn pe meserie, Ion Miinea. Sînt și tablouri mai puțin izbutite, strict conservative, ca și încercări de alegorizare facilă. Atmosfera de pe front e realizată parțial. În genere, spectacolul e prea întunecat și, din punctul de vedere al contextului popular în care s-a înfăptuit actul Independenței, insuficient elaborat. De aceea are, într-o parte a lui, un aer cam posac; regizorul putea deschide mai larg aripile fanteziei scenice, gîndind, cu mijloacele adecvate, și la ceea ce e dincolo de încăperi, aule și cabinete.

El e însă bine inspirat cînd e vorba de stilul interpretării — realism robust și claritate riguroasă — actorii de toate vîrstele urmînd cu încredere și cu personalitate îndrumările sale, astfel că doctorul Russel (caracterizat în unghiuiri ascuțite, cu talent portretistic, un chip de cărbune cu ochi de jărătic, de Mircea Constantinescu) — ziaristul englez Blowitz (Jean Săndulescu), Atașatul austriac (Grig Schițcu), Murad (Nicolae Toma — filigranînd drama unui diplomat turc care nu înțelege nimic din ce i se întîmplă), Ignatiev (Marcel Segărceanu — o subtilă schiță a unui personaj grosier), Rosetti (Laurian Jivan), soldații ardeleni Petru și Pavel (Radu Vaida și Ion Martin), personajele feminine (sumare în text, dar elegant siluete pe scenă de Eugenia Păpăian și Simona Constantinescu) compun un univers uman substanțial. Aspectul plastic (Th. Ciupe) e pauper și ilustrația muzicală (Cornel Pop) rutinieră. Avem însă în ansamblu un spectacol de teatru bun, în manieră contemporană, dedicat mării aniversări cu cinste, adevăr și artă convingătoare. *Hotărîrea* e, deocamdată, cea mai pregnantă și mai vie piesă a repertoriului istoric legat de anul 1877, așezîndu-l pe scriitor între dramaturgii reprezentativi de generație nouă.

Valentin Silvestru

„IARNA LUPULUI CENUȘIU” de I. D. Sirbu

ALĂTURI de celelalte lucrări dramatice care omagiază Centenarul Independenței, *Iarna lupului cenușiu*, piesa lui I. D. Sirbu, re-de-monstrează multitudinea de unghiuiri din care poate fi privit importantul eveniment, precum și seriozitatea cu care au înțeles să abordeze subiectul autorii noștri de teatru. Piesa de față nu se petrece pe front, ci în cabinetul unui Kûlkehaie (adjunctul șefului siguranței turce), iar dezbaterile nu vizează doar faptul strict, concret, al războiului, ci și probleme de esență filosofică, politică, etică ale timpului.

Asistăm, pe de-o parte, la o dispută particulară, corneilleană — Kûlkehaie Abdul și prizonierul Rudeanu sînt vechi și buni prieteni — iar pe de altă parte, la un dialog mai general, mai complex, desfășurat între legendarul lup cenușiu (simbolul otoman), și lupul dac — confruntare care are, în acel moment, o vechime de cîteva secole. Dincolo de interesul tematic, *Iarna lupului cenușiu* te atrage și prin meșteșugul cu care a fost realizată atmosfera proprie „Marelui Bolnav” (Imperiului), agonia simbolicului lup cenușiu, cîntecele triste și suferințele cornele ale celor ce simt că duc ultimul lor mare război. De asemenea, sînt cuceritoare desele parabole, metafore și pilde ale bătrînului Iusuf (gazda din Burgas a lui Abdul), înțelept și umorist de descendență nastratină.

Din păcate, textul este foarte stufos (chiar și în varianta brașoveană, superioară celei publicate), acțiunea complicîndu-se într-un mod care amintește cîteodată melodrame celebre; apar astfel: din umbră, un turc diabolic, care înfăptuiește o multitudine de rele; apoi, o identitate dublă — cu consecințe funeste; un mariaj brusc, spre final; un întreg lanț de mașinații politice femeiești, greu credibile.

Montarea de la Brașov, realizată de Tudor Florian, urmărește atent replica, fără risipă de fantezie, dar și fără stridență. Un episod se ridică peste limitele corectitudinii: finalul. Scenografa Doina Spîteru a apelat la o soluție plastică multifuncțională, dar... folosită și ea numai parțial.

Din distribuție, s-au remarcat Ion Jurgăneanu (sincer, calm, convingător), Virginia Ilta Marcu (inteligentă, feminină), Paul Lavric (cu umor), Mircea Andreescu (însă sub posibilitățile sale cunoscute) și Zoe Maria Albani.

Bogdan Ulmu

Moment din spectacolul *Hotărîrea* de Mircea Bradu, realizat regizoral de Al. Colpacci la Oradea

Sandu Simionică (stînga) și Romel Stănciugel în *Marele soldat de Dun Tărbilă*, spectacol realizat de Ion Maximilian la Constanța

Radio Televiziune

Pe urmele istoriei

■ **FELUL** în care radio și televiziunea au făcut și fac în continuare din celebrarea independenței un punct esențial, de onoare, al programelor lor ne apare cu totul relovabil. Nu este vorba doar de faptul că în aceste săptămîni am putut vedea și asculta o serie de emisiuni dedicate evenimentului. Ceea ce apreciem cu deosebire este calitatea acestora, este efortul sesizabil al realizatorilor lor de a găsi cele mai adecvate și convingătoare forme de prezentare, de a aborda istoria din unghiul angajant și responsabil al actualității, de a transforma documentele în fapte de conștiință. Iată, la televiziune, în chiar aceste zile, serialul *Pe urmele istoriei* (emisiune de Horia Vasileoni), cu o prefață sem-

nată de acad. Constantin C. Giurescu, prof. univ. Dan Berindei și col. N. Căzănișteanu. Iată, apoi, la radio, ciclul *Ostașii noștri* de Vasile Alecsandri, transmis în seriile *Momentului poetic*, sau sumarul ediției (LXI) a ciclului *Literatură — mijloc de afirmare a voinței de neatinare a poporului român* (redactor Illeana Corbea), dar mai ales edificatoarea orientare a repertoriului de teatru ce difuzează — în foarte bune distribuții, reunind principalele forțe actoricești ale teatrelor bucureștene — texte clasice și contemporane avînd ca obiect războiul de la 1877: *Plevna '77*, prelucrare și dramatizare radiofonică de Nae Cosmescu după volumul *Povestiri din război* de Mihail Sadoveanu (regia Titel Con-

stantinescu), premiera *Curcanii* de Grigore Ventura (adaptare radiofonică de Virgil Brădăceanu, regia Paul Stratilat), *Muntele cu 77 de inimi*, scenariu de Pavel Bellu (regia Paul Stratilat), *În război de Duiliu Zamfirescu* (dramatizare radiofonică și regia Constantin Moruzan), *Flăcări marelui Șonju*, scenariu de Mihail Joldea (regia Dan Puican), *Redutele gloriei*, scenariu de George Anotof și Iancu Toma (regia Cristian Munteanu). În sfîrșit, la televiziune, ultima premieră de teatru este *Cronica de la Plevna* de Mircea Bradu și Dumitru Chirilă, piesă premiată la concursul de scenarii ediția 1976, de George Motoi, Toma Dimitriu, Margareta Pogonat, Stefan Radoff, Constantin Codrescu, Coman, Costel Constantinescu, Constantin Diplan (regia artistică Constantin Dănilșchiu și Nae Cosmescu).

■ **IDEEA** de independență ca permanență a spiritualității românești este obiectul și altor interesante, substanțiale emisiuni precum (la televiziune) *Moștenire pentru viitor* sau (la radio) *Memorări după 32 de ani*, ce a cuprins emoționante pagini literare și de memorialistică despre eroi-

Am asistat la realizarea filmului

„Războiul Independenței“

Flesh-back

Lumea vedetei

■ PREFIGURIND cu un sfert de veac destinul lui Marilyn Monroe, Jean Harlow este steaua care a urcat pe cerul Hollywood-ului în perioada clamorosoasă de la începutul secolului. Era vremea cind succesul se măsura în unități speciale: scandaluri, bătaii, inscenări, articole de gazetă. O lume nouă năvălise în rezervăția cosmopolită din California, și fiecare nou sosit voia să o cucerească prin zimbetul, prin cirliantii sau, uneori, prin accentul său grosit. Talentul de actor — o meserie ca oricare alta — părea să țină, în acei ani, mai puțin de sensibilitate și mai mult de tupeu, mai puțin de prezența în ecran și mai mult de aceea în rubricile de scandal.

Bomba blondă (Victor Fleming, 1933) este filmul care definea această lume din chiar culisele ei, cu ajutorul lui Jean Harlow. Este filmul cel mai celebru al actriței care împlinise atunci 22 de ani și care avea să dispară peste alți patru. Si este filmul al cărui titlu avea să rămână o poreclă a protagonistei sale, pentru că întruchipă de fapt o falsă biografie a ei, potrivit-se în definitiv oricărei alte actrițe blonde și contemporane. Foiala aceea din jurul vedetei, văzută ca o majestate chinată de profitori și mai ales de admiratori, este surprinsă cu acuratețe. Iată-i familia gata să se instăpânească asupra timpului liber și asupra casei: iată-l pe producătorul obtuz și iată-l pe sprintenii săi impresari, cu pălăriile lor indoite pe ochi și cu pasul lor săltat, de haiduci moderni: iată-i pe pretendenții la grația artistei, cu zimbetele acelea cucuritoare, interbelice, lipite pe chip. Iată mica, dar insolentă și nedespărțită armată de ziariști pindind cu indiscreție evenimentele și pseudo-evenimentele din care se va naște gloria. Și iată-o, în sfîrșit, pe ea, regina, pîrînd să domine lumea întregă, dar dominată de propriul machiaj, de propria coafură, de proprii admiratori, întoarsă ca într-un ghetou de lux din cea mai firavă încercare de a evada, de a-și croi o soartă mai liniștită, un ideal mai calm.

Filmul lui Fleming îl face pe spectator, chiar fără ca acesta să fi apucat vîltoarea acelei epoci nebune, dacă nu neapărat s-o trăiască, în orice caz s-o simtă și să-i poată inhala aerul livresc, care nu arareori i se va lipi de ochi și de nări ca pulberea netulburată din bibliotecile publice.

Romulus Rusan

ÎN 1912, cînd arta cinematografului abia silabisca, s-a făcut în România un film de mare montare. O operă de înalt nivel, așa spune de nivel Griffith. Scenele americane de luptă din **Nașterea unei Națiuni** (una din primele capodopere ale artei ecranului) nu s, după părerea mea, mai presus de cele românești din **Războiul Independenței** făcute de un român de mare talent, Grigore Brezeanu, fiul ilustrului societărilor de la Teatrul Național.

L-am cunoscut bine pe acest Grigore Brezeanu, încă de cînd eram copii. Avea patru ani mai mult ca mine, dar mă simpatiza mult. La liceu, eu eram un fel de protejat al lui. Brezeanu era urît, dar deosebit de deștept. Marioara Ventura, care în timpul războiului venea des la Iași, îmi spunea că acest om e cel mai inteligent actor din cîți a întîlnit ea.

L-am cunoscut bine și pe actorul Aristide Demetriade, sub îndrumarea căruia, în 1909, repetam zilnic, după terminarea orelor de liceu, **Răzvan și Vidra**. Am repetat două luni în șir. Așa că după trei ani, în 1912, mi-a fost foarte ușor să obțin de la Aristide Demetriade (care în film îl interpreta pe domnul Carol) să mă lase să asist la Băneasa, la turnarea scenelor de bătaie ale filmului **Războiul Independenței**, unde și regizorul, Grigore Brezeanu, era o veche cunoștință de liceu.

I-am văzut atunci pe toți marii actori din România care au participat la acest film, unde toate rolurile erau egal de secundare, cu excepția lui Penes Curcanul (Aurel Athanasescu) și Rodica, logodnica lui (Jeni Metaxa Doru). Pe Osman Pașa îl interpreta Nottara; în scena în care

își preda sabia învingătorilor, a făcut exces de zel și a improvizat un mic discurs într-o turcească personală de toată frumusețea. E drept că filmul era mut, așa că excesul de poliglotism al maestrului n-a fost înregistrat sonor, dar au fost filmate, adică s-au filmat figurile personajelor care se prăpădeau de ris. Secvența deci a trebuit să fie refilmată.

Dintre actrițele care au jucat în filmul **Războiul Independenței** să ni le amintim pe ilustrele Aristizza Romanescu, Maria Filotti, Maria Giurgea, Elvira Popescu, Maria Ciucurescu, Ecaterina Zimniceanu, Agepsina Macri.

Dar să ne reîntoarcem la Grigore Brezeanu. El nu a fost numai un mare regizor, ci și un iscusit animator, precum și un serios organizator. El e acela care l-a convins pe Leon Popescu să finanțeze filmul **Războiul Independenței**, ce avea să coste o fabuloasă sumă. De altfel, încă din 1911, Grigore Brezeanu era alături de tatăl său, Ion Brezeanu, care împreună cu Aristide Demetriade și N. Soreanu adresase directorului Teatrului Național (pe atunci Ion Bacalbașa) un memoriu: „Înființînd o societate în scop de a cinematografia diverse scene interesante din toate ramurile activității românești — în special arta teatrală; pentru a face cunoscute și peste graniță progresele realizate de țara noastră, precum și lucrările dramatice; luînd în vedere atît scopul acestei întreprinderi cît și avantajele ce prezintă pentru artiștii și scriitorii români, creîndu-le noi resurse materiale — și binevoîți a încuviința ca, în cadrul Teatrului Național din București să ai se afecteze două camere pentru instala-

rea laboratorului necesar dezvoltării filmelor, precum și extrema din stînga a magaziei decorurilor spre a amenaja o cameră fotografică [...] Vă mai rugăm să ne puneți la dispoziție costumele, decorurile și rechi-zitele teatrului [...]”

Grigore Brezeanu era un om care credea în cinematograful. Voia (și poate chiar ar fi reușit) să plaseze țara noastră, încă de la început, printre țările cu importante cinematografii. Din nefericire, a murit la 27 de ani. El rămîne pionierul filmului românesc, un Mîliș al României.

Să ne amintim deci de o inovație a sa, tehnico-estetică. Pentru pauzele dintre actele reprezentației din 1911, cu piesa **Înșir-te mîrgărite** de Victor Eftimiu, Grigore Brezeanu, împreună cu Aristide Demetriade, au realizat cîteva secvențe care povesteau, pe ecran, ceea ce se întîmpla în răstimpul scurs de la un act la altul. Era ca un comentariu, dar nu verbal, ci vizual. Idee interesantă și modernă care a plăcut publicului.

Grigore Brezeanu a intuit acel amestec creator al cinematografului și al opere literare, pe care Victor Eftimiu îl invocă în prologul scris pentru inaugurarea unei noi săli de cinema: „Pe pinza ta așa vrea să vadă «trecutul», / Cu vovozii toți venînd în șir: / Pe Nottara jucînd «Apus de soare», / «Fîntina Blanduziei» și pe «Lear». / Așa vrea să vadă pe toți actorii noștri / Învîlmîntați în haine strămoșești, / Jucînd povestea lungă, zbuciumată / A plaiurilor noastre românești”.

D. I. Suchianu

C. Nottara (Osman-Pașa) în filmul Războiul Independenței

Cadru din Războiul Independenței. În centru, actorul Aurel Athanasescu, interpretul personajului Penes Curcanul

mul ostașilor români în primăvara anului 1945.

■ O MENȚIUNE cu totul specială merită spectacolul de teatru TV **O stea pe rug de Sîtă** András (în interpretarea unui colectiv al Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, scenografia Cs. Erdos Tibor, regia artistică Harag György, operator șef Sorin Carp), transmis în cadrul Emisiunii în limba maghiară de săptămîna trecută, spectacol ce valorifică un text dens de idei într-o viziune actoricească extrem de interesantă (în rolurile principale: Lohinszki Loránd, Héjja Sándor).

■ AM REȚINUT, pentru justetea și plasticitatea sa, concluzia filmului **Virște** (de Carmen Dumitrescu): construim nu numai prin muncă, dăruire, abnegație și poezie, „construim și cu reportajul”. Încă de la apariția sa, preluînd în chip specific o tradiție de prestigiu (nu numai național) a documentarului românesc, televiziunea s-a impus ca oglindă fidelă, selectivă și revelatoare a oamenilor și faptelor prezentului. An de an reporterii TV ne-au înfățișat ochii, sufletul și realizările semenilor noștri, gîndurile copiilor de 9 ani și experiența academicienilor de 89, preocu-

pările muncitorilor și planurile avîntate ale țărănilor, visele studenților și neliniștile creatoare de frumos ale oamenilor de artă. An de an, reporterii TV s-au apropiat cu dragoste și perseverență de realitate, iar ecranul cel mic a devenit marea fereastră prin care fiecare dintre noi am avut posibilitatea a vedea adevărul despre prezent și despre cel ce-l edifică. De cite ori, gesturile eroilor de reportaj nu au avut valoarea unui vers sau a unei maxime? De cite ori, răspunsurile lor, încărcate de sens și de strălucitoare sinceritate, nu și-au prelungit ecourile în inima noastră? De cite ori, apoi, reporterii TV nu ne-au uimit și bucurat pentru curajul și inițiativa lor, pentru spiritul lor de finețe dar și pentru cel de analitică geometrie, pentru înțelepciunea dar și pentru intransigența lor? Să elogiem, deci, în acest început de primăvară pe toți cei ce au transformat calitatea de reporter din meserie în act civic, din îndatorire profesională în prilej de visare și meditație, constituînd din filme după filme **Marele dicționar enciclopedic al vieții noastre cotidiene**.

Ioana Mălin

SECVENȚA

■ O PREMIERĂ de tot farmecul a acestei săptămîni mi s-a părut filmul gruzin **Meciul secolului** (titlul original: **Prima rundă**). Film cu un umor dulce (cam în sensul de „Eș’ du’ ce, ‘ne lăncule!”), eminemamente simpatice și nevinovat, pornit de la o temă în stare să dea fiori de plăcere numai la simpla ei enunțare: începuturile anevoioase și eroice ale fotbalului gruzin, la 1900 și ceva. Nu, nu glumesc, filmul este realmente o mică bijuterie, mai ales pentru cine știe, cit de cît, ce va să zică fotbalul în viața omenirii, darmit în viața unui om, mai ales a unui bărbat. Filosoful însuși a spus, de altfel, că „sentimentul jucătorilor de a se afla împreună într-o situație de excepție, de a împărtăși în comun o problemă importantă, de a se deosebi în comun de ceilalți oameni și de a se susține în comun normelor obișnuite, își extinde vraja dincolo de durată fiecărui joc în parte”. Iar atunci cînd dăm și peste colțuroasa secvență finală, observăm de-a dreptul că pelicula, departe de a fi o capodoperă, este totuși un eseu nu doar vesel ci și expresiv despre cit de scurtă, precum linia dreaptă între două puncte, se dovedește distanța dintre victorie și înfrîngere.

a. bc.

Telenema

Meditație la comicii de simbătă seară

■ Azi nu mai e deloc ușor să te împui ca „mare comic” în dramaturgia română. Nu mai e suficient să fii bun, dotat și cu haz. Trebuie să fii extraordinar, și avem asemenea forțe extraordinare, neobișnuite în cele trei decenii ale spectacolului artistic, de vîz și auz la teatru, televiziune și cinema. Și cinema?

Marii comici ai ecranului nostru nu s’ alții decît ai teatrului. Accasta nu-i o judecată de valoare — ci de realitate. Comedia noastră cinematografică nu a dat deocamdată comicii ei puri — cu două excepții, după părerea mea, prodigioase: Papaiani și Jean Constantin —, ea și-a importat din teatru forțele ei de șoc. Ea le-a importat cu „arme și bagaje” — cum se zice —, cu legile teatrului lor, cu farmecul lor scenic, cu schemele și ticurile lor, ba chiar cu repertoriul lor, cu genul și genul lor adorat de marele public.

Nu cunosc film, regizor sau scenarist român care să fi modificat în cinema destinul și genul vreunui

mare actor comic din teatru. A scris film pentru actorul mare și comic nu e altceva decît a pune pe pinză situații cunoscute de pe scindura scenei. Mariile momente comice ale filmului nostru de actualitate sînt schechiri, cuplete, structuri de spectacol tv cu public sau de simbătă seară. Putem numi cîteva secvențe de teatru bine filmat —, dar comedia originală în arta ei de mișcare, de fantezie a imaginii, de montaj, de gag vizual, de plastică a universului departe de orice „scenă italiană”, aceea comedia proprie numai filmului, dacă găsim trei, patru degete la o mîină pentru numărăre, să zicem un Gopo, să zicem un Săizescu...

Nu-i de mirare că „marii noștri comici ai ecranului” vin aureolați nu prin filme ci prin piese și pleacă înapoi, pe scenă, pentru o nouă izbîndă consistentă. Nici o creație în cinema nu suferă comparație cu ceea ce au făcut în teatru sau la televiziune „monștrii ai risului” ca Stela Popescu, Dem. Radulescu,

Marin Moraru, Cotescu. Rolurile din filme le sînt o cumsecade biografie care, fără a prejudicia onorabilitatea talentului lor excepțional, nu-l pun într-o altă lumină. Nu-i dau altă perspectivă și mai ales nu-l neliniștesc cu vreo întrebare...

Spirite unilaterale fac „proces” unilateral, învinuînd actorii de recunoscutele lor comodități și alte trăsături negative care comicilor li se mai iartă. Actorii ar juca repede și ar „fuseri” totul. Actorii ar privi de sus scenariul și regia. Marii comici ai teatrului ar da dovadă de superficialitate pe platou. Procesele nu s’ deloc plăcute în teatru. Ca atare, fără a pleda pro sau contra — căci nu asta ne interesează, nu o sențință, ci o credință — nu se poate să nu se observe că toate aceste argumente care privesc starea morală și de inspirație a comicilor noștri se potrivește de minune stării morale și de respirație a comediei noastre cinematografice.

Radu Căsașu

ISTORIE și ARTĂ

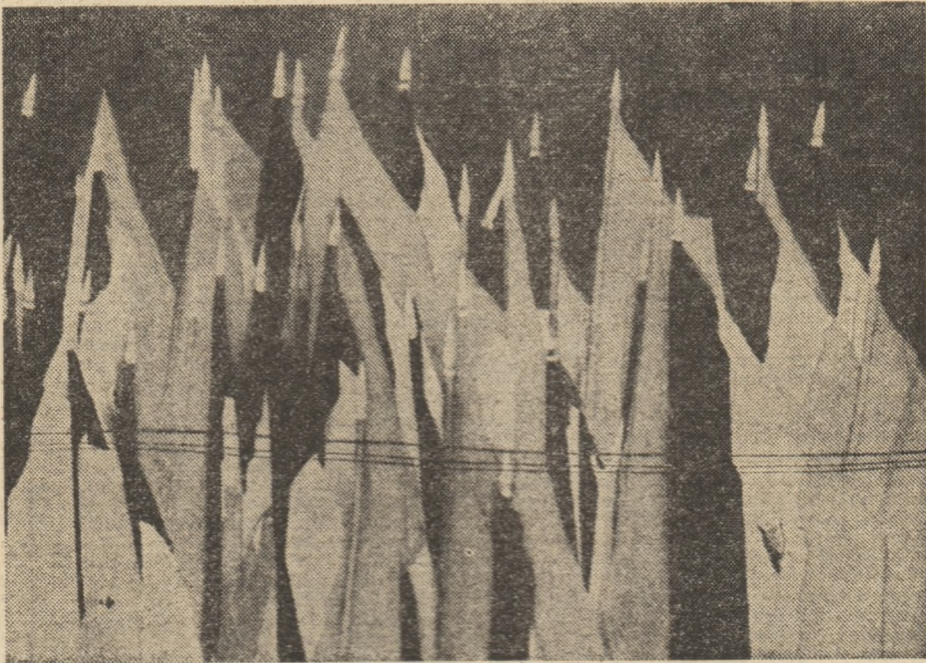
Plastică

PASIONANT și dificil totodată, desigur artistului implicat în istorie și solidar cu ea prin obiectiva sa condiție de om social se desfășoară, simplificând lucrurile, pe două direcții, dominate în egală măsură de sentimentul spațiului originar și de reflexul evenimentelor în timp.

Apartenența la un loc spiritual anume, nu oricare și pentru fiecare creator unic în dimensiunea sa generatoare de atitudine, idei, sentimente, valori axiologice este determinantă. Ea devine premisă obiectivă, imperativ și condiție a calității artistice, umane, sociale, definind și particularizând un mod propriu de luare în posesiune a realității și de interpretare a ei în scară estetică. Constantă în structura specifică, matricea spirituală este condiționată istoric, ea se amplifică și se nuanțează odată cu înaintarea sa în timp. Astfel, cealaltă dimensiune își pune amprenta pe concepții și sentimente, pe trăirea afectivă și pe cea rațională, generând diferite poziții artistice, în fond polarizate de o aceeași atitudine principială față de existență și fenomenele ei. Din acest punct începe diferențierea raporturilor dintre creator și eveniment, dintre ceea ce istoria postulează ca reper și modul în care mesajul său se instituie ca mesaj artistic.

Atent la timpul său, dar și la ceea ce, prin condiția apartenenței la un spațiu dat, intră în patrimoniul valorilor perene, creatorul se află permanent în fața unei duble tensiuni, în egală măsură atractivă și fertilă, oricare ar fi direcția pentru care optează. Om al epocii sale, socialmente sincronizat cu mecanismul istoriei trăite, el se poate afirma fără orgolii și cu lucida conștiință a destinului său, ca reporter al evenimentului cotidian, oricare ar fi el. Gest natural, în fond la fel de vechi și de util ca și arta însăși. Pentru acest tip de artist banalitatea nu există, cel puțin nu ca o noțiune inhibantă, atunci când trebuie să-și selecteze teme și subiecte dintr-o diversitate adeseori copleșitoare și atractivă.

Dar iată că, în momentele de tensiune, definitorii și adeseori esențiale pentru destinul unei colectivități, al unei etnii,

GINA HAGIU : Aniversare

acest reporter imagistic, această conștiință sensibilă se transformă în luptătorul de pe frontul ideilor, el devine artist militant și nu arareori „artist vates”, profetul timpului ce se schimbă. Arderea sublimă a spiritului, implicarea afectivă oscilează între consemnarea patetică și luciditatea detașată, opera devine document și prelungire a timpului trăit. Să ne gândim, în acest an al comemorării Independenței, la mesajul conținut în „Carnetul de front” al lui Nicolae Grigorescu, pictorul prin excelență și cetățeanul spațiului și vremii sale, la lucrările lui G. D. Mirea, Sava Henția sau C. Popp de Szathmary. Consonanță umană, responsabilitate, conștiința rolului jucat de artă și artist în definirea și consolidarea unei culturi, a unui spațiu etnic, etic și moral.

Apoi, detașați de tot ceea ce a însemnat pasiune, angajare, tensiune, adeseori participare directă, vine un timp când artistul este chemat să reia de pe pozițiile unor noi concepții și condiții istorice vechile teme, pentru a le reformula în raport cu ecoul transmis în conștiința con-

temporanilor de epocile anterioare. Este acesta momentul marilor comemorări, al reînvierii idealurilor și eroilor, exemple unice și totuși mereu repetabile pentru noile generații. Este momentul când cotidianul se instituie ca simbol, intrând în legendă, mitizându-se. Trăirea pasională, afectivă prin excelență este înlocuită treptat de analiza rațională, de logica evenimentului privit din perspectiva dialecticii istoriei. Reporterul lasă loc poeziei, metafora amplifică mesajul vechilor documente, adeseori inspirându-se din ele. Treptat, ideile se sublimază, tind către sinteza temelor și a mijloacelor, imaginea nu mai este doar una dintr-o serie de înregistrări cu valoare egală ci afirmă unicitatea simbolului esențializant însumând nu numai experiența unui timp ci și structurile comunicative în diacronia lor evoluție. Timpul înregistrărilor febrile, adeseori doar schițate ca intenții, este luat de cel al comemorării prin monumental și epic, de arta de for public, memento adresat contemporanilor dintr-o

perspectivă ce trebuie să înglobeze cu necesitate chiar sensul istoriei.

Sint toate acestea generalități asupra cărora trebuie să ne oprim acum, în pragul sărbătoririi Centenarului Independenței și a Zilei Victoriei — coincidență ce marchează, în două puncte diferite, destinul României moderne — pentru a medita cu folos la ceea ce înseamnă reconstituirea istoriei prin artă, mai ales prin cea monumentală, de agora. Ar trebui să ne gândim acum la faptul că **Atacul de la Smirdan, Dorobanțul, Roșiorul lui Grigorescu** rămân și astăzi exemple de angajare artistică și civică, cu valoare de jalon, dar că nu avem încă acel **Monument al Independenței** pe care îl dorim și îl merităm, astăzi, că nu avem reprezentări simbolice sau metafore care să ni se adreseze direct, amestec de măreție și mesaj, prin intermediul sculpturii monumentale sau al picturii murale.

Avem, fără îndoială, multă pictură și sculptură de bună calitate, axată pe momentul Victoriei, unele lucrări de certă valoare, dar încă în stadiul proiectului. Avem expresive și simbolice monumente închinare eroilor și eroismului, de la **Carci la Păuliș**, de la **Moisei la București**. Dar, la fel ca și în cazul Independenței, ne lipsește un simbol deplin, acea lucrare în care nivelul și solicitările conștiinței noastre contemporane să se materializeze cu toată încărcătura emoțională, cu tot ceea ce constituie semnificație generală pentru noi, cei de astăzi. Ne-ar trebui, nouă celor de acum și prin aceasta celor ce vor veni, acea privire îndreptată către noi de pe soclul eroismului și al dăruirii, sau de pe zidul construcțiilor în care ne regăsim de fiecare dată. Fără îndoială, există numeroase calendare, convenții cu circulație universală sau restrinsă, adeseori locală. Noi, românii, avem un calendar al nostru, făcut de și prin istorie, un calendar scris cu greutatea singelui și a faptelor, cu deplină credință în locul și rostul nostru. În el simțim așa cum ne știm, întregi și drepti, în el ne regăsim cu fiecare dată, cu fiecare zi marcată de fapte. În el se găsește și ziua Independenței și cea a Victoriei.

Merită ca aceste zile — și nu numai ele — să fie scrise în piatră și în culoare, ca altădată Voroneț sau Argeș, Arbore sau Riu de Mori, ca Leșnic sau Cozia, pentru a aduce aminte a trecerii noastre în mersul continuu al României către mine, pentru a spune tuturor cine simțim și cum am ajuns pe orbita ascensională a istoriei.

Virgil Mocanu

Muzică

Momentul 1877 în muzica românească

EPOCA războiului de Independență a coincis cu primele roade ale tinerelor Conservatoare din Iași și București, de la a căror fondare abia se împlinise un sfert de veac. Și totuși o remarcabilă pleiadă de compozitori, critici muzicali, dar mai ales interpreți au strălucit nu numai în piesajul românesc, ci și dincolo de hotare. Este generația de clasici care a pregătit terenul apariției lui George Enescu, personalitatea ce avea să dea strălucire în pragul veacului XX tinerei școli muzicale naționale. Totuși, se impune precizarea că momentul 1877 a unit sub același ideal atât creatorii și interpreții din Principatele Române, cit și pe muzicienii din Banat, Transilvania și Bucovina. Așa cum ne-o demonstrează documentele de la 1877, munții Carpați nu au constituit un hotar geografic pentru muzicienii epocii, participarea creatorilor de pretutindeni la actul independenței fiind dovada unei solidarități spirituale exemplare.

Un cîntec-simbol a străbătut ca o chemare la luptă pe toți compozitorii: *Deșteaptă-te române*. Acest imn al Revoluției de la 1848 a răsunat, într-o splendidă haină armonică semnată de Gavriil Musicescu, pe toate plaiurile românești în anii neamului. Tema cîntecului revoluționar este strecurată de Ion Costescu în *Imn patriei* și în doina lui Enrico Mezzetti, *Plîngerea țării*. Iar ca vigilență cenzurii imperiale din Transilvania să nu bazeze calea cîntecului, Iacob Muresianu scrie fantezia română pentru pian, transparent, dar semnificativ intitulată *De-ai fi iubito, gingaș floare*, apelînd tot la melodia pagonistă. Intonația lui *Deșteaptă-te române*

l-a urmărit permanent pe Iacob Muresianu, care avea să topească acest motiv înălțător în *liedul Pilotul* și în oratoriul *Minăstirea Argeșului*. Glasul cîntecului românesc a răsunat pînă în Slovacia, unde corul din orașul Martin l-a executat în perioada războiului de independență (manuscrisul lui *Deșteaptă-te române* se păstrează azi în biblioteca „Matica Slovenská” din Cehoslovacia).

Deși cîntecul patriotic a dominat peisajul componistic al epocii (peste 200 de tipărituri cu tematică inspirată din războiul neamului) totuși se impune faptul esențial al mutației care s-a produs în deceniul al nouălea din secolul trecut: formele mari vocale (opera, opereta, cantata, oratoriul), genul cameral instrumental, orchestral și concertant au conferit școlii muzicale românești atributele majoratului artistic. Tematica istorică a cîștigat priorități explicabile (operele *Fata de la Cozia*, *Olteanca*, operele *Sergentul Cartus*, *Peste Dunăre*, *Beizadea Epaminonda*, lucrările vocal-simfonice *Mama lui Ștefan cel Mare*, *Altarul minăstirii Putna*, *Minăstirea Argeșului* etc.); în piesele simfonice au răsunat, de asemenea, accente patriotice (uverturile *Ștefan cel Mare* de I. Muresianu, *Uvertura națională* de G. Ștephănescu, poemul *Visul Dochiei* de Constantin Dimitrescu). În actul creator s-a manifestat saltul calitativ realizat de școala națională.

Abordarea formelor și genurilor ample s-a produs paralel cu înființarea unor instituții de nivel național. Fondarea Operei Române din București, instituționalizarea fanfarelor militare, apariția nume-

roaselor *Reuniuni de muzică și cîntări* (mai ales în orașele, țiguri și sate) — toate au stimulat creația originală. Întemeierea teatrului liric național a dus la apariția acelei strălucite pleiade de cîntăreți români ce avea să ne impună arta interpretativă în contextul universal (Teodor Burada la românii de pretutindeni și publicarea investigațiilor sale în *Almanahurile muzicale* (1877—1879) au stimulat cercetările de folclor. În marea colecție a lui Dimitrie Vulpian — *Musica populară* — se întindesc deseori piese din epoca războiului de independență, balade istorice, cîntece revoluționare etc.

În mai puțin de un deceniu (1879—1888) în toate ținuturile românești au apărut reviste muzicale („Lyra română” — București, „Arta” — Iași, „Musa română” — Blaj), scrisul muzicologic transformându-se într-o pledoarie pentru afirmarea școlii noastre naționale.

În sfîrșit, o idee prețioasă care avea să devină de acum înainte permanentă în tematica muzicală a compozitorilor români va fi originea latină. Premiul de la Montpellier obținut de Vasile Alecsandri în 1878 pentru *Cîntecul gîntei latine* a stîrnit un interes neobișnuit printre creatorii epocii Independenței. Rînd pe rînd, Eduard Caudella, Ciprian Porumbescu, A. Băluță,

Mauriciu Cohen-Linaru, Eduard Wachmann, Ion Bobociu, Dimitrie Ionescu au dat glas versurilor bardului de la Mircești. *Cîntecul gîntei latine* se cînta în vara anului victoriei războiului de independență (1878) de către corurile satești din Transilvania, de corurile școlare din Beius, Blaj și Brașov, de către aproape toate formațiile vocale din București, Iași, Galați, Focșani, Lugoj. Curînd, cei mai de seamă maestri în aranjamente corale (G. Musicescu, B. Anastasescu, D.G. Kiriac) vor transforma *Cîntecul gîntei latine* într-o piesă-simbol a continuității romane pe aceste meleaguri, într-un imn al solidarității poporului nostru cu neamurile de origine latină. Nimic nu ilustrează mai concret unirea idealului de independență națională cu gîndul romanității, ca cea strofă poetică adăugată de Ciprian Porumbescu cîntecului *Pe-al nostru steag* (1879), mobilizatorul imn al Societății academice de la Viena: „Și-un sacru jurămint răsună: / Chiar pin-la moarte-uniti să fim / Și scumpa „Românie Jună” / De orice dușman s-o scutim. / Atunci și mica noastră gîntă / Va fi măreacă pe pămînt / Nainte frați, decât înalate, / Cu noi e însuși Domnul Sfînt”.

Astfel, *Cîntecul gîntei latine* împrumută sensuri multiple versurilor lui V. Alecsandri, într-o epocă în care independența și continuitatea se vor corobora cu latinitatea și unitatea neamului românesc. Ecoul internațional al idealului reintegrării naționale va răzbate de acum înainte în creația universală pînă la actul final din 1918. Faptul că și muzicienii străini (Filippo Marchetti, Pietro Mezzetti, Carlo Chioldi) transpun sonor *Cîntecul gîntei latine* de V. Alecsandri, demonstrează ecoul european al actului din 1877 petrecut în viața poporului român.

Recente documente muzicale descoperite în Austria, Slovacia și Turcia atestă prezența unor cîntece patriotice românești (*Hora Unirii*, *Deșteaptă-te române*, *Cîntecul gîntei latine*) în repertoriul formațiilor străine în perioada anilor 1875—1885. Astfel, momentul muzical al epocii Independenței României a dobîndit virtuți artistice și politice excepționale, glasul poporului nostru răzbatînd prin cîntec în inimile tuturor celor ce aspirau la libertate națională. Iată de ce, evenimentul din 1877 a însemnat pentru școala muzicală românească actul hotărîtor al conștiinței de neam, exprimat răsplat și la unison de întreaga suflare creatoare de pe pămîntul Daciei printr-o operă încărcată de sensuri majore.

Viorel Cosma

Napoli - Martedì 26 Giugno 1877

IL PUNGOLO

GIORNALE DELLA SERA

riscono a noi: il Dreglia, Nicotera, Capri, Alghero, Brin e Melipari. Gli altri tre sono partiti, il Mendini per Capodimonte, il Mazzano per Napoli colla sua famiglia.

La parte che traversa la corrente del Danubio, che cinge la via estera sopra cui si possono dimostrare si dice che mette la loro mano grossa, in modo da reggere al peso delle artiglierie, alcune delle quali gronde del colpo di Stato del 1864, vorrebbe la occupazione. A l'occasione si l'occasione un motivo plausibile la occupazione. A l'occasione si l'occasione

PREZZO D'...
Corrispondenti a 4 Fr.
di Fr.
In terra Papia
Giornale della
La 4 pag. con gli
La giornale
monia vico 3. Cui
giorno piano.
Corrispondenti

Frontispiciul ziarului în care au apărut corespondențele lui Marc Antonio Canini

La o oră de Plevna

● SA NU VĂ MIRATI că această scrioare va conținea, în vreo parte, pe precedentă. Nu numai aici, dar la douăzeci, treizeci de kilometri distanță de locurile pe care se petrec fapte de război importante, în Bulgaria, este adesea imposibil a adevărul. Ar trebui să te afli chiar pe acele locuri, și atunci s-ar produce un alt inconvenient. Unul știu ceea ce-i vine, ca să zicem așa, sub ochii săi, nimic mai mult; de exemplu, dacă este în tabăra română și este foarte dificil să fie informat despre ce se petrece în cea rusească, și viceversa. Este imposibil să cuprinzi cu privirea întregul evenimentelor unei zile, a unui șir de zile [...]

Nu vă mirați deci că v-am scris că lupta de la 6/19 s-a petrecut la fortul de la Bukova și nu la fortul mare al Griviței sau Plevniței, și trebuie să mă dezic acum. Alte informații culese acum două zile; altele mai înainte.

Ceea ce din nenorocire este în afara îndoielilor e că pierderile românilor au fost foarte grele, de circa 1500 de oameni. Au sosit la București douăzeci de vagoane pline cu răniți.

Numim deci cele două forturi Grivița și Plevnița: Grivița este cel ocupat de români și Plevnița cel care este în puterea turcilor, la circa 200 metri distanță.

Românii, pentru a se apropia de fortul înamic, au săpat patru paralele, legate între ele și fortul Grivița prin șanțuri de apropiere. A treia paralelă este legată de a patra prin tranșee duble în zig-zag. Alte tranșee și galerii acoperite fac legătura între Grivița și lagărul român, de unde se duc în acest fort oameni și provizii.

Turcii au executat tranșee acoperite prin care Plevnița comunică cu Bukova și cu ansamblul de tranșee din jurul celui din urmă fort.

La 7 octombrie, la amiază, patru bataioane românești, ieșite din Grivița și depășind a patra paralelă, au coborât în șanțul care înconjoară Plevnița, pe cind trupele rămase în Grivița și altele instalate în tranșeele laterale au deschis un viu foc de puști asupra turcilor, care erau în șanț sau pe marginea acestuia.

Cu toată via rezistență a inamicului, românii au pus stăpînire pe șanț; însă turcii au disputat pas cu pas terenul, pri-

mind continuu întăriri din fort și din ansamblul de tranșee de la Bukova, ceea ce a făcut să se creadă că acesta era a-saltat de români și nu Plevnița. În Plevnița, pe care ai noștri o credeau părăsită, erau circa 1000 de turci; alții luptau de pe pozițiile vecine. Românii, neprimind întăriri au fost siliți să se retragă; același lucru s-a petrecut și cu noile trupe care la orele șase postmeridiane au tentat un al doilea asalt.

Să vedeți confuzie! Osman pașa, într-o telegramă din aceea zi, a comunicat la Constantinopol că aripa sa dreaptă a fost atacată de ruși care au fost respinși și n-a spus un cuvânt despre atacul românilor de la aripa sa stîngă. Despre aceea mișcare a rușilor n-a pomenit nici un jurnal de aici. Chiar în aceea zi am știut ceva despre aceasta de la o persoană în legătură cu guvernul dar, cum nimeni nu scoase un cuvînt, n-am îndrăznit să vă dau știrea [...]

Diviziile române care erau sub Plevna, a 3-a și a 4-a, erau așezate în prima linie și a 2-a în spatele acestora în rezervă. Primele erau bivouacate lângă satul Grivița și mai înainte; cealaltă se afla, pînă la 30 august, lângă satul Verbița, de unde mai apoi își transportă corturile mai aproape de Grivița. A 4-a este cea care a suferit mai mult. Acum este destinată ca rezervă și este aprijinită în prima linie de divizia a 2-a.

Alte trupe românești (ale diviziei 1-a), unite cu trupe rusești, au ocupat de cîteva zile o poziție puternică la Teliș, pe șoseaua Plevna-Sofia, între Vid și Isker. Avanzaturile acestui corp sunt vecine cu ale turcilor, care s-au întărit la Dubnik, la mică distanță de Vid, la o oră și jumătate sau două de Plevna. A fost recunoscut de ruși, cam tirziu cu adevărat, că un corp de cavalerie nu este suficient să intercepeze comunicațiile dintre Plevna și Sofia. Nu i se recunoscuse aceasta generalului Krylof și n-a fost mai norocos nici succesorul său la comanda cavaleriei ruso-române, generalul Gurko. S-a decis în acest scop să se adauge cavaleriei și un corp (detasament) de infanterie, și în acest scop s-a înființat cîmpul de la Teliș.

București, 11/24 Oct., 1877

Marc Antonio Canini

Ultime file ale „Jurnalului“

DA BUKAREST

2)

Bukarest, 7 maggio 1877.

Eccomi alfine sulle rive della Dâmbovitza, di cui dice il proverbio rumanesco: «Dâmbovitza, apa dulce, cine bea nu se mai duce» (acqua dolce, chi ne beve, non se ne va mai più via). Io, a dir vero, ne ho bevuto, molti e molti anni sono, poi me ne sono ito; ma vi sono più volte tornato.

L'indugio al mio arrivo nella terra rumenesca fu cagionato dalla interruzione dei recenti casi avvenuta della navigazione a vapore sul Danubio lungo la riva serba e la

Facsimil după o corespondență a lui Marc Antonio Canini

(am făcut aceasta nu numai pentru români, dar și pentru alții) așa câștigă prin talentul meu, prin silințele mele, prin sacrificiile mele popularitate și recunoștință. Dar acum, cînd am îmbătrînit și am căpătat prea scump — vai! — o experiență mare, eu rid de mine însumi și de visurile juniei mele. Puterea care mă împinge acum totdeauna pe calea cea veche, este simțămîntul datoriei, o nereizistibilă putere care mă va domni pînă la sfîrșitul tuturor visurilor, tuturor silințelor, pînă la moarte.

București, 1/13 septembrie 1878.

Marc Antonio Canini

Urmează în paginile 7—11 poemul intitulat *Rumania, inno*. Textul italian este publicat în paralel cu traducerea în românește. Cuprinde 108 versuri în care autorul face elogiul latinității de la Dunăre, cu siguranță că în curînd Europa va avea dovada unității și latinității poporului român.

Am lăsat pe Canini însuși să spună cine a fost, pentru că spusele sale pot avea valoare de document uman despre o viață zbuciumată pe care omul Canini și-a cheltuit-o spre binele popoarelor care suportau jugul secular al atotputernicilor timpului.

Prof. dr. Mihai Sânzianu

țara noastră, pe care a iubit-o cu mult devotament, dedicîndu-i studii, poezii, reportaje de război și multe acțiuni politice.

2) În poemul *Il cinque genajo, 1859*, elogiul alegea unanimă a lui Alexandru Ioan I pe tronul Moldovei.

3) În primul capitol al lucrării intră în conflict cu Ion Brătianu, fapt care va determina expulzările de mai apoi.

4) A apărut în „Naționalul” (19 iulie 1859). Cu acest prilej au fost arestați C. A. Rosetti și I. Valentinianu. Cel din urmă, prieten și colaborator al lui Canini. Au tradus împreună libreturile operelor: *Mari de Roan, Rătăcirea* (Traviata), *Lăutarul* (Il Trovatore), *Norma*, etc.

5) A tradus în românește o „Proclamație” a lui Garibaldi către creștinii din Orient.

Cronica limbii

■ NU ESTE, poate, lipsit de interes ați, acum, cînd sărbătorim centenarul independenței României, că, în 1906, doi mari lingviști și un folclorist, I.-A. Candrea, O. Densusianu și Th. Speranția, au publicat o culegere de „texte din toate părțile locuite de români”, *Graiul nostru*, în care țărani povestesc amintiri din războiul din 1877. Cei mai mulți dintre ei, tineri în vremea „răzbelului”, aveau, atunci cînd se desfășura ancheta lingvistică-folclorică, 50-55 de ani, în plină maturitate a memoriei narative. Dar ce povesteau? Un război văzut „de jos”, în actele sale concrete, în perspectiva simplu populară. Aflăm, bunăoară, că atacul Rahovei „s-o-nseput dîmînăia pe negură, s-o ținut toată dîmînăia, pînă noaptea tîrziu” (Pătru Mojnianu, Izvernă-Mehedinți). Pe un „căpitan Merişescu c-un bătăliu”, turcii „i-o lovit noaptea pe la cocosi” (același), ceea ce înseamnă că turcii aveau obiceiul de a ataca în zorii zilei. Alixandru Niță din Bihnașeni-Bacău a trecut Dunărea cu „răghimentu al paisprezece dorobanți”: „an stat la Nicopol, pe urmă ne-o dus la Plevna și la trîlăs și una agust an făcut atac la rădăta Grivița, cin s-o și loat. S-o făcut atacu pe ploaie și s-o luat rădăta”. Iată descrierea luptelor de la Plevna: „Intii ne-o spus colonelu totie: haidet, băiet, la atac! An mers, ne-an dus ș-an făcut așe, ș-o perit lume multă. Merzēm pe brîns și ne aprochiām și turșii da focuri din rădăte. I-an scos de-acolo și s-o dus în alta și de-acolo nu i-am mai putut scoate pin spre ziua de Andrii (28 noiembrie). Atunș o ișit iei singuri, pe la nierz noptii, ș-o ișit cu atac pe rus spre Vidin, că s-o nimerit linia ruscă pe la gura Plevniței. O tăiat turșii trîi linii de rus, că da și rușii, da și turșii... Pînă la ziua o ținut rușii și, cind s-o făcut ziua ș-o văzut, ș-o dat împrejur și o vinit

„Răzbelul”, țărani și limba română

și românii. Și pe urmă s-o predat turșii. An fos și ieu acolo. La trîi atacuri an fost, la loatu Plevniței” (*Graiul nostru*, I, p. 434). Alt țaran, Ion Pascal, din Deleni-Vaslui, „răcut pi șeptedzeș și șapte”, cu „răghimentu treisprezeș”, confirmă cele relatate mai sus: intervenția românilor, la Plevna, a salvat soarta bătăliei. „Cin ni-o băgat pi noi în foc, ieșise tot turșii din Plevna și gonja pi rus, peste apa Grivița. Așe pi noi ni-o-nșirat și i-an loat din urmă la bătaie, că noi ieran tilariori. Așe cin cin rusu o vădută că-i armată rumână, s-o-turnat în fața turcului. Turcu, cin o vădută că vin rușii, s-o-ntors ș-o dat față-n față cu răghimentu al treisprezeș-lea leș. Și n-o avut încotro și s-o pus zos s-o lepădat armele și așe s-o luat Plevna” (p. 485).

Uneori, tabăra românilor, în așteptarea bătăliei, era aproape de fortificațiile turcești, iar viața pe „șanțu răduti”, narată de alt participant la aceste evenimente Marin Dudă din Șocariciul Ialomiței, nu este lipsită de pitoresc: „cînd am ajuns intii la Plevna am făcut rădute da tunuri pîntru trei baterii și, după ce li-am firșit, ni-a simțit turcii ș-a-nceput să dea focuri ș-a rînit trei inși din compania noastră; ierea cu noi și sârjăntu Stan din comuna Rasa... Noi am mai lucrat cu rădutele, pînă cînd am vînit aproape da răduta turcilor și ieram așa da aproape că unii da știa turcește, pus da ofițerii noștri, întreba pînă turci că au ce mai minca, ș-ofițerii li-arunca citi-o piine”. (p. 200). Omenie românească, chiar în timpul războiului...

Iată și pe cei ce au văzut pe conducătorii armatelor. Pătru Mojnianu a asistat la predarea lui Suliman Pașa: „ni-o venit ordin să nie puniem la defilare pîntru primirea zeneralului Suliman. L-am primit acolo ca pi-un rîze. Dze-așia a mîers cu

noi într-o unire, pîn ni-am băgat în șetate și ni-o dat-o-n primire” (p. 4). Alixandru Niță, din Bihnașeni-Bacău își amintește de întîlnirea cu Osman Pașa: „l-am văzut și pe Ozman, iera un om mititelu” (p. 435), iar Nicolae Susai, bătrîn din Poroschia-Teleorman, l-a văzut „pă Ozman-Pașa cin îl făcuse prizoner Domnitoru nostru, trecea-n trăsura pe la Cervenii spre București” (p. 146). Ion Năbărogu, și el bătrîn din același sat, își aduce aminte împrejurările în care l-a văzut pe Domnitorul Carol, dar nu uită nici „oștirea” în care se aflau ai săi: „pînă timp războiului am fost și eu la Calafat d-am văzut pînă Carul; era-n căruța cu mai mult, acolo-n oștire aveam și pînă-meu și pînă gineri-meu. În timpu ala, turcii da cu ghiulele da dincolo”. (p. 145).

Și, în sfîrșit, prizonierii turci. „Am plecat la București cu prezonetu. Dila București am ieșit cu dînșii la Ieș, pi zos”, povestește Ion Pascal. „Ob mii și șîn sute de prezoneri o adus răghimentu nostru, al treisprezeșlela di dorobanți, di leș”, își amintește Vasile Anton Șchiopu din Moara Grecilor — Vaslui. Altul, Uță Anton Manole, din Mizil, arată că „muscalii, după un an, a loat pînă tot turcii din Plogna, i-a loat în roghie [robie] cu trînurile și i-a dus în țara rusască, roghii” (p. 217). „Îi adusē sarașii, di la Plevna”, îi compătimește omenia românească...

„Răzbelu așa a fos mare, tare morticios. a fos grozav, lume multă a cherit”, recunoaște Ioan Tudor Sin-Petru din Glodeanu Sărat-Buzău. (p. 223). Vasile Anton Șchiopu adaugă însă: „an luptat bine ș-o mîers bine c-an fost îndrăzneț” (p. 491). În perspectiva acestor oameni simpli și buni, luptători pentru țara lor, „răzbelul” avea dimensiuni de viață și de durere. Autorii culegerii *Graiul nostru* au știut să oglin-

dească aceste aspecte umane și adevărate.

La acest nivel sociocultural să încercăm și noi, aici, să examinăm termenii, mili-tari mai ales, ai războiului de independență. În primul rînd trebuie subliniată frecvența, în vorbirea populară, a termenului *răzbel*, care, după cum se vede, este consacrat a denumi exclusiv acest război (cf. alte răs-punsuri care încep: *cîn cu răzbelu*). *Răzbel* (*rezbel*), creație cultă latinistă din *război* (de origine slavă) și lat. *bellum*, a intrat în uzul popular în anii aceia de foc (bineînțeles, alături de *război*). *Rezbelul* orientale ilustratu, al lui Artemiu Publiu Alessi și Massim Popp, apărut la Graz, în 1878, despre care s-a scris în paginile *României literare*, nu conține așadar un termen latinizant afară din uz. Tot popu-lari au devenit, în acest răzbel, termenii militari tehnici și forme precum *rădută* (redută), *bainetă* (baionetă), *antilerie* (artilerie), *atac* (și *hătac*: s-o făcut *hătac*, a făcut *atac*), *prezonet* (prizoner și colec-tivul prezonet), *ifanterie*, formele *răghiment*, *tilariori* (*tilaliori*: fr. *tirailleur*). Să mai adăugăm și termenii, atunci actuali dar de „modă veche”, *oștire* (nu *armată*), *ghiulea* (nu *bombă*), *robie* (nu *prizonie-rat*), a da *imprejur* (nu a se *retrage*), pen-tru a înțelege că războiul nostru de in-dependență a găsit limba română la fron-tiera dintre Orient și Occident, dintre tradiție și modernitate, dintre trecut și viitor.

„Am loat steagu al mare al turcilor” în acest răzbel, purtat mai ales de țărani, intrînd, în același timp, definitiv, în epoca modernă a limbii noastre, alături de valo-rile culturii Europei.

Alexandru Niculescu

Cartea străină

Receptarea valorilor culturii universale

TRAIM într-un secol în care, prin cercetările lor, oamenii de știință contribuie la „lărgirea” unui cosmos al realității fizice cunoscute; tot astfel, gânditorii, literații și artiștii multiplică și largesc perspectivele noastre asupra universului uman. Ceea ce avem mai valoros în literatura și artele acestor timpuri participă la o asemenea explorare a lumii, la o lărgire a orizonturilor.

Nici o literatură nu se dezvoltă — spunem altă dată — în vas închis. Gustul secolului nostru pentru culturile îndepărtate în timp și spațiu este un semn al lărgirii conștiinței receptive a omului pînă la dimensiuni planetare. Nimic din ceea ce s-a săvîrșit vreodată — pe tărîmul literelor și artelor — nu ne e cu desăvîrșire străin, chiar dacă o asemenea asimilare nu implică aprecierea valorică a tuturor operelor create.

Deschiderea gustului nostru modern este simptomatice. Ea indică o nevoie imperioasă. Trăim, desigur, într-o epocă a ecloziunii și dezvoltării literaturilor naționale. Dar închiderea în sine orgolios-anarhică a unei literaturi ca și înstrăinarea de specificitățile ei sînt în mod egal primejdioase. Există, am putea spune, o legătură ombilicală între național și universal, o comunicare vivificatoare.

Comunicare manifestă în dublul fenomen caracteristic pentru evoluția literelor române contemporane: pe de-o parte, reconsiderarea tradițiilor naționale, incorporarea lor în conștiința vie, actuală, în creația noastră; pe de altă parte, o deschidere nouă spre valorile culturii universale, asimilarea operelor reprezentative ale literaturii și artelor din întreaga lume.

Putem spune că, în ultimele decenii, cultura română s-a deschis tot mai mult spre un tot mai larg univers al literelor și artelor. O activă politică a traducerilor, ca și înmulțirea cercetărilor, a lucrărilor de critică și istorie literară privind diverse literaturi au făcut să putem afirma azi că marile valori ale culturii universale n-au rămas străine, necunoscute și neasimilate de conștiința literar-artistică românească din zilele noastre. Prețuindu-le la justa lor valoare, creațiile literaturii universale din trecut și din prezent au fost integrate, comunicarea cu ele fiind din ce în ce mai activă. Situația spiritului critic românesc față de ele a fost și este aceea a unor participanți egali la îmbogățirea unui tezaur al culturii mondiale. Nici un sentiment de subordonare, nici un complex de inferioritate n-a afectat asimilarea acestor valori.

Urmăresc de aproape zece ani traduceri care au apărut la noi, traduceri ale operelor „clasice” și „moderne” ale literaturii universale. S-ar putea întocmi un mic studiu privind evoluția acestui proces al asimilării prin tălmăcirea unor bunuri comune ale umanității. Înainte de toate, a fost asimilată o „lecție” a clasicilor. S-a căutat, ca niciodată în trecutul culturii române, realizarea unui corpus al textelor, al tălmăcirilor unor opere consacrate, aparținînd tuturor literaturilor. Aș putea începe prin amintirea „Bibliotecii pentru toți”, una din cele mai vechi și mai constante colecții de opere antice și moderne, naționale și universale din lume. Lista lucrărilor publicate doar în seria nouă a acestei „Biblioteci” de livres de poche se apropie de cifra 1000. Printre ele un mare număr de „cla-

sici” — antici și moderni — publicați în tiraje de masă. O serie, doar, a „Bibliotecii pentru toți” — seria de „cultură generală” — cuprinde opere mari de erudiție, de istorie a culturii, a literelor, lucrări de sinteză etc. Tirajele cărților apărute în această colecție sînt impresionante chiar în spațiul lingvistic și cultural al unei limbi de mult mai largă circulație decît limba română. Astfel, de pildă, celebra carte a lui Jakob Burckhard, **Cultura Renașterii în Italia**, la tălmăcirea căreia am trudit cu ani în urmă, a apărut în 1989, în două volume, și într-un tiraj de 86 175 exemplare. Cartea, trebuie să adaug, e de mult epuizată.

Ediții integrale sau parțiale, colecții de traduceri ca și studiile aferente, oferă unui public larg cunoașterea autorilor și a celor mai de seamă opere. De la Homer, prin tragicii greci, prin Dante, Shakespeare, clasicii francezi ai secolului al XVII-lea, marii și micii romantici, pînă la prozatorii și poeții, criticii, eseisții secolului trecut, o sumă a literaturii universale ne stă la îndemînă în bune tălmăciri românești. Să amintim colecții, precum aceea a istoricilor și filosofilor Antichității: Tucidide, Herodot, Plutarh, Tit-Liviu, Tacit, Suetoniu etc., dar și presocraticii Platon, Aristotel etc. alcătuiesc, alături de traduceri noi din Homer, Pindar, Eschil, Sofocle, Euripide etc., o bibliotecă greco-latină aproape completă. Nou întemeiată „Bibliotheca orientalis” numără deja cîteva apariții remarcabile. Textele, prezentînd gîndirea egipteană veche, gîndirea asiro-babiloniană, filosofia indiană, pe lingă studiile de o excepțională valoare ale principalilor traducători (Constantin Daniel, Sergiu Al. George), dovedesc înalta calitate științifică a colecției. Pe lingă traducerea marilor capodopere clasice (printre care trebuie să remarcăm din nou versiunile pe care numai un poet și un filolog de talia Etei Boeriu le putea oferi, ale **Divinei Comedii**, ale **Canzonierului** lui Petrarca, ale **Rimeilor** lui Michelangelo, ale **Decamerounului** lui Boccaccio, apar și lucrări, neglijate îndeobște, „secundare”, precum „minorele” homerice sau „minorele” dantești, Orficile antice, operele unor poeți precum Charles d'Orleans sau poezii Pleiadei. Avem, apoi, mai multe versuri publicate în ultimii ani ale aceleiași capodopere: **Hamlet**, **Faust**, poezia lui Villon etc.

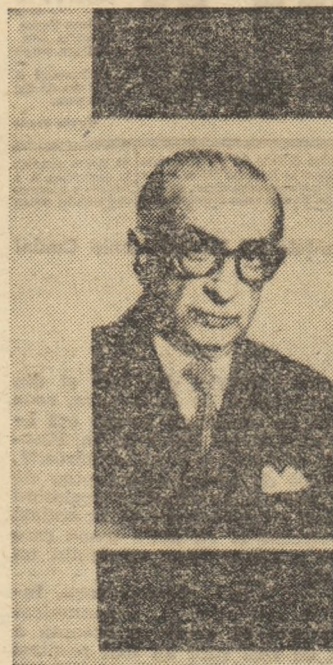
Dar să nu ne oprim doar la „clasici”. Tot ce e mai reprezentativ în literatura secolului nostru și-a găsit, sau urmează să-și găsească în viitorul apropiat, locul în planurile editoriale, în colecții cum sînt: „Romanul secolului XX”, „Cele mai frumoase poezii”, „Studii”, „Orfeu”, „Eseuri”, „Globus”, „Biblioteca de artă” etc. Să amintim faptul că numeroase opere ale unor scriitori reprezentativi ai acestui secol au apărut pentru întia oară în ultimii ani. Proust, Thomas Mann, Faulkner pot fi citiți acum în bune traduceri românești. Dar, tot astfel, sînt tălmăcite principalele studii critice, eseuri, lucrări de istorie și teorie literară apărute în ultimii ani.

O mare operă culturală se desfășoară sub ochii noștri și cu participarea noastră, sub semnul unei largi deschideri a literelor și artelor române spre universul culturii.

Nicolae Balotă

Constantin Tsatsos:

„Aforisme și cugetări”

Motto:

Cel ce nu a înțeles cîntecul de a nu primi onoruri de la nimeni cu toate că merită onoruri de la toți — nu este demn de această cinste.

CITITORUL român care ia pentru întia oară contact cu scrierile lui Constantin Tsatsos va rămîne surprins chiar dacă inspirata introducere a lui Mircea Mălita îi va fi ușurat accesul.

Era cunoscut, firește, luptătorul politic, omul de stat, înaltul demnitar. Dar cartea, recent apărută la noi, ne dă, în același timp, bucuria de a cunoaște un filosof, un moralist, un critic de artă și de literatură, un fin cunoscător în ale muzicii și ale arhitecturii. Intellectul de rasă, familiar cu ideile, el este deopotrivă un artist al cuvîntului.

Nu cunoaștem cele patru volume pe care autorul le-a publicat în grecește sub titlul **Aforisme și cugetări**. Rămînem însă îndatorați traducătorilor români (Ion Brad și Dumitru Niculae) pentru selecția pe care au făcut-o; cele aproximativ două sute de pagini apărute la Editura Univers ne-au stimulat curiozitatea în așa măsură, încît nu vom întîrzia să cercetăm opera în ansamblul ei.

Constantin Tsatsos nu este un simplu iubitor de cărți, de spectacole, de expoziții. Din scrisul lui ne dăm seama că a gustat cu pasiune tot ce i-a putut oferi cultura universală ca valori de pisc. Nu s-a oprit însă la evenimentul trecător. A extras esențe pe care le-a coroborat cu altele, înrudite, ce meritau atenția, și le-a condensat în aforisme și în cugetări. (Să notăm, între paranteze, pentru uzul cititorului grăbit să descopere pleonasmul, că unul e **aforismul** și alta **cugetarea**, unul **adagiul** și alta **maxima**, după cum, într-o ordine de idei înrudită, una este **asertiunea** și alta **afirmația**...).

Revenind, să constatăm că adevărurile pe care Constantin Tsatsos le descoperă, sau le adîncește, au strălucirea

CONSTANTIN
TSATSOS

evidenței, o strălucire necăutată cu dinadinsul, ci care se oferă ca un dar spontan al conștiinței formale. Scriitorul a trăit prea mult în lumea ideilor ca să se lase furat de sclipirea falsei inovații, așa după cum omite și balastul tradițiilor moarte. Autorul și-a ales drept specialitate universalul și lumea „contradicțiilor controlate”. Prieten al durerii și al singurătății, ca orice veritabil gînditor, el știe să se situeze în afara timpului, să privească viața cu conștiința morții inevitabile. Privind ideile și vîrstele „à vol d'aigle”, are siguranța marii sale culturi și binecuvîntarea unui original stil.

Fără să urmărească succesul imediat pe care îl oferă consonanța cu ideile la modă, Constantin Tsatsos alege fără grijă drumul spre perenitate, despre educație și despre retorică, despre libertate și despre gîndire sau despre orice altă temă generală sau despre o personalitate creatoare, filosoful află împlinire în-artist. De aceea, după o primă lectură, simțim nevoia de a reveni. Iar revenind, avem surpriza de a descoperi adevăruri și frumuseți pe care la prima lectură le neglijasem. Constantin Tsatsos trăiește natural în cîntatul marelui.

Fie că vorbește despre Shakespeare sau despre Mozart, despre poezie sau despre roman, Tsatsos privește lucrurile sub perspectiva formelor, „sub unghiul dispariției”. Cînd eleat, cînd heraclic, Constantin Tsatsos rămîne, prin combustia lui spirituală, ultimul stoic. Iar prin sfidarea permanentă a destinului, el își afirmă elenitatea fără să piardă, sub impulsul hybris-ului, simțul măsurii și al perfecției, simț care atunaci și acolo s-a născut.

Nu putem, desigur, avea pretenția să rezumăm în cîteva fraze o gîndire atît de variată și totuși atît de densă; de aceea încheiem recomandînd această răscolitoare carte tuturor aceluia care caută un drum peste toate cărțile.

N. Carandino

Zilele filmului danez

■ CA o antologie a ultimului deceniu, ca o selecție definitorie — reunind creațiile diferiților autori confirmați de aprecierile criticilor sau ale spectatorilor — s-au impus „Zilele filmului danez” (desfășurate săptămîna trecută, la București). Alături de legendara împlinire, prin moarte, a iubirii din **Pelerină roșie** a fost prezentat drumul contemporan sinuos și absurd al tinerilor de prisos din **Balada lui Carl Henning**; alături de ecranizarea **Cecilia: o tragedie a ținuturilor mlaștinilor** a fost programată comedia polițistă **Ultimele aventuri ale Bănelui lui Olsen**; același principiu al diversității stilistice a prezidat și alegerea scurt-metrajelor (de la **Mixaj dublu**, în care inventivitatea tehnică dinamizează jocul formelor, metamorfizînd intima grație a baletului, la **Roșu și alb**, repertoriu spiritual al obiectelor ce poartă culorile naționale, regăsite pretutindeni în peisajul modern, sau la poezia cotidianului, trăind firesc în privirile surprinse pe viu, în liniștea obișnuitului, recompus din ritmuri, atent studiate în **Marea Centură** și în **Portul Bork**).

Portretele de azi se înfățișează deci, uneori, cu străluciri umoristice (inspirația comică a cineastului Erik Balling, importantă personalitate daneză, încă din anii '50, se confirmă în lunga suită de producții comerciale, care reiau peripețiile aceleiași „bande a lui Olsen”); alteori, în

tonalitate monocordă se naște dramatismul **Baladei lui Carl Henning**, opera-prima a sotilor Lene și Sven Grönlund, în care aparatul preciză intîmplările fără importanță, neconstrinse în structuri precise, neordonate de evoluții vizibile tensionate.

Dar pentru cinematografia care l-a creat pe Carl Dreyer, maestrul rafinatei compoziții plastice, mai semnificative devin, poate, celelalte două pelicule, opere de elevată și austeră construcție. Demnămintul tragic este clar conștient încă din primele secvențe ale ambelor filme. Iar ritualul morții și al războiului pulează în atmosferă întunecată a vîrstei al XII-lea, reconstituit sensibil de erozii om de teatru și cinema, Gabriel Axel, în gesturi hieratice, reliefate fie de expresia sentimentelor, fie de construcția materială a mizanscenei. Violentă „tragedie din ținutul mlaștinilor” se dezvoltă lent, apăsător, secvențele evocatoare ale nașterii filmice, alcătuite de regizorul Knud Leif Thomsen, fiind dominate mereu de cuvinte, de structura navelor astrale.

Prin plasticitatea fiecărui cadru, prin picturalitatea nobilă a ansamblului coloristic, aceste două opere — de dată recentă — întîlnesc drumurile marii și vechii tradiții a valoroasei școli cinematografice daneze.

Ioana Creangă

Primele întâlniri cu George Enescu

CIND aveam șapte sau opt ani, George Enescu, compozitorul și violonistul român, a venit la San Francisco să-și dirijeze o simfonie proprie și să cinte concertul de Brahms.

Muzica încă nu începuse, dar el mă și vrăjise. Înfățișarea, minunatul păr negru – totul la el vorbea despre omul liber, omul care este puternic având libertatea spontaneității, a geniului creator, a focului. Iar muzica pe care a interpretat-o atunci, atât de înflăcărată, depășea tot ce auzisem vreodată.

Totuși, la vârsta de opt ani, nu aveam nici un motiv să cred că îl voi mai vedea și asculta, doar dacă ar fi făcut încă un tur în America și s-ar fi oprit din nou la San Francisco. S-ar putea crede că nesiguranța unei alte întâlniri mă făcea să mă simt frustrat și nedreptățit. Dar nu așa stăteau lucrurile; sămînța ascunsă a fost lăsată să încolțească liniștit, iar după trei ani, cînd am plecat spre Europa, știam prea bine cine se afla la capătul drumului [...]

Traversarea Atlanticului, pe vasul francez De Grasse, spre sfîrșitul anului 1926, a fost o adevărată sărbătoare; după un prim moment neplăcut – prima și ultima dată cînd am suferit de rău de mare – surorile mele și cu mine am trăit tot timpul într-o stare înflorată de noi și noi descoperiri.

La Paris am găsit un apartament, ne-am instalat, am reluat studiul, și mi-a fost stabilită o audție la Bruxelles cu marele violonist belgian Eugène Ysaïe. Louis Persinger (celebru dirijor, profesorul din San Francisco al lui Menuhin – n. trad.) studiasse cu el și, deîndată ce călătoria de un an în Europa a devenit o posibilitate clară, a obținut acordul lui Ysaïe pentru o audție. Toți erau convinși că destinația noastră era Bruxelles. Toți, în afară de mine. Eu eram sigur că mergem la Enescu. Cu toate acestea, vizita la Bruxelles n-a fost pentru mine numai o datorie formală. Fusesem obișnuit să-l privesc pe Ysaïe ca pe un supraom, un colos mai mare decît lumea, iar cînd m-am dus cu mama la el eram neliniștit și plin de venerație.

YSAÏE ne-a primit stînd într-un fotoliu, într-o cameră mare, cu partituri împrăștiate peste tot și mobilă foarte încărcată; era încă masiv și impunător, dar bătrîn, suferind și șubrezit, ținut în scaunul său (după cum aveam să aflu mai tîrziu) de o gangrenă diabetică la picior. Vioara sa Guarnerius era pe o masă alături de el. După ce mama mi-a scos haina, am cîntat la cererea lui prima mișcare din Simfonia Spaniolă (aceasta fusese prima piesă pe care Persinger a auzit-o cîntată de el). Iar el, în acest timp, cînta în pizzicato cu atîta îndemînare încît dădea senzația unui acompaniament orchestral, oprindu-se doar pentru a-mi urmări mai atent mișcările.

„M-ai făcut foarte fericit, băiețuș, foarte fericit”, a spus el. Numai de mi-ar fi dat drumul atunci! Pentru mine fusese nu atît o audție, cît un omagiu adus unui rege preamărit, înfricoșător în obezitatea lui, solitar, încărcat de ani și onoare. Executasem un pasaj strălucit și promisese binecuvîntarea lui. Acum puteam să plec cu sufletul împăcat. Imaginați-vă însă sur-

■ LA începutul lunii aprilie, sub titlul *Călătorie neîncheiată* (Unfinished Journey), a apărut, în Editura Macdonald and Jane's din Londra, cartea autobiografică a lui Yehudi Menuhin. Încă înainte de apariția volumului în librării, suplimentul săptămînal ilustrat al ziarului „Observer” a publicat fragmente ample din această privire retrospectivă și introspectivă a marelui violonist care, ajuns la vîrsta de 60 de ani, păstrează, într-o originală armonie cu seninătatea sa de spirit obișnuită, o foarte tînără acuitate critică în discernerea valorilor umane.

Din prima parte a însemnărilor sale, redăm aici fragmentele referitoare la primele contacte cu George Enescu, cel care avea să marcheze întreaga existență muzicală a acestui mare artist.

prinderea mea cînd mi-a cerut să cînt un arpeggiu în la major pe trei octave. Am bijbiit pe tot gîtul viorii ca un șoarece orb. „Ai face bine, Yehudi”, spuse el laconic, „să exersezi game și arpeggii”.

Am plecat așa cum cu șase ani în urmă plecasem de la bătrînul cu plăcuța „Lecții de vioară” agățată deasupra ușii: coborînd pe scara întunecată, fugind parcă de o oarecare decădere. De data asta fugeam și de niște sfaturi profetice, dar nu se mai putea face nimic.

Dacă aș fi acceptat sfatul sau propunerea lui de a-mi da lecții, Ysaïe ar fi putut adăuga metodă studiului meu (printre multe altele, desigur) și astfel ar fi putut scurta lungul drum pe care în cele din urmă aveam să-l străbat către măiestrie; dar învățarea unei metode impuse nu se potrivea cu firea mea. Presupun că orele nesfîrșite de lucru pe un material monoton ar fi dus mai curînd la aplatizarea decît la rafinarea interpretării pe

care eu o dădeam muzicii. Și cred că nu e numai părerea mea. Mi-am dat seama, de atunci încînce, că un studiu rigid al muzicii, așa cum fusese sistematizat în Rusia, poate transforma expresivitatea personală în strălucire anonimă, numai naturile cele mai greu de stăpînit putîndu-și păstra intactă personalitatea și muzicalitatea. Nu vreau să spun că Ysaïe ar fi călcat în picioare sentimentele mele mai deosebite; ci numai că eu nu eram în stare să primesc ceea ce el nădădea.

M-AM întors la Paris. Enescu urma să dea un concert în curînd, la care bineînțeles trebuia să mergem și care, în plus, era și mult așteptata mea ocazie de a mă face cunoscut lui. De data asta mama mi-a spus că trebuie să mă îngrijesc singur de viitorul meu. După concert, fără sprijinul părinților și al surorilor – un copil tare speriat – m-am postat în cabina artiștilor

stînd pînă cînd din mulțime n-au mai rămas decît cîțiva adulți care voiau autografe. Ei au plecat dar eu nu m-am mișcat. „Vreau să studiez cu dumneavoastră”, am spus.

„Trebuie să fie o neînțelegere. Eu nu dau lecții particulare”. „Dar trebuie să studiez cu dumneavoastră – vă rog, dați-mi voie să vă cînt”. „Imposibil, dragul meu. Miine dimineată plec din Paris”.

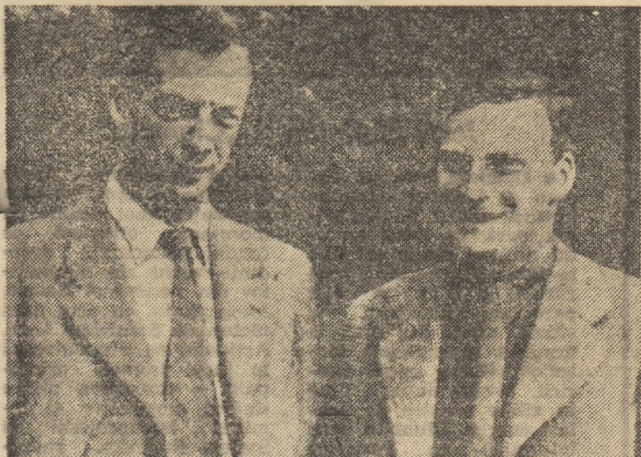
De la prima propoziție la a doua, un refuz se transformase într-o scuză, dar o astfel de scuză duce tot la ceea ce vrei să eviți. Astfel, propunerea mea de a-i cînta în timp ce el își împacheta lucrurile nu i-a lăsat nici o altă posibilitate, nu putea decît să refuze din nou sau să cedeze. Probabil că ceva l-a dezarmat: lipsa de apărare sau insistența mea, sau poate faptul că nu găsea un motiv mai bun ca să nu vin. De îndată ce a cedat, am fost absolut sigur că mă acceptase ca elev, iar cînd tata și cu mine ne-am dus la el, în strada Clichy, la ora șase dimineată, eram convins că mă aflu acolo pentru prima lecție. Și așa a și fost.

Enescu va rămîne întotdeauna Absolutul în funcție de care îi judec pe alții, găsindu-le lipsuri și lor, dar mai ales mie însumi. Fără a mai vorbi de acele calități inefabile exprimate prin cuvinte ca „prestanță” și de vîlul mistic al venerației mele, măiestria sa muzicală era pur și simplu fantastică. Știa pe dinafară ediția definitivă Bach. Mi-aduc aminte că odată s-a așezat la o pianină veche și, bătînd tactul, fredonînd și fluierînd diversele părți, a reprodus „Tristan și Izolda” mai dramatic decît un ansamblu de operă – fără partitură, căci și Wagner fusese în întregime încredințat memoriei.

Cel mai mult m-a impresionat însă o întîmplare petrecută în timpul unei lecții. Maurice Ravel intră pe neașteptate, cu o sonată pentru pian și vioară abia terminată. Se părea că editorii lui voiau s-o asculte imediat. Enescu ne-a rugat stăruitor, pe tata și pe mine, să-l iertăm – tînuind „Ce plictiseală!” – și apoi a descifrat împreună cu Ravel opera atît de complexă. Ravel s-ar fi mulțumit cu atît, dar Enescu a propus să mai treacă o dată prin lucrare și, lăsînd manuscrisul de o parte, a cîntat toată bucată din memorie.

Îmi dădea lecții oricînd îi permitea programul concertelor, cîteodată cîinci zile la rînd, alteori deloc timp de două săptămîni, dar fiecare lecție dura o după-amiază întreagă, ca și cînd ar fi trebuit să compenseze astfel neregularitatea lor. O lecție însemna inspirație, însemna crearea muzicii, de parcă eu aș fi fost o orchestră cîntînd sub îndrumarea lui, sau solistul lui ucenic, iar el și dirijor și orchestră, căci, în timp ce mă acomodam la pian, cînta și diversele voci ale partiturii. Ani de zile după aceea i-am auzit vocea, cîteodată în cuvinte, dar cel mai adesea în muzică, vorbindu-mi despre ce cîntam, și pe măsură ce experiența mea creștea, sfaturile lui căpătau substanță. Chiar indicațiile nesemnificative aveau din ce în ce mai multă valoare și greutate, subliniînd mereu profunzimea, sensibilitatea și bogăția artei sale. Tot ceea ce fac poartă amprenta lui.

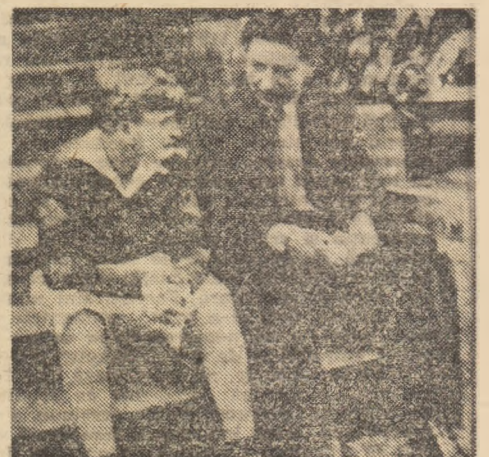
In românește de
Daniela Dolgu

1945. Cu Benjamin Britten

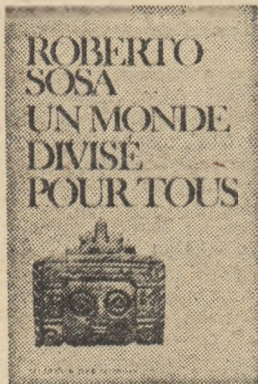
1977. Yehudi Menuhin cu soția sa, Diana

Enescu și Menuhin

Meridiane

Roberto Sosa — „O lume împărțită pentru toți”

„De fiecare dată când află că operele unui poet sau romancier din America Latină sunt traduse în franceză, mă bucur ca și cum ar fi vorba de propriile mele opere. Cred că producția literară a Americii Latine trebuie să fie mai bine cunoscută decât este acum în Europa și că revelația unor din valorile ei ar putea chiar îmbogăți creația artistică a unor țări din ceea ce s-a convenit a se numi **Bătrânul Continente**”. Mărturisirea

„Ziua în care a murit Guernica”

Este titlul cărții scrise de doi istorici britanici, Gordon Thomas și Max Morgan-Watts, care timp de doi ani au făcut o anchetă minuțioasă, având acces la hirtile personale ale lui R. Thoden, străbătând lumea pentru a găsi martori ai bombardamentului, răsfodind sute de ziare, rapoarte, arhive — pentru a reconstitui cumplitul masacru din orașul spa-

Miró vorbește

Georges Raillard publică la Editura Seuil convorbirile sale cu Joan Miró, sub titlul **Aceasta este culoarea vîșelor mele**. Miró este puțin vorbăreț. Georges Raillard a

fi aparține lui Alejo Carpentier și figurează pe ultima copertă a volumului de versuri apărut în Collection UNESCO, **O lume împărțită pentru toți**, al poetului Roberto Sosa, din Honduras, laureat al premiului pentru poezie al Casei Americilor în anul 1971.

Născut în 1930, Sosa este țărăn de origine. A publicat prima culegere de poezii în 1959, a doua în 1966. În 1967 primește premiul literar „Juan Ramon Molina” decernat de Școala normală superioară din Tegucigalpa. În 1968 i se decernează premiul „Adonais” de poezie la Madrid. Paralel cu activitatea poetică, Sosa a publicat și câteva lucrări în proză: două lucrări despre poezia și povestirea în Honduras și un eseu în legătură cu creația poetică. Este directorul revistei literare „Presente” și profesor de literatură latino-americană la Școala normală superioară din Tegucigalpa. În 1973 a fost distins cu premiul național de literatură „Ramon Rosa”.

Povestirea începe cu trei zile înainte de bombardamentului. Acțiunea se petrece cînd la Vitoria, cînd la Burgos cu Legiunea Condor, cînd la Guernica, unde sînt concentrați refugiații. În a treia zi survine masacrul. „Spania mi-a dat prilejul de a-mi testa tinerele mele trupe aeriene — mărturisca cu cinism Göring la procesul de la Nürnberg.

reusit să-l facă să vorbească despre arta sa, despre prietenii săi și să-i dezvăluie câteva secrete despre munca sa de creație. Lucrarea este bogat ilustrată.

Pentru prima oară pe ecran

Simone de Beauvoir a acceptat pentru prima oară ca unul din romanele sale să fie adaptat pentru televiziune. Josée Dayan turnează **La femme rompue** adaptat de Françoise Very. Scriitoarea însăși redactează dialogurile. Muzica (originală) este compusă de Barbara. Cei doi interpreți principali sînt Malika Ribovska și Catherine Coste. După ce a turnat la New York, Josée Dayan termină acum filmul la Lille. Nici un bărbat nu figurează printre realizatorii acestei pelicule care povestește frământările unei femei, victimă a unei pasiuni furtive.

Un interviu cu Veniamin Kaverin

În preajma celei de-a 75-a aniversări a celebrului scriitor sovietic, „Literatură” a publicat la Editura Universității din Erevan sub semnătura Nataliei Gonciar, în prima parte — **Biografie și aspecte ale creației** — autoarea se referă la viața lui Saroyan, de la copilăria lipsită de bucurii și adolescența plină de griji pînă la începuturile realizării creatoare. În celelalte două părți — **Cu limbajul sufletului și Vremea maturității** — cititorul ia contact cu problemele care l-au preocupat pe povestitor, cu lumea iubită și intimă a povestirilor lui Saroyan.

Documentar Kokoschka

Oskar Kokoschka și Viena este intitulat filmul documentar pentru pregătirea căruia municipalitatea orașului Viena a oferit 300.000 de șilingi. Pelicula urmează să fie difuzată anul acesta, cu prilejul celei de-a 90-a aniversări a nașterii artistului.

Răsturnarea mitologiilor cinematografice

Sub auspiciile Federației Internaționale a Criticii Cinematografice (FIPRESCI), între 20-24 aprilie s-a ținut la Milano un colocvii internațional cu tema **Răsturnarea mitologiilor în cinematograful mondial actual**. Referatele principale au fost susținute de Lino Micciche (Italia), Ecaterina Oproiu (România), Marcel Martin (Franța).

„William Saroyan și povestirile sale”

Acesta este titlul studiului în limba rusă publicat la Editura Universității din Erevan sub semnătura Nataliei Gonciar. În prima parte — **Biografie și aspecte ale creației** — autoarea se referă la viața lui Saroyan, de la copilăria lipsită de bucurii și adolescența plină de griji pînă la începuturile realizării creatoare. În celelalte două părți — **Cu limbajul sufletului și Vremea maturității** — cititorul ia contact cu problemele care l-au preocupat pe povestitor, cu lumea iubită și intimă a povestirilor lui Saroyan.

Premiul Delluc

Premiul Delluc, considerat a fi „premiul Goncourt pentru cinema”, a fost atribuit pentru anul 1976 filmului **Judecătorul Fayard** zis **șeriful**, realizat de Yves Boisset. Autorul filmului a pornit de la un caz autentic petrecut la Lyon în 1975: asasinarea unui judecător numit să efectueze o anchetă care putea să dăuneze unor persoane influente. Acest film este povestea unui tânăr om al legii integrat, a cărui unică preocupare este de a face să triumfe adevărul.

Un anacronism descris de Graham Greene

Recent, scriitorul englez Graham Greene, care are o bogată experiență a situațiilor sociale și politice din America Latină, a făcut o călătorie în Panama, vizitînd țara și zona canalului, locuind la prieteni, stînd de vorbă cu generalul Omar Torrijos și cu mulți alți cetățeni panamezi. Rezultatul, deocamdată: un amplu reportaj publicat în „Telegraph Sunday Magazine”, conținînd o definiție cu caracter de diagnostic: „Grăbitul, necinstitul tratat din 1904, care a fost semnat din partea statului Panama doar de un inginer francez, a conferit Statelor Unite toate drepturile, puterea și autoritatea în interiorul zonei... pe care S.U.A. o vor poseda și folosi ca și cînd ar fi suverana teritoriului... cu totală excludere a exercitării de către Republica Panama a oricăror asemenea drepturi suverane, putere sau autoritate”. Imaginați-vă un panamez suspectat de o infracțiune în zonă: în virtutea legii Statelor Unite, oricine poate fi dus pînă la judecare în New Orleans, chiar dacă domiciliul său se află de cealaltă parte a străzii pe care a fost arestat, dincolo de o linie de frontieră mai puțin vizibilă decît o linie de demarcare a traficului auto”.

Barrault la Tokio

În timp ce Teatrul Național își va desfașa a treia stagiune la Théâtre d'Orsay, compania Renaud-Barrault se va produce în Japonia. Va prezenta, între 11 mai — 5 iunie, mai multe piese din repertoriul ei: **Harold și Maude**, **O! Frumosele zile și Viața oferită**. La cererea japonezilor, care au și reținut 80 la sută din locuri și se pregătesc să urmărească spectacolul în limba franceză datorită sistemului de traducere simultană, trupa va interpreta **Sub vîntul insulelor Balceare**, pe care Claudel a scris-o în timp ce era ambasador la Tokio. În timpul turneului, Barrault, al cărui talent de mim este bine cunoscut, va participa, împreună cu actorii teatrului **Nô**, la o confruntare publică a metodelor de expresie corporală folosite în Europa și Asia.

Ce a devenit Minou Drouet?

Primul ei volum, **Arbre, mon ami**, a apărut cînd avea șapte ani. A urmat un altul, **Poèmes** în 1958, și apoi încă unul, **Le pêcheur de Lune**, în 1959. Dar sînt nouă ani de cînd fostul copil-minune Minou Drouet n-a mai scris poezii, după cum declară ea însăși. Acum are 28 de ani. A fost imblinzitoare de șerpi, asistentă medicală, prezentatoare de modă, cîntăreață și autoare de scenarii. Locuiește actualmente la Paris, împreună cu soțul ei, cîntărețul-compozitor Patrick Font, pe care îl ajută în aranjamentele orchestrale.

Aragon și criticii literari

Cercetătorul Bernard Lecherbonier a alcătuit o culegere de studii despre creația lui Louis Aragon, lucrări semnate de numeroși critici literari, urmată de o cronologie și o bibliografie a operei poetului. Volumul, care oferă o veridică, vastă panoramă asupra creației unuia din cei mai populari poeți din Franța de azi, a apărut la Editura Garnier.

Festivalul cărții de la Nisa

Cel de-al IX-lea Festival internațional al cărții de la Nisa, care se va deschide mîine, 6 mai, va fi un omagiu dedicat lui Andre Malraux. Din programul colocviilor și „meselor rotunde”: accesul la carte, librăria, funcția scriitorului și a literaturii, pasiunea, expresia literară a credinței; vor avea loc dezbateri publice despre science-fiction, memorii, dicționare, literatura pentru tineret, poezie. Evident, se vor acorda premii. Dar, Festivalul internațional al cărții de la Nisa tinde să devină din ce în ce mai mult o întâlnire între editori și librari.

AM CITIT DESPRE...

Reversul unei pagini sublime

REZISTENȚA, pagină sublimă a istoriei Franței, a fost și este explicitată, citită, adnotată, de 32 de ani, pînă la cele mai fine nuanțe și amănunte, din toate punctele de vedere. A venit vremea să fie privit cu egală atenție și reversul ei, consideră istoricul Pascal Ory, om sub 30 de ani, născut deci — ca și Patrick Modiano, care a exorcit în trei-patru romane succesive, demonii trădării de țară — după marele epilog din 1945.

„Le Nouvel Observateur” prezintă, în ultimul său număr, lucrările lui Pascal Ory, **Colaboraționistii, 1940—1945** (Le Seuil, 319 pagini) și **Franța germană** (Gallimard, 290 pagini). Doborît, strînit, dar nu anihilat cu germenii lui cu tot, fascismul nu poate fi împiedicat să reapară decît dacă sînt luați în considerare, în deplină luciditate, toți factorii favorizanți. Externi și interni deopotrivă. Foarte franțuzeasca, în esență ei, observație despre caritatea bine ordonată care începe cu tine însuși este aplicată acum vigilenței. Nimic mai comod și nimic mai amăgitor decît să consideri monstruoasa degradare umană reprezentată de fascism, persecuția și crima rasistă, abdicarea, dintr-o singură trăsătură de condei, de la suveranitatea națională și de la demnitatea individuală, drept ceva venit și impus exclusiv din afară. Fasciști sînt numai „ceilalți”? Nu, fiecare țară și-a avut elementele sale putrede, lașe, încîntate de nemișcarea ocazie de a se „supune” abjecției și de a fi „obligate” s-o practice. Pascal Ory întreprinde, ne informează „Le Nouvel Observateur”, „o analiză prodigioasă de erudită a rețelelor de influență a grupurilor de presiune, a imperiilor de presă” care, după înfrîngeră temporară din 1940, s-au silit să transforme partea neocupată a Franței într-un stat fascist.

Studiile lui Pascal Ory introduc noi argumente fap-tice în disputa privind limitele și caracterul reconsti-

derării scriitorilor colaboraționiști. Director de conștiințe, om care își arogă dreptul de a modela sufletele semenilor săi, scriitorul este dator să-și impună o autodisciplină mai severă decît nescriitorul, lui nu-i este nicidecum îngăduit să se joace de-a irresponsabilitatea, să încete la ură, la hulire, la excludere din societate și din viață. Asta au făcut, cu voioasă insistență, cu ingenioasă și plină de zel inițiativă, scriitorii colaboraționiști. Si așa ceva nu se poate ierta în vecii vecilor. Un Robert Brasillach, care publica, la 25 septembrie 1942, îndemnul „să ne despărțim de evrei și să nu-i păstrăm nici pe cei mici” părea mai grăbit decît Eichmann însuși să vadă aplicată „soluția finală”. Un Lucien Rebatet, nemulțumit de „inacțiunea franceză” și de ezitățile lui Pétain, „acest ramolit, incapabil să semneze o condamnare la moarte fără a cere avizul a 24 de confesori”, era mai ticălos decît banda de Hitlerjugend pe care el o admira pentru că incendiasă în prezența lui un ghetto, oferindu-i prilejul „de a savura răzburarea rasei mele”. Pentru acești detractori și pentru cei de o seamă cu ei, rasismul nu era o doctrină dictată de ocupații, el era, așa cum a fost din toate timpurile, forma de manifestare a propriei nevolnicii. Nazismul oferise, în sfîrșit, firii lor ranchiunoase, bînuite de complexe de inferioritate și de furii oarbe, suprema descărcare, descărcarea prin crimă sau, ceea ce este încă și mai bestial, prin incitare la crimă.

Ce păcat că inteligența, talentul, geniul chiar, nu constituie neapărat o pavăză împotriva igrionimiei! La aniversarea victoriilor asupra răului este foarte important să înțelegem exact esența lui. Pentru a preveni orice recidivă.

Felicia Antip

Jerzy Hoffman și „Ciumata”

Ciumata este un roman al Helenei Mniszkówna apărut pentru prima oară în 1908, reeditat de mai multe ori pînă în 1939 și încă o dată după război, în 1973. A fost parodiat, ridiculizat, în sfîrșit, uitat, dar pînă la urmă a supraviețuit victorios citorva epoci istorice, bucurîndu-se pînă în zilele noastre de același succes. **Ciumata** este, împreună cu **Povestea unui păcat**, singurul roman polonez adaptat de trei ori pentru ecran: în 1928, 1936, și anul acesta. Abordînd a treia versi-

une a romanului, Jerzy Hoffman a optat pentru convenția unei drame de moravuri, utilizînd ca fundal frumoasele peisaje vechi ale masivelor din Lancut și Białowieża, fotografiate, cu aria unui pictor, de Stanisław Lorentz. Acțiunea se concentrează în jurul tramei amorale — dragostea dintre tînărul moștenitor al familiei Michalski și Stefcia Rudecka, guvernanta verisoarei acestuia (în rolurile principale, Elżbieta Starostecka și Leszek Teleszynski).

Un multiplu Premiu Pulitzer

● **Roots**, cartea cu caracter genealogic a lui Alex Haley, a primit un premiu special din partea juriului care decernează celebrele Premii Pulitzer ale Universității Columbia din Statele Unite.

Premiul decernat lui Haley este doar unul din optsprezece, dar este primul Premiu Pulitzer acordat unei lucrări care se înscrie parțial și în domeniul ficțiunii, constituind astfel un precedent pentru intrarea acestei distincții în cimpul beletristicii.

Pentru **Roots** este a doua distincție primită în cursul lunii aprilie, la interval de opt zile. Prima a constat în citirea acestei cărți pentru merite deosebite, în cadrul listei Premiilor Naționale de Carte (National Book Awards — N.B.A.) atribuite de American Academy and Institute of Arts and Letters — A.A.T.A.L.).

Pe lângă Alex Haley a mai fost un singur multiplu laureat în ediția de primăvară a premiilor americane, și anume Bruno Bettelheim, cu cartea sa despre semnificațiile și importanța basmelor în procesul de formare a personalității umane. Intitulat **The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales**, studiul profesorului Bettelheim a fost distins cu premiile pentru „Gândirea contemporană” și „Critică”.

Ibsen pe ecran

● Apreciatul actor american Steve McQueen a realizat de curând un rol foarte dificil, acela al eroului titular din ecranizarea piesei lui Henrik Ibsen, **Un dușman al poporului** (Doctorul Stockman).

S-a născut o stea, în 1977

● Acum patruzeci de ani, în 1937, la Hollywood a fost făcut un film despre Hollywood, bazat pe un alt film făcut la Hollywood despre Hollywood, în 1932. Intitulat **S-a născut o stea**, și regizat de William Wellman, producția din 1937 prezenta, în interpretarea lui Frederick March și Janet Gaynor, povestea unui actor (la apogeul carierei dar pe cale de a deveni alcoolic), care se îndrăgostește de o tină femeie pe cale de a deveni actriță. Cei doi se căsătoresc. El continuă să bea, iar ea se afirmă tot mai mult ca o mare actriță, depășindu-l. Nepunând suporta comparația mereu prezentă, bărbatul se aruncă în mare, lăsând-o pe femeie văduvă.

În 1954 a fost un „remake”, semnat de George Cukor, interpretat de James Mason și Judy Garland.

Acum vreo patru ani, cineva a avut ideea să facă o nouă versiune, cu o intrigă diferită, situată în lumea muzicii rock, dar, bineînțeles, tot la Hollywood. Duă multe peripecii, specifice lumii filmului american, a fost terminată, în sfârșit, realizarea acestei noi ediții, revăzute, adăugite etc., etc., pe al cărei generic, alături de regizor — Frank Pierson —, stau două nume actricești răsunătoare: Kris Kristoferson și Barbra Streisand (în imagine).

Pictorul columbian Omar Gordilio

● Timp de cinci ani, pictorul columbian Omar Gordilio a lucrat în Mexic, cot la cot cu David Alfaro Siqueiros. Apoi a executat singur o frescă la Universitatea din Mexico. Colaborarea cu marele pictor mexican a contribuit mult la formarea sa ca artist. Pinzele lui expuse recent la o expoziție din Venezuela au fost apreciate ca „neavind concurență”. Omar Gordilio are o atracție specială față de copii:

„Încerc să tratez o serioasă problemă socială, prea mulți copii latino-americani trăiesc în condiții de mizerie. Ei sunt sortii foamei, sărăciei, gata oricând să facă orice muncă pentru o bucată de piine. Dar sint copii!”

Iată una din pinzele lui Omar Gordilio, despre a cărei creație realistă Siqueiros spunea, în 1971, că „va trece dincolo de granițele patriei sale, devenind un mesager al poporului”.

Cannes : selecția criticilor

● Selecția pentru Săptămâna criticilor, care se desfășoară între 13—20 mai 1977 în cadrul Festivalului de la Cannes, este următoarea: Omar Gatlade de Merzak Al-louch (Algeria), 20 de zile fără război de Alexei Gherman (U.R.S.S.), Ben și Benedicte de Paula Delsel (Franta), Edne-die de Paul Leduc (Canada — Mexic), Iubește viața de Lutz Eisholz (R. D. Germană), Caminando de Federico Wein-gartshofer (Mexic), Asasinul tinereții de Hasagava (Japonia).

„Umorul englez” al lui J.B. Priestley

● Se spune că dacă e analizat, umorul se dizolvă, dispare. Și totuși, J. B. Priestley, azi octogenar, celebru prin romanele și piesele sale de teatru, s-a încumetat să supună umorul englez unei multilaterale analize, abordând sub acest aspect operele multor scriitori britanici. Rezultatul este, pare-se, nedistructiv, din moment ce, închizând studiul lui Priestley, **English Humor** (Heinemann, London, 1977), cititorul rămîne cu dorința de a citi sau reciti cărțile la care se referă autorul.

Un siloz de cărți

● „Librăria germană” din Leipzig a fost înzestrată recent cu un depozit — un fel de siloz, înalt de 50 de metri — cu o capacitate de 5 milioane de cărți. Este cea mai mare extindere din istoria acestei librării celebre. Actualele ei disponibilități, improprietate în fiecare an cu 120 000 de nouăți, se ridică la 6,4 milioane de unități bibliografice. În colecția librării se păstrează tot ce a apărut din 1913 încoace ca scriere de limbă germană, precum și partituri muzicale, reproduceri de artă, discuri etc.

O antologie

● În Editura Kossuth din R.P. Ungară a apărut recent o antologie, reunind povestiri scrise de 12 autori contemporani, ai cărei eroi sint reprezentanți ai clasei muncitoare. Printre autori se numără Ervin Lazar și Lajos Nagy.

Octavio Paz

● Poetului și eseistului mexican Octavio Paz îi apare la Paris, în ediție bilingvă, placheta **Mise au net (Pasado en claro)**, în traducerea și cu prezentarea lui Roger Caillols, care, de altfel, afirmă de la început: „Octavio Paz este unul dintre cei mai importanți poeți ai Americii Latine”.

Manuscrisele lui Jules Romain

● Majoritatea manuscriselor lui Jules Romain au fost donate Bibliotecii naționale din Paris de văduva scriitorului, Lise Romain. Această importantă donație cuprinde 27 de manuscrise ale romanului **Hommes de bonne volonté**, manuscrisele originale ale romanelor sale de mai mică importanță, între care și **Les Copains**, ale pieselor și poemelor sale, precum și o serie de texte inedite.

Expoziție André Derain

● La Grand Palais din Paris a fost organizată o expoziție consacrată lui André Derain. Este prima retrospectivă oficială or-

ganizată la Paris după cea prezentată la Muzeul național de artă modernă, la scurtă vreme după moartea artistului, în 1954. Ea tinde să regrepeze și să confrunte jaloanele cele mai necesare pentru înțelegerea unei opere cunoscută doar parțial. Circa 60 de tablouri provenind din numeroase muzee franceze și străine (Muzeul Ermitaj din Leningrad, Muzeul Metropolitan din New York, Institutul de arte din Minneapolis), dar și din colecții, desene, sculpturi, machete pentru decoruri, trasează itinerarul complex al acestui artist.

ATLAS

IARBA

MULTE, foarte multe locuri sint în America deosebite de Europa, dar nimic nu e mai deosebit decît iarbă. Nu mă gîndesc la excentrica idee a covoarelor de iarbă artificială de care se ride în Europa, și nu mă gîndesc nici la iarbă aceea din sud, cu șuvițele lungi, întunecate pînă dincolo de verde și purtînd în forța lor exacerbată o vitalitate aproape animală; nu mă gîndesc nici la iarbă aceea demnă, ascuțită, țepoasă înaintînd curajoasă pînă la țărîmul deșertului din inima uscată a continentului, nici la pajiștile elegante și umede din Noua Anglie; mă gîndesc la însăși ideea de iarbă.

În Europa, iarbă este un decor, un element cultivat cu grijă și uneori cu snobism, al peisajului. O parcelă de frumusețe rezervată ochiului admirator, protejată de intimitatea umană. „Nu călcați pe iarbă”, este un îndemn general, o poruncă religioasă, o interdicție filosofică. Iarbă nu este o formă de manifestare a naturii, ci o formă de domesticire a naturii. În America, dimpotrivă, iarbă este travestiul degajat și naiv sub care natura pătrunde în orașe, este avangarda preeriilor avansînd eroice pînă la întretăierea marilor bulevarde și explodînd victorioasă în parcuri. De altfel, însăși noțiunea de parc este transformată, revoluționată de puterea și misterul ierbii. Departe de a mai fi o arhitectură de alei geometrice, flori savante și arbori masochiști, parcul este un perimetru al libertății totale, al stîncilor crescînd din asfalt, al copacilor păduroși, al triumfului ierbii. Pe iarbă parcurilor se țin în America discursuri extravagante, se doarme, se joacă baseball, se calcă, se mîncă, se aleargă, se gîndește. Iarbă este însuși pămîntul făcut moale și dulce la pipăit pentru oameni, pămîntul primitor și nesupunîndu-se decît de bunăvoie, izbucnînd în raze de clorofilă neînvingătoare în jurul frumuseții Statuii Libertății.

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

SPANIA

● În cadrul manifestărilor menite să marcheze aniversarea centenarului independenței de stat a României, printre numeroase alte acțiuni cu caracter cultural care au loc peste hotare semnalăm apariția în Spania a unei lucrări de prezentare generală a țării noastre, intitulată **România de azi**. Editura „Alhambra”, căreia îi revine meritul de a fi publicat-o chiar în anul aniversării independenței, a conceput lucrarea ca o suită de capitole scrise de specialiști români, bogat ilustrată alb-negru și color cu imagini reprezentative, într-un format mare (20 X 27), cu o suprapertă care reprezintă culorile naționale și stema republicii. Sint prezentate succint, în cele 237 de pagini: condițiile naturale și populația, istoria și economia, un loc preponderent ocupînd capitolele rezervate învățămîntului și științei, artei populare, literaturii, plasticii, muzicii, teatrului și cinematografiei, religiei, turismului și petrecerii timpului liber.

Cooperarea cu Editura Științifică și Enciclopedică a asigurat Editurii „Alhambra” texte și imagini de bună calitate, ilustrînd cele mai noi cercetări și date în domeniile respective, iar reprezentantele pe care editura madrilenă le are în Mexic, Argentina și Peru sint o garanție că aria de difuzare a lucrării va depăși granițele Spaniei, extinzîndu-se practic în toată zona de circulație a limbii spaniole.

Demn de interes mi se pare a spicui din motivațiile și aprecierile cuprinse în nota editurii care prezintă lucrarea: „România poate fi considerată drept frumoasa necunoscută. În afară de faptul că deține mari resurse naturale, un teritoriu foarte fertil, că păstrează un folclor variat și că pe pămîntul ei Dunărea se varsă în Marea Neagră, știm puține lucruri despre ea, lăsînd la o parte faimoasele tratamente de geriatric și detalii de care ni le oferă agențiile de voiaj...”

„În afară de grija și respectul cu care românii păstrează viu tot ceea ce este bun din trecutul lor. România actuală aproape că a renăscut din propria cenușă, ieșînd în mod

spectaculos din situația economică catastrofală în care se afla după cel de al doilea război mondial și, datorită muncii creatoare a poporului, se află pe calea transformării într-o țară în plină dezvoltare industrială”.

Panorama asupra României pe care cartea își propune să o prezinte spre a apropia pe cititor de România de azi vizează mai ales „să-l familiarizeze cu un popor a căruia cultură și personalitate se revalorifică prin marile lui virtuți umaniste”.

ISTANBUL

● Editura „Habora” din Istanbul, cunoscută publicului românesc pentru activitatea ei de promovare a cunoașterii României prin traducerea și publicarea volumelor **Opere alese de Nicolae Ceaușescu; România și Ceaușescu; Răscoala de Liviu Rebreanu; Dărie de Zaharia Stancu; Poezii de Werner Söllner**, a tipărit și difuzat recent, într-un tiraj de 5 000 de exemplare, un volum intitulat **Centenarul independenței (1877—1977) — Scurtă privire asupra istoriei României**.

Cartea reprezintă o selecție de articole și studii aparținînd istoricilor C. C. Giurescu, A. Oțetea, Șt. Pascu și I. G. Brătianu. În cele 200 de pagini, cititorul turc poate lua cunoștință de principalele momente ale istoriei patriei privind: strămoșii și formarea poporului român, continuitatea populației daco-romane, lupta pentru păstrarea independenței, unirea țărilor române, permanența ideii de unitate națională, lupta pentru unirea principalilor, independența — piața de temelie a edificii naționale (articolul intitulat: „1877 — un an al eroismului”) și desăvîrșirea formării statului unitar român.

Ilustrațiile care însoțesc textul reprezintă pe Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Mihail Kogălniceanu, o unitate de artilerie română în timpul războiului de independență, portretele lui Valter Măcăineanu și Gheorghe Șoșu.

Prin prezentul volum, activitatea meritorie a Editurii „Habora” își sporște contribuția nu numai la mai bună cunoaștere a istoriei României

în Turcia, dar și la întărirea prieteniei și stimei dintre cele două țări balcanice, la concretizarea spiritului și literii Actului Final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Publicarea lucrării chiar în anul în care sărbătorim centenarul independenței de stat a României este un gest de prietenie care trebuie clogiat cu toată căldura.

Competența și dinamismul director al editurii, dl. Bulent Habora, a prevăzut în programul editurii publicarea de noi lucrări românești sau despre România.

D. T.

PARIS

● În numărul 1/1977 al reputatei reviste franceze „Revue de littérature comparée”, profesorul de literatură comparată de la Sorbona — Paris III, Jacques Voisinc, comentează primul număr al periodicului român „Synthesis”, precum și fasciculul din „Cahiers roumains d'études littéraires” dedicat celui de al 8-lea Congres al Asociației internaționale de literatură comparată, care a avut loc anul trecut la Budapesta. Cunoscutul specialist francez trece în revistă contribuțiile datorate autorilor români și străini, subliniind interesul deosebit al temelor propuse dezbaterii de cele două reviste române: „Literatură comparată și cercetările interdisciplinare”, „Luminile și romantismul” — temă care, constată recenzentul, reliefează trăsături specifice literaturilor din Centrul și Sud-Estul european — „Comparatism și actualitate”.

Autorul apreciază că dezbaterile organizate de români se înscriu din plin în problematica cea mai actuală a comparatismului internațional

A.D.

ERATĂ. La informația COLOCVIU ROMÂN-ITALIAN (cu tema Dezvoltarea criticii literare românești ca factor activ în procesul construirii culturii naționale moderne), data cînd a avut loc, la Roma, e 22, și nu 12 aprilie, cum, din eroare, a apărut în nr-ul precedent.

Taormina — amfiteatrul greco-roman

Sub soarele Siciliei — Premiul „Etna-Taormina“

DEJA cufundată într-un climat pre-estival, Taormina și-a primit oaspeții premiului (poeti, critici și ziariști) cu grația sa obișnuită. Zile de întâlniri între italieni și străini. Literatura își află aici „insula” sa cea mai generoasă, sub semnul viu al celebrării activităților culturale.

Nu din întâmplare data premiului internațional „Etna-Taormina” (încheiată în după-amiaza zilei de 25 aprilie la Catania) este bogată în evenimente istorice de neuitat. Într-adevăr, data de 25 aprilie se identifică cu eliberarea poporului italian și — peste trei decenii — cu aceea a poporului portughez.

Andrea Zanzotto, pentru sectorul italian, portughezul Jorge de Sena, pentru cel străin, și românul Alexandru Balaci, pentru „italieniști”, sint „învingătorii” celei de-a XV-a ediții a celui mai prestigios premiu mediteranean.

Festivitatea a avut loc în „Teatro delle Muse” din Catania, în prezența întregului juriu, condus de Mario Sansone și compus din Elio Filippo Accrocca, Guido Bezzola, Italo Alighiero Chiusano, Ruggero Jacobbi, Filippo Jelo (președintele Oficiului Provincial de Turism), Angelo Maria Ripellino, Mario Sipala, Giacinto Spagnoletto, Glaucio Viazzi și Giancarlo Vigorelli, secretarul general al premiului. Juriul a avut două ședințe de lucru la Roma, la 18 și 19 aprilie 1977, apoi în zilele de 22, 23 și 24 aprilie la Taormina, pentru o examinare definitivă a operelor italienești și străine în discuție, decizia fiind luată în unanimitate.

PREMIUL pentru opera lui ANDREA ZANZOTTO (născut în 1921 în provincia Treviso, la Pieve di Soligo) reprezintă încoronarea unei profunde fidelități a liniei poetice post-ermetice, maturizată în volume care au întâmpinat largi aprobări ale criticii, începând cu *Dietro il Peisaggio* („În spatele peisajului”) din 1951 și continuată cu *Vocativo* („Vocativul”), *IX Ecloghe* („IX Egloge”), *La Beltà* („Frumusețea”), volumul *Poesie*, publicat în 1973 la Mondadori, cuprinzând o selecție de versuri din 1948 până în 1972. Dintre cele mai recente cărți ale lui Zanzotto se remarcă *Selected poems*, în ediția „Princeton University Press”, și culegerea *Filò* (Editura Rizzante, Veneția) scrisă pentru filmul *Casanova* al lui Fellini: un fel de recitativ sau cantilenă în dialect venețian, care se cîntă la șezătoriile tărânilor din acea regiune în perioada așteptării iernii. *Balatta* este o evocare populară readusă la lumină, plină de nuanțe și modulații pe care poetul știe să le surprindă și să le evoce cu multă măiestrie, cum de altfel se observă în toate poeziile pe care Zanzotto le plămădește din rădăcinile unei culturi încordată de emoție și semn și, totodată, de faptele reale, într-o dimensiune de neliniște și forță lingvistică de o intensă semnificație. El este un poet care știe să dea curs gîndurilor cu o conștiință și înțelepciune literară ce nu pot fi găsite ușor la alți poeți din generația sa.

PENTRU „sectorul străin”, premiul a fost atribuit poetului JORGE DE SENA, născut la Lisabona în 1919, adversar activ al regimului Salazar. Inginer, cadet de marină, a participat la viața literară a țării sale, în 1959 transferându-se, în exil voluntar, în Brazilia, de unde a plecat, în 1965, în S.U.A., pentru a preda literatura comparată la universitățile din Wisconsin și California.

Cunoscător al Italiei și al literaturii italiene, a fost pentru prima oară în Sicilia doar cu prilejul atribuirii premiului „Etna-Taormina”. Activitatea îi este complexă: poezie, teatru, critică și proză narativă; traduce neobosit din mai multe limbi. Numă-

rul operelor sale publicate depășește 40 de titluri. În 1974 a publicat un volum de studii asupra lui Machiavelli, Michelangelo și Galilei.

În formația lui Jorge de Sena se impune ca bază ideologică mărturia timpului nostru, fără tolerarea vreunei ipocrizii sau stihie provincialistă. Vocea sa este vocea omului liber, exprimînd o înaltă conștiință. Acum doi ani a apărut în Italia o antologie a sa cu titlul *Exorcisme*, îngrijită de Carlo Vittorio Cattaneo și publicată de „Edizioni Accademia” din Milano.

LUI ALEXANDRU BALACI, considerat cel mai bun cunoscător român de astăzi al literaturii italiene, i s-a acordat premiul „Salvatore Quasimodo” în contextul premiului „Etna-Taormina”.

Desigur, cititorii români știu că e născut la Craiova în 1916 și că este profesor la Universitatea din București. Pentru cîțiva ani a condus „Accademia di Romania”, din Roma, confirmînd cu activitatea sa legăturile profunde existente între poporul italian și cel român.

Obiectul studiilor sale îl constituie literatura italiană de la începuturile ei pînă în zilele noastre. Într-adevăr, Alexandru Balaci este autorul unui excelent comentariu la *Divina Commedia* în cadrul *Istoriei literaturii italiene*, publicată de el în două volume, ca și a numeroase studii critice și monografii — asupra lui Dante, Petrarca, Ariosto, Machiavelli, Leopardi, Boccaccio, Carducci. A tradus din Manzoni, Pirandello, D'Annunzio, Pascoli, Bontempelli, Quasimodo, Ungaretti, Montale, Pratolini, Cassola și alții, aducînd o importantă contribuție la cunoașterea autorilor italieni în România.

PREMIUL „Etna-Taormina” cuprinde în albumul său nu puține nume de prestigiu, printre care: Saba, Quasimodo, Dylan Thomas, Supervielle, Barbaro, Valeri, Jorge Guillén, Tristan Tzara, Sinisgalli, Luzi, Carrieri, Jebeleanu, Bertolucci, Mendes, Testori, Dolci, Rafael Alberti, Biagio Marin, Ritsos, Volonovic, Machiedo, Osterling, Friedrich. O listă care face onoare Cataniei și Siciliei. Pe bună dreptate premiul „Etna-Taormina” rămîne cea mai precisă indicație a poeziei mondiale.

DUPĂ festivitatea premierii a urmat o „masă rotundă”, condusă de Gian Piero Orsello, vicepreședinte al Radio-Televiziunii Italiene. În dezbateri: *Teatrul și Poezia*, în cadrul căreia, după o pertinentă „punere în chestiune” a lui Ruggero Jacobbi, și-au adus o vie contribuție Giacinto Spagnoletti, Italo Alighiero Chiusano, Angelo Maria Ripellino și Jorge de Sena, concluziile dezbaterii revenind lui Giancarlo Vigorelli.

Raportul „Teatru”-„Poezie” a fost considerat ca structural, în sensul că nu există un veritabil text dramatic fără a presupune în geneza și expresia lui o vină poetică din cele mai autentice; că atît modalitățile teatrului antic, cît și cele mai izbutite reprezentări teatrale de astăzi implică o manifestare și o valorificare poetică; după cum poezia însăși constituie în zilele noastre tot mai mult o „teatralitate”, în sensul recitativului complex, scenic, în fața unui public pe cît de larg pe atît de receptiv.

E. F. Accrocca

În românește de Cătălina TURCITU

Roma, 30 aprilie 1977

Sport

Ceasul face țaca-țaca

■ AUZISEM, și nu-mi venea să cred, că sint oameni care măsluiesc meciurile și așa mai departe. Ei, bine, de săptămîna trecută fac parte dintre indivizii cu pricina. Cu trei zile înaintea meciului Dinamo — Rapid m-am întîlnit cu prietenii mei Lucescu, Dinu și Cheran și le-am zis: băieți, aveți suflet, nu le dați zece goluri nenorociților ăloră din Giulești. Lasă, nea Fane, mi-au răspuns ei, ne cunoaștem de-atîta timp, n-o să-i năucim complet (și ca să mă ferească de dureri în ceafă), dar nu veni la meci, stai în satul ăla unde te-ai mutat. Prin urmare, duminică, la orele 14,30, mi-am luat o pătură și o pernă și m-am lungit pe iarbă, în spatele casei. Vecinii sărbătoreau intens ziua muncii. S-auzea, înaltă și nitel învîlmășită, vocea lui Nicu Graur:

Ceasul face țaca-țaca
Și mașele oaca-oaca,
Of, dor și iar dor,
Ia-mă-n brațe prințisor...

În aceste condiții am adormit buștean și m-am sculat cînd asfințea soarele. Cheran, care locuiește în sat cu mine, tocmai se întorcea de pe cîmpul de bătaie. Ai văzut, nea Fane? mă întrebă. N-am văzut, Florine, zic, dormeam. Mai bine, zice, fiindcă nici nu era nimic de văzut, ne-au bătut. Ascultă, zic, aveți un ghinion nemaipomenit că eu nu-i cunosc la față pe Zalupea și Rîșniță ca să-i rog să nu vă smintească și la toamnă. Acuma, urmează Florin, ar trebui să-i dați și lui Tească Napoleon cu urît pe față. Copile drag, mă ridic eu, să mă scuze Craiova și pe urmă Steaua, dar noi nu mai avem timp de pierdut un meci, fiindcă vorba ăloră de la Steagul roșu Brașov, în divizia B nici un arbitru nu e sigur pe viața lui și toți oamenii au copii de crescut și de unde să le dai la toți ouă de Paști și porc de Crăciun. Iar acumă să nu mă inviți la Zagreb, fiindcă nu vin, mi-e silă să călătoresc cu trenul o zi și o noapte. Sirbilor le place foarte mult Argentina, dar nouă ne lasă gura apă după țara asta unde voi o să mergeți cu avionul, iar eu, din cauza fricii de avion, cu vaporul, pe linia Hamburg — Buenos-Aires. În încheiere, te anunț că m-am născut pe malul gîrlei și-mi place al dracului să mă înot pe apele Oceanului Atlantic. Ești mare, nea Fane, zice Florin. Asta, mă Florine, zic eu, dacă vrei să-mi faci un serviciu, spune-o mai sus și te ferii s-o repeți de cîte ori ai prilejul.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU